

Onderzoek vuurwerkcramp Enschede

Onderzoek naar de bron- en effectbestrijding

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Inspectie Brandweezorg en Rampenbestrijding
Ing. P.J. van Zanten MPA

Nederlands Instituut voor Brandweer en Rampenbestrijding (Nibra)
dr I. Helsloot
ing R. Hagen MPA
dr A.C.J. Scholtens

drs J.C. Hazebroek
drs R.J. van den Brand

Het onderzoek naar de Bron- en effectbestrijding is verricht in opdracht en onder verantwoordelijkheid van de Inspectie Brandweezorg en Rampenbestrijding door het Nederlands Instituut voor Brandweer en Rampenbestrijding.

Gelet op het maatschappelijk en politiek belang hebben de inspecties hun rapportages over de vuurwerkcramp Enschede thans afgerond.

Het is niet uit te sluiten, dat als gevolg van verder onderzoek door het openbaar ministerie, de rapportage van de Commissie Onderzoek Vuurwerkcramp of reacties en/of commentaar door betrokkenen bij deze ramp nieuwe gegevens ter beschikking komen. Een en ander kan voor de inspecties aanleiding zijn om met een aanvulling op de thans voorliggende rapportages te komen.

Januari 2001

Inhoudsopgave

	<i>Inleiding</i>	5
1	<i>Hulpverlening in het gouden uur</i>	7
	1.1 Inleiding, brandontwikkeling en situatie van het rampterrein	7
	1.2 Inzet eerste half uur na 15.36 uur	8
	1.3 Inzet van 16.10 - 16.50 uur	14
	1.4 Conclusies ten aanzien van de bron- en effectbestrijding in het gouden uur	22
2	<i>Grootschalige brandbestrijding en hulpverlening</i>	24
	2.1 Inleiding	24
	2.2 Het cruciaal kwartier van 16.55 - 17.10 uur	25
	2.3 17.10 - 18.30 uur: Dreiging Grolsch-brouwerij verlamt de inzet nieuwe bijstandseenheden	29
	2.4 18.30 - 22.00 uur: Controle over de brand en de hulpverlening	38
	2.5 Conclusies ten aanzien van het brandweeroptreden in de periode 17.00 - 22.00 uur	48
3	<i>Van acute naar stabiele fase</i>	49
	3.1 Inleiding: Brandontwikkeling/situatie van het rampterrein	49
	3.2 Feitenrelaas	49
	3.3 Analyse	53
	3.4 Conclusies ten aanzien van het optreden gedurende nacht van 13/14 mei	54
4	<i>Stabiele fase</i>	55
	4.1 Inleiding: Toestand van het rampterrein	55
	4.2 Feitenrelaas	55
	4.3 Analyse	59
	4.4 Conclusies ten aanzien van het optreden in de stabiele fase	61
5	<i>Bergingsfase</i>	62
	5.1 Inleiding	62
	5.2 Feitenrelaas	62
	5.3 Analyse	66
	5.4 Conclusies ten aanzien van het optreden in de bergingsfase	67
6	<i>Interregionale compagniesbijstand</i>	68
	6.1 Inleiding	68
	6.2 Feitenrelaas	68
	6.3 Analyse	76
	6.4 Conclusies ten aanzien van de interregionale compagniesbijstand	80
7	<i>Effectbestrijding: de regionale WVD</i>	82
	7.1 Inleiding	82
	7.2 (Preparatie van) de regionale ogs in Twente	82
	7.3 Alarmering en opstart van de WVD	83
	7.4 Inzet van de WVD op zaterdag	84
	7.5 Optreden van de WVD op zondag en later: asbest?	87

8	<i>Conclusies</i>	91
8.1	Inleiding	91
8.2	Samenvatting	91
8.3	Conclusies	97
8.4	Aanbevelingen	100
	<i>Bijlage 1 Verklaring voertuignummers</i>	102
	<i>Bijlage 2 Begrippen- en afkortingenlijst</i>	103

Inleiding

De voorliggende tekst is de voorlopige rapportage over de bron- en effectbestrijding zoals die na de vuurwerkramp in Enschede heeft plaatsgevonden. Het onderzoek is verricht door het Nederlands Instituut voor Brandweer en Rampenbestrijding in opdracht van de Inspectie Brandweezorg en Rampenbestrijding. Gebruik is gemaakt van de informatie die ons ter beschikking stond. Een aantal documenten was niet beschikbaar ondanks tijdige en frequente aanvraag. Ook een aantal reeds lang aangevraagde interviews was toen nog niet gehouden. Dit betekent bijvoorbeeld dat er geen of weinig aandacht besteed kon worden aan een analyse van de Duitse bijstand en van de coördinatie tijdens de stabiele fase en de bergingsfase.

Deze rapportage kent de volgende hoofdstukken:

- 1 Hulpverlening in het gouden uur (16.36-17.00)
- 2 Grootschalige brandbestrijding en hulpverlening (17.00-22.00)
- 3 Van acute fase naar stabiele fase (nacht zaterdag 13 mei op zondag 14 mei)
- 4 Stabiele fase (zondag 14 mei)
- 5 Bergingsfase (zondagnacht 14 mei t/m 24 mei)
- 6 Interregionale compagniesbijstand
- 7 Effectbestrijding: de regionale WVD
- 8 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

1 Hulpverlening in het gouden uur

“Vlak na de laatste explosie, rond 15.37 uur, ziet een brandweerman vanaf de Roomweg de rook langzaam optrekken en ziet dat diverse woningen aan de Roomweg en de Tollensstraat langzaam beginnen te branden.”

1.1 Inleiding, brandontwikkeling en situatie van het rampterrein

Bij de eerste explosie bij SE Fireworks zijn dakpannen van woningen en bedrijfspanden afgeslagen en is een groot aantal ruiten gesneuveld. Uit brandpreventief oogpunt bezien, betekent dit dat de brandwerendheid van woningen en bedrijfspanden aanzienlijk is afgenomen. Als daarna een tweede explosie plaatsvindt, waarbij brandende delen vuurwerk en puin in een straal van honderden meters weg worden geslingerd, komt een deel daarvan terecht op het droge dakbeschot en in ruimten die niet meer door glas beschermd worden. Hierdoor ontstaan op veel plaatsen kleine brandjes, die zich uit gaan breiden. Doordat de brandwerendheid tussen woningen ook aanzienlijk is afgenomen (dakpannen en ruiten ontbreken), en doordat de brand de eerste 40 minuten na de explosie vrijwel niet bestreden wordt, kunnen de kleine brandjes zich uitbreiden tot één vuurzee. De branduitbreiding na de detonatie bij SE Fireworks kan in een aantal fasen worden onderverdeeld:

- 1 Na de detonatie woeden er in de kern van het rampgebied (de gestippelde sector op de kaart) een groot aantal verspreide kleine brandjes. Deze kleine brandjes groeien uit tot een gesloten vuurfront.
- 2 Aansluitend breidt het vuurfront zich naar alle zijden uit; onder invloed van de heersende windrichting vindt de branduitbreiding in eerste instantie vooral in de richting van de kruising Roomweg/ Deurningerstraat plaats. Tegelijkertijd breidt de brand zich langzaam maar zeker ook bovenwinds uit.
- 3 Buiten de (later als zodanig ingestelde) gredellijnen Roomweg/ Deurningerstraat woeden ook diverse brandjes. Deze brandjes worden door ingestroomde brandweereenheden al vrij snel effectief bestreden.

Omstreeks 16.45 uur kunnen o.a. aan de Roomweg zelfs kenmerken herkend worden van de ontwikkeling tot een vuurstorm¹: ingezette brandweermensen voelen de aanzuiging van koude lucht en zij zien de brand zich af en toe met de thermiek mee over straten heen uitbreiden.

Tegen deze achtergrond vindt de bronbestrijding in het gouden uur plaats. Met bronbestrijding wordt hier bedoeld op de activiteiten die zijn ontplooid in het kader van de brandbestrijding en redding en verzorging van slachtoffers in het rampterrein. Met de term het gouden uur, die oorspronkelijk afkomstig is uit de geneeskundige hulpverlening, wordt verwezen naar het feit dat het eerste uur van de hulpverlening cruciaal is op het gebied van redding en verzorging van slachtoffers. Dit gezien het feit dat om levensreddend op te kunnen treden, zwaargewonden binnen 1 uur behandeld moeten worden. De brandweer heeft de taak om behandeling door de geneeskundige hulpverleners te faciliteren, hetzij door slachtoffers te bevrijden, hetzij door branduitbreiding op specifieke plaatsen tegen te gaan.

¹ Vanuit zeer grote branden die meerdere huizenblokken omvatten (complexbranden) kan een vuurstorm ontstaan. Voorwaarden hiervoor zijn droog, warm en windstil weer en een complexbrand in een stedelijk gebied dat tenminste voor 30% bebouwd is en waarbij de brand tenminste 2½ km² betreft. (Beperkte opleiding brandweer Bedrijfszelfbescherming, p. 43). De leidraad voor het optreden van de brandweer in het kader van de Bescherming Bevolking noemt nog als aanvullende voorwaarde dat zich boven het centrum van het getroffen gebied door een stabiele atmosfeer een zuil van stijgende lucht moet kunnen ontwikkelen tot enkele kilometers hoogte.

Dit hoofdstuk is gericht op een analyse van de bronbestrijding gedurende de periode vanaf de detonatie bij SE Fireworks tot het eerste overleg tussen leidinggevendenden van de brandweer om ongeveer 17.00 uur. Hoewel deze tijdspanne meer dan één uur omvat, is om het belang van de hulpverleningsactiviteiten aan te duiden toch gekozen voor de term 'gouden uur'.

Daarnaast zal ook worden ingegaan op de coördinatie van de hulpverlening op het rampterrein gedurende het gouden uur. Gekeken zal worden naar de monodisciplinaire coördinatie van de brandweerinzet en naar de afstemming van de multidisciplinaire inzet van politie, brandweer en geneeskundige hulpverlening. De multidisciplinaire coördinatie buiten het rampterrein wordt uitgebreid behandeld in de analyse van het cluster algemene coördinatie en opschaling.

Met coördinatie wordt voor alle duidelijkheid bedoeld op de wijze waarop leidinggevende officieren de inzet van meer dan een eenheid een onderlinge samenhang geven. Onder coördinatie wordt derhalve in dit hoofdstuk niet verstaan de afspraken die twee of meer bevelvoerders onderling maken over de inzet van hun eigen eenheden.

'Opschaling' is een thema dat de inhoud van het in dit hoofdstuk behandelde kernthema, namelijk bronbestrijding op het rampterrein in het gouden uur, overstijgt. Opschaling is echter een zodanige kerntaak van de leidinggevendenden ter plaatse als een voorwaarde voor een effectieve bronbestrijding, dat een behandeling van het thema bronbestrijding niet plaats kan vinden zonder aandacht te besteden aan de wijze waarop de opschaling heeft plaatsgevonden.

Een opmerking verdient vooraf te worden gemaakt: van alle personeel dat bij de fatale explosie direct betrokken was, kan in redelijkheid niet worden verwacht dat zij daarna nog optimaal functioneerde. Dit geldt dus ook voor de leidinggevende Officier van Dienst (OvD). Elke kanttekening die hieronder over hun functioneren wordt gemaakt, moet in dat licht worden gezien.

De hulpverlening in het gouden uur kan worden onderverdeeld in twee tijdspannes. De eerste tijdspanne betreft de periode waarin overgebleven eenheden van brandweer, politie en ambulancedienst na de explosie trachten zoveel mogelijk slachtoffers te redden en te verzorgen. Zij verrichten daarmee de daadwerkelijk levensreddende handelingen. Deze fase start direct na de laatste explosie bij SE Fireworks omstreeks 15.36 uur en eindigt met de aankomst van nieuwe bijstandseenheden die hoofdzakelijk worden ingezet voor het tegengaan van branduitbreiding. De inzet van bijstandseenheden vanaf ongeveer 16.10 uur tot aan het eerste gezamenlijk overleg van officieren omstreeks 17.00 uur vormt de tweede tijdspanne van dit hoofdstuk.

Dit hoofdstuk is, overeenkomstig de bovenstaande onderverdeling in tijdspannes, in twee delen vorm gegeven. Het eerste deel wordt begonnen met een beschrijving van de feiten die gedurende het eerste halve uur hebben plaatsgevonden, gevolgd door een daaraan gekoppelde analyse. Daarna zal deze zelfde opbouw van feiten en analyse worden toegepast op de activiteiten in het kader van de bron- en effectbestrijding nadat nieuwe eenheden zijn gearriveerd.

1.2 Inzet eerste half uur na 15.36 uur

1.2.1 Feitenrelaas

Met de laatste explosie bij SE Fireworks om 15.36 uur vliegt de biogasballon bij de afvalwaterzuivering van Grolsch-brouwerij in brand.

Vlak na de laatste explosie, rond 15.37 uur, ziet een brandweerman vanaf de Roomweg de rook langzaam optrekken en ziet dat diverse woningen aan de Roomweg en de Tollensstraat langzaam beginnen te branden.

De eerste melding van een brandweereenheid na de klap is die van de bevelvoerder van sectie zuid: hij vraagt om 15.38 uur de RAC om heel veel ambulances aangezien er meer dan 10 à 20 zwaar gewonden zijn. Omstreeks hetzelfde tijdstip helpen brandweermensen buiten de poort van Thole aan de Tollensstraat een aantal gewonden en haalt men mensen uit huizen in de omgeving van het Talmplein. Ook aan de Roomweg worden door brandweerlieden van de sectie Lonneker slachtoffers geëvacueerd en gewonden verzorgd.

Zodra hij weer bij zinnen is na de explosie, loopt de licht gewonde OvD van Enschede door de Tollensstraat naar de Roomweg. Hij is bij de explosie zijn portofoon kwijtgeraakt, ziet geen eigen personeel en gaat daarom enkele huizen in de Vogelbuurt binnen op zoek naar een telefoon, maar vindt die niet. Hij ziet wanneer hij weer naar buiten komt dat vele losse brandjes in de Tollenstraat zich uit beginnen te breiden.

Om 15.42 komt de OVD op de Roomweg een aantal mensen van de eerste uitruk tegen en geeft vanaf de Roomweg per geleende portofoon nader bericht aan RAC: 'er is een grote ontploffing geweest, ik wil onmiddellijk twee pelotons, ik wil alle overige ambulances uit de regio, twee pelotons, ambulances melden Oldenzaalsestraat dienstleiding burgemeester informeren en eerst een OvD ter plaatse laten komen voor zover u kunt krijgen ' (met het laatste fragment over de 'OvD' wordt bedoeld op het sturen van een extra officier). Even later vindt de OVD op de hoek Roomweg/ Nieuwuststraat twee collega's die bezig zijn met de verzorging van een gewonde. Om 15.43 verzoekt de OVD Enschede hiervoor om de eerste ambulance op het kruispunt Nieuwuststraat/ Roomweg ...Het adres komt niet over bij de RAC en wordt vervolgens door de OVD gewijzigd in Roomweg 56.

Op hetzelfde tijdstip wordt door particulieren brand gemeld bij schilderbedrijf Van der Geest naast de supermarkt de Nieuwe Weme en een woningbrand op de Drienerweg. Werknemers van de Grolsch-brouwerij constateren op ongeveer hetzelfde moment brand op de hoek van de Kwartelstraat. Een lid van de bedrijfsbrandweer van de Grolsch-brouwerij die na de klap naar de brouwerij rijdt, ziet vele daken waarvan de dakpannen verdwenen zijn en waarop kleine brandjes ontstaan. Hij zet bewoners aan met tuinslangen die brandjes te blussen. Op het terrein van de Grolsch-brouwerij zelf wordt even later geconstateerd dat de afvalwaterzuiveringsinstallatie en een vrachtwagen bij het gasstation van de brouwerij in brand staan. In de minuten die volgen komen bij de RAC nog enkele andere brandmeldingen binnen en derden constateren dat een groot deel van de Nieuwuststraat, Nachtegaalstraat, een sportwinkel naast de Grolsch-brouwerij en een ander bedrijfsgebouw op het Grolsch-brouwerijterrein zelf in brand staan

Om 15.46 is er contact tussen de RAC en de OvD: brandweer Gronau biedt zich aan, de OvD laat hen komen. Omstreeks 16.10 uur zijn de eerste Duitse eenheden aan de Roomweg ter plaatse.

Om 15.47 meldt de bevelvoerder van de TS 645 Enschede dat hij vier man mist en dat hij met zijn overgebleven personeel op de kruising Tollenstraat/Singel gaat staan. OvD gaat hiermee accoord. Verder meldt de bevelvoerder dat de brand zich uitbreidt, maar er geen voertuig meer is om die te bestrijden. De overgebleven bemanningsleden verlenen aan diverse bewoners eerste hulp. Voor de OvD gebeurt dit alles precies aan de andere zijde van het rampterrein.

Omstreeks 15.50 uur wordt conform het Bedrijfsnoodplan van Grolsch-brouwerij de in de koelinstallaties aanwezige ammoniak ingeblokt door één van de medewerkers.

De OvD heeft nu contact met een verpleegkundige en maakt met afspraken over de inrichting van gewondennesten. Om 15.53 meldt de OVD Enschede daarover aan de RAC dat de GGD

lichtgewonden naar kruising Kottendijk/ Walhofstraat brengt. Hij verzoekt de RAC om bussen van Connexxion te regelen voor verder vervoer.

Ongeveer 15.55 uur worden de afsluiters van het gas bij Grolsch-brouwerij dichtgedraaid door een medewerker van Grolsch-brouwerij en een bemanningslid van de TS 649 Enschede. De hoge druk gastoevoer van Grolsch-brouwerij staat nog open. De methaantank is volgens de medewerkers van Grolsch-brouwerij geen gevaar, en ook de aanwezige ammoniak is goed beveiligd. In overleg met de OVD Enschede wordt bepaald dat met name het ammoniakstelsel, gezien de grote schade die de laatste explosie had aangericht, alle aandacht nodig heeft.

Om 15.55 geeft de OVD Enschede per portofoon aan de overgebleven eenheden door zich te verzamelen op kruising Deurningerstraat/ Roomweg.

De eerst volgende officier van de brandweer die op het rampterrein arriveert (hoek Lasondersingel/ Tollensstraat) is om ongeveer 15.50 uur officier II. Officier II is een zeer ervaren officier die echter al enige jaren geen piketdiensten meer draait. Hij is door de klap gealarmeerd en komt hulp aanbieden. Hij is niet gekleed in uitrukkleding of in uniform. Officier II komt halverwege de Lasonderstraat één van de bemanningsleden van de TS 645 van Post Zuid tegen. Samen treffen zij op een grasveld nabij de Tollensstraat een bewusteloze collega-brandweerman. Deze wordt in een ambulance gelegd. Als deze weer bij bewustzijn komt, geeft deze aan een collega kwijt te zijn, die nabij een slangleiding moet liggen. Officier II gaat op zoek naar deze persoon, en ziet dat deze reeds gereanimeerd wordt door twee leden van brandweer Enschede en een verpleegkundige. Helaas heeft deze poging geen effect.

15.58 contact RAC/OVD: RAC meldt dat Gronau en Hengelo zijn uitgerukt en vraagt om opstelplaats. De OvD antwoordt kruising Deurningerstraat/Roomweg.

Om 15.59 verzoekt de OVD Enschede om waarschuwen vliegbasis: 'Vliegbasis laten komen met alles wat ze hebben.'

Om 16.04 heeft officier II per geleende portofoon contact met de RAC: hij geeft aan dat hij bij een tankautospuiter staat die niet meer inzetbaar is. Hij heeft een aantal bemanningsleden opgevangen en weet waar de overigen zijn. Hij verzoekt om een overzicht van ingezette eenheden en informeert naar de beschikbaarheid van de OvD.

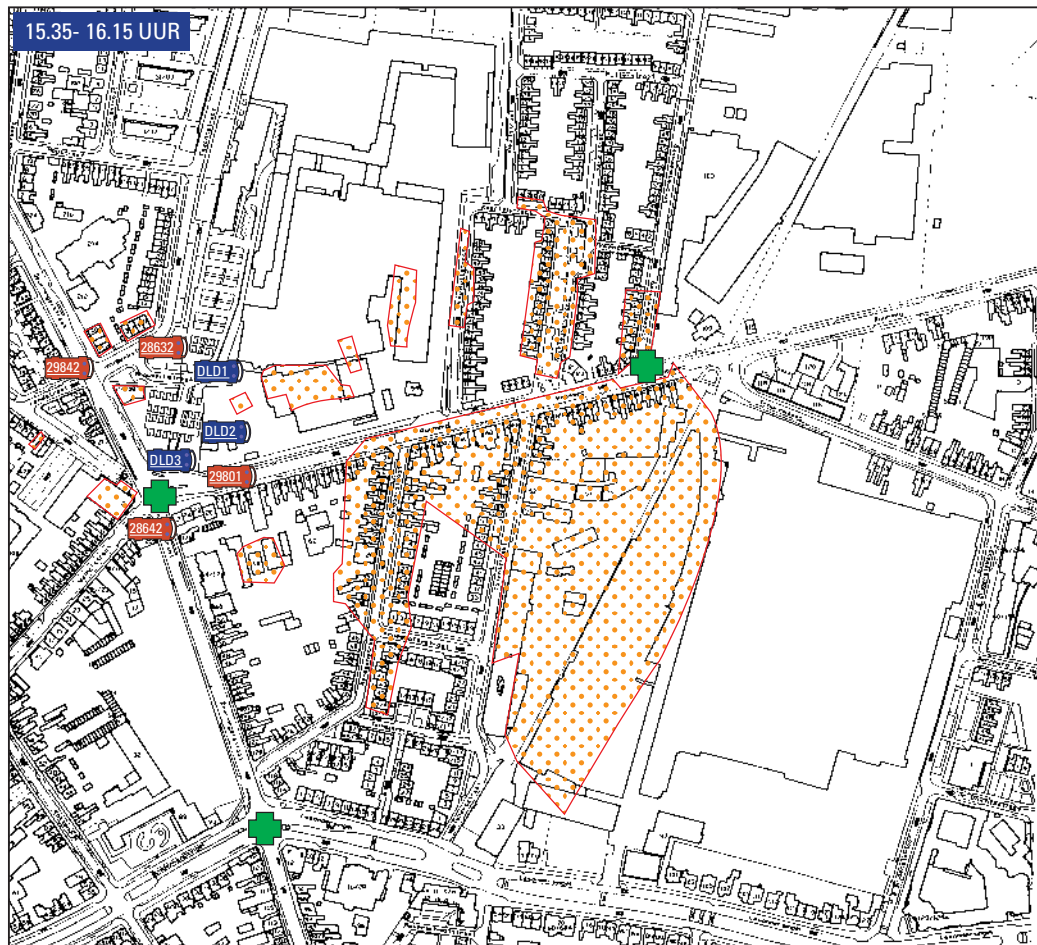
Vanaf 16.05 uur doet de TS 801 Hengelo een aantal pogingen om een woningbrand aan de Kettingbrugweg door te geven aan de RAC. Aangezien het bericht steeds weggedrukt wordt door andere eenheden, krijgt de RAC het bericht pas als dit via de kazerne in Hengelo per telefoon wordt doorgegeven.

Om 16.06 hebben de OvD Enschede en officier II contact per portofoon. Officier II staat bij 'Automaterialen Het Oosten' aan de Lasondersingel en meldt veel gewonden die door al aanwezige ambulances worden afgevoerd en branduitbreiding naar Deurningerstraat/ Roomweg. De OvD geeft aan dat de Singel als grendellijn moet worden beschouwd en vraagt of officier II dat kan houden. Officier II meldt dan dat de tankautospuiter buiten bedrijf is in verband met de toestand van de collega's.

Om ongeveer 16.06 arriveert officier III op kazerne Hengelo (eigen initiatief, niet gealarmeerd). Na overleg met de OvD Hengelo en een andere officier (later als officier VII op het rampterrein aanwezig), vertrekt hij om ongeveer 16.15 ter verkenning naar het rampterrein. Om dezelfde tijd

vertrekt de regionale commandohaakarmbak naar het rampterrein (naar opgegeven hoek door RAC Deurmingerstraat/Roomweg).

Om 16.09 meldt een van de drie inmiddels op het rampterrein aanwezige OvDG's aan de CPA dat er 'wegens de draaiende wind gevaar bestaat dat de overige bunkers ook exploderen'. De melding lijkt overigens geen invloed te hebben op de inzet van de geneeskundige hulpverleners. Er zijn geen aanwijzingen dat deze melding is doorgegeven aan brandweer en/ of politie.

- Legenda
- Blusvoertuig (zie bijlage voor verklaring)
 - Blusvoertuig afkomstig uit Duitsland
 - Losse brandhaarden
 - Verzamelplaats gewonden

1.2.2 Analyse

Opschaling

De eerste verantwoordelijkheid van leidinggevendenden met een coördinerende functie bij (grootschalige) incidentenbestrijding is het zeker stellen van een adequate opschaling van de hulpverleningsdiensten.

Deze verantwoordelijkheid begint bij de (leidinggevende van) de eerste eenheden ter plaatse: zo heeft bij een reguliere brand de bevelvoerder van de eerste uitruk de verantwoordelijkheid de

inschatting te maken of hij alleen de brand kan bestrijden of dat hij daarvoor meerdere eenheden nodig heeft, en daarmee ook de officier van dienst (OvD) die de inzet van verschillende eenheden coördineert.

Bij aankomst van de OvD heeft deze de verantwoordelijkheid om zeker te stellen dat het vereiste opschalingsproces in gang is gesteld. Hij zal moeten overwegen hoeveel aanvullende bijstand benodigd is om het incident effectief te kunnen bestrijden. Het gaat hier dan zowel om bijstand in de meest brede zin, dat wil zeggen zowel om de bijstand van eigen brandweereenheden als (eventueel) om de bijstand van voldoende leidinggevendenden die delen van de inzet kunnen coördineren, maar ook om de bijstand van de andere hulpverleningsdiensten of de 'bijstand' van coördinerende organen als de gemeentelijke rampenstaf of een regionaal coördinatiecentrum.

De situatie na de fatale explosie in Enschede wijkt vanzelfsprekend sterk af van die bij een 'normaal' grootschalig incident. In dit geval is er al een OvD van de brandweer aanwezig, maar wel een die lichtgewond is door de explosie en die tenminste het vermoeden heeft dat hij al een aantal van de mensen die onder zijn leiding waren ingezet, heeft verloren. De vier eenheden die aanwezig waren voor de explosie waren alle tenminste hun voertuigen en het bijbehorende materiaal kwijt. Door de explosie en het feit dat de eerste minuten na de explosie het zicht ter plekke bovendien nog zeer gering is, raakt men ook het zicht op elkaar kwijt.

De eerste opdracht van de OvD is er een tot opschaling. Achteraf kan als detail worden opgemerkt dat het opschalen tot twee pelotons, als er net het equivalent van een peloton uitgeschakeld is, en gezien de omvang van de explosieschade, wel een onderschatting van de benodigde capaciteit is. Belangrijker is echter de constatering dat voor elke goede verstaander de boodschap van de OvD helder is: er is een ramp gebeurd, stuur mij veel eenheden en leidinggevendenden om mij te assisteren. Met deze opdracht richting de RAC doet de OvD het enig juiste op het moment, namelijk om een aanzienlijke opschaling te vragen. De gevraagde opschaling omvat ook de geneeskundige hulpverlening, bijstand van meer leidinggevendenden en van bestuurlijke coördinatie.

Op de RAC wordt op de opdracht van de OvD echter niet of nauwelijks gereageerd. Er is geen sprake van het massaal alarmeren van eenheden en leidinggevendenden (dit ondanks vele meldingen waaronder enkele individuele die onder normale omstandigheden al aanleiding zouden zijn tot het alarmeren van een peloton). Overigens blijkt uit de bandopnames dat de centralisten zelf wel het beeld hadden dat 'de halve binnenstad in de fik stond'. De overbelaste centrale laat zich leven door de vele meldingen, wijst daarbij aangeboden hulp van omliggende brandweerkorpsen af en komt pas na ongeveer 20 minuten na de laatste grote explosie toe aan de start van het daadwerkelijk alarmeren van de gevraagde twee pelotons bijstand (die start bestaat dan nog uit het alarmeren van enkele losse eenheden, de twee pelotons zelf worden pas tegen half vijf gealarmeerd). Ter vergelijking: de leidraad brandweercompagnie gaat ervan uit dat een half uur na het ontstaan van het incident de eerste twee regionale pelotons volledig gestructureerd en gecoördineerd onder leiding van pelotonscommandanten zijn ingezet.

Blijkens verschillende communicatiemomenten leeft de OvD in de veronderstelling dat er wel een grote hoeveelheid eenheden los zou instromen. Zo meldt de OvD nog om 15.58 separaat aan de RAC dat aankomende eenheden zich moeten verzamelen op de hoek Deurningerstraat/singel. En om bijvoorbeeld 16.28 zegt de OvD tegen officier II dat 'alles wat los en vast zat' wel zou komen.

Eerste half uur: een OvD alleen zoekt zijn eenheden

De OvD Enschede staat er alleen voor, licht gewond, onzeker over het lot van zijn eenheden, maar zeker dat hij geen verbinding meer met de meeste ervan heeft. Als alle leidinggevendenden bij grotere incidenten wordt hij geëeld door de snelle operationele beslissingen die hij lijkt te moeten nemen.

In dit eerste half uur, in zijn beleving achteraf lijkt het meer op minuten, probeert hij zijn eenheden (mensen) te verzamelen en enige coördinatie te bewerkstelligen in het gewondenvervoer.

De OvD verwacht een toestroom van bijstandseenheden en officieren, die zullen echter nog lang op zich laten wachten: de Duitse eenheden zijn al uitgerukt voordat de RAC zelfs de eerste eenheid uit Hengelo laat uitrukken. De enige bijstand die in het eerste half uur arriveert is officier II die zich in eerste instantie richt op het verlenen van individuele hulp, maar daarna toch, ondanks het feit dat hij geen piketfunctie meer heeft, een leidinggevende rol op zich neemt. Aan het eind van dit eerste half uur is er geen enkele bijstandseenheid binnen gekomen die redding of brandbestrijding ter hand kan nemen. De melding van officier II over branduitbreiding en de daarop volgende vraag van de OvD aan officier II of hij de grendellijn 'Singel' kan houden, demonstreert dat beiden verwachten dat er toch ergens eenheden beschikbaar zouden moeten zijn.

Achteraf zou mogelijk kunnen worden gesteld dat een OvD nogmaals in een nader bericht de situatie zou kunnen schetsen en kunnen verifiëren dat de gevraagde opschaling ook tot stand komt. In deze situatie, wetende hoe ook latere nadere berichten door de RAC geïnterpreteerd zijn, is het de vraag of een dergelijk initiatief overigens veel had uitgemaakt.

Redding slachtoffers

Na de explosie zijn in het rampterrein honderden gewonden aanwezig. Hoewel zij door de explosie aangeslagen zijn en weten dat zij een aantal collega's verloren hebben, starten de overgebleven brandweermensen direct met het ontruimen van het rampterrein en het redden en verzorgen van slachtoffers. Zij verrichten in samenwerking met ambulancedienst en politie de primaire levensreddende handelingen, die al afgerond zijn als ruim een half uur na de explosie (vanaf ongeveer 16.10 uur) de eerste bijstandseenheden vanuit o.a. Duitsland, Hengelo en de Vliegbasis Twenthe eindelijk beginnen te arriveren.

Achteraf is vastgesteld dat bij de vuurwerkcramp 19 doden zijn gevallen, waaronder vier brandweerlieden, volgens de getallen genoemd in de verslagen van de rampenstaf, meer dan 900 gewonden en dat er 3 mensen nog steeds vermist worden. Het aantal slachtoffers dat na de laatste explosie bij SE Fireworks daadwerkelijk gered moet worden door de brandweer, is echter beperkt tot enkelingen. Hoewel brandweerlieden en politieagenten een groot aantal huizen en bedrijfspanden doorzoeken, soms zelfs vlak voordat deze aan de vlammen ten prooi vielen, treffen zij geen of slechts een heel klein aantal mensen aan, dat in de woningen achter is gebleven. Het typerende schadebeeld aan de meeste woningen is brand en een lichte ontzetting van gevels, waardoor bewoners grotendeels in staat zijn zelfstandig te vluchten. Bovendien zijn op het moment van de twee grote explosies veel mensen al uit de directe omgeving gevlucht. De zelfredzaamheid van de bevolking kan daarom groot worden genoemd.

Brandbestrijding

Gedurende het eerste half uur was er door de overheidsbrandweer geen brandbestrijding mogelijk doordat al het materieel tijdens de explosies is verwoest en er door een trage alarmering geen nieuwe (bijstands)eenheden ter plaatse zijn gekomen.

Grolsch-brouwerij

Aanwezige medewerkers van de Grolsch-brouwerij nemen al zeer vroeg alle maatregelen om ervoor te zorgen dat het gevaar van de brouwerij naar de omgeving tot een minimum beperkt wordt: de ammoniak uit de koelinstallatie wordt ingeblokkt en de hoofdgasafsluiters worden in samenwerking met een brandweerman dichtgedraaid. In overleg met de OVD besluit deze brandweerman vervolgens dat de Grolsch-brouwerij, en met name de ammoniakinstallatie, alle aandacht nodig heeft. Hij blijft daarop bij Grolsch-brouwerij.

Communicatie

Gedurende het eerste halve uur zijn er weinig problemen met betrekking tot de communicatie over de brandweerkanalen, aangezien er maar heel weinig eenheden en functionarissen in de ether zijn. Pas als na een half uur nieuwe eenheden worden gealarmeerd, worden berichten op het rampterrein weggedrukt. Telefoonverkeer is op dat moment via zowel het normale- als het GSM-net al nagenoeg onmogelijk vanaf het rampterrein.

1.3 Inzet van 16.10 – 16.50 uur

1.3.1 Feitenrelaas

Om ongeveer 16.10 zet de OvD een aankomende tankautospuiter van Hengelo (TS 801) in op de Roomweg om slachtoffers te redden en branduitbreiding tegen te gaan. Aangegeven werd dat er achter de woningen mogelijk een opslag was van acetyleenflessen was. Bij een verkenning door de bevelvoerder blijkt dat de Roomweg vrijwel geheel brandt en dat er ook op het dak bij de Grolsch-brouwerij iets brandt. Het voertuig wordt de Roomweg opgereden. De bevelvoerder van de TS 801 geeft de eerste 4/5 woningen gerekend vanaf het vuurfront op gezien de voortplantingssnelheid, en laat afleggen om verdere uitbreiding tegen te gaan. Voordat de stralen echter volledig zijn opgebouwd, moet men al terugtrekken doordat het vuurfront weer een aantal woningen verder is.

Vlak na de TS 801 arriveren drie Duitse eenheden, die omstreeks 16.10 uur vanaf het parkeerterrein van de Grolsch-brouwerij aan de Beekstraat afleggen op een brandende vrachtwagen bij het gasstation op het brouwerijterrein. Tevens wordt een straal ingezet ter koeling van de hoge druk gastoevoer.

De dan gearriveerde tankautospuiter van de vliegbasis zet zichzelf ook in de directe nabijheid van Grolsch-brouwerij in voor het blussen van woningbranden in de Beekstraat. Om 16.17 zet de volgende aankomende eenheid, de TS 842 Hengelo, zichzelf na overleg met een bevelvoerder van Enschede in op het blussen van de Sportzaak Studio Sport op de hoek Beekstraat/ Deurningerstraat.

De OvD Enschede loopt ondertussen door de Deurningerstraat om het rampterrein heen naar de Lasondersingel. Een aankomende eenheid van Stad Delden (TS 741) wordt door hem de Renbaanstraat ingestuurd om branduitbreiding te voorkomen. Aangezien de brandweer Stad Delden bij hun uitruk vergeefs pogingen doet zich mobilofonisch in te melden, heeft men de RAC hieromtrent per mobiele telefoon ingelicht.

Om 16.11 uur verzoekt de OVD Enschede de RAC of zij aan de politie door willen geven dat hij het hele stuk tussen de Deurningerstraat/ Roomweg en de Singels hermetisch afgesloten wil hebben en ook de rijbanen vrijgehouden wil hebben.

Rond 16.15 uur arriveert het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij op het brouwerijterrein en start met het maken van een verkenning over de brouwerij.

Om 16.19 vertrekt een regionale VC2 naar de hoek Deurningerstraat/Lasondersingel.

Eveneens om 16.19 heeft de bevelvoerder van de TS 648 Glanerbrug ('TS 8') contact met de OvD per portofoon: meldt dodelijk slachtoffer, aanwezigheid van 'Duitse collega's' bij hem op [oostzijde rampterrein] Roomweg en vraagt om wat te doen met mensen in de buurt. Het antwoord van de OvD, die hen in eerste instantie plaatst aan de Roomweg, westzijde van het rampterrein luidt: mensen evacueren zo ver als mogelijk. De TS 648 wijst vervolgens op het gevaar van branduitbreiding in de bedrijfspanden [van de Bamshoeve]. De OvD wijst op het gevaar van gasflessen in bedrijfspanden en stelt: 'laat die panden maar zitten'. Eenheden moeten zich terugtrekken op de grendellijnen Singel, Deurningerstraat. Vandaar weer oprukken. Zet de Duitse

collega's ook zo in. De TS 648 meldt dan dat zij aan de oostzijde van het bedrijfspand zitten. Kunnen zij zich dan daar niet opstellen [ipv aan de andere zijde van het rampterrein]. De OvD gaat accoord, als er inderdaad uitbreiding naar die zijde is, want vanwege de windrichting zou uitbreiding naar die zijde beperkt moeten zijn.

De bevelvoerder van het regionale schuimblusvoertuig SPB 661, dat inmiddels bij de Lasondersingel staat, breekt dan in en meldt dat hij het niet houdt bij een brandende automaterialenzaak en vraagt of hij de Duitse collega's niet bij hem kan krijgen. Een (duidelijke) beslissing wordt daarop niet genomen.

Om 16.22 meldt de politiewagen 31.01 aan het RMC dat hij in overleg met de brandweer overgaat tot evacuatie van Deurningerstraat i.v.m. 'groot gevaar van de Grolsch-brouwerij-gebouwen zelf wat waarschijnlijk niet al te lang meer te houden is'..

Om 16.25 vraagt de TS 848 om een inzetbevel voor zichzelf, de TS 648 en twee Duitse eenheden inclusief een noodarts. Dat inzetbevel komt er op dat moment niet.

Aan de andere kant van het rampterrein zet officier II nu de TS van Stad Delden (TS 741) en een TS van de bedrijfsbrandweer van Akzo Nobel (vanaf 16.35) in aan het Talmaplein en de Renbaanstraat om branduitbreiding tegen te gaan. Aan de Renbaanstraat staan op dat moment 4 à 5 woningen in de brand, aan het Talmaplein branden ook vijf woningen. Men heeft hierbij tot aan het Talmaplein verkend, vanaf dat punt was er sprake van een volledig vuurfront. Daar is ook een waterkanon opgebouwd. In de loop van het half uur vanaf nu trekt officier II er nog een aantal eenheden bij en ook een ME-eenheid (gestuurd door de meldkamer politie om 16.50) dat hij inzet voor het doorzoeken van woningen op slachtoffers.

De VC2-2 is om 16.27 ter plaatse op de hoek Deurningerstraat/Lasondersingel.

Om 16.28 vraagt officier II per portofoon aan de OvD vermoedelijk of de commandant van dienst onderweg is. De OvD antwoordt dan dat hij alles heeft gevraagd wat los en vast zit, en dat ze vanzelf wel die kant op zullen komen.

Om ongeveer dezelfde tijd hoort de bevelvoerder van de TS 842 van een onbekende persoon die zich introduceert als een bedrijfsdeskundige van de Grolsch-brouwerij dat de bioreactor gevuld met methaangas op springen staat. Daarop verplaatsen de 842 en de andere twee aanwezige tankautospuiten zich naar achter de dekking van een huizenblok. Het gevaar en de actie 'ontruimen Beekweg' meldt de bevelvoerder om 16.29 aan de RAC. De RAC bevestigt het bericht, maar zal er geen verdere actie op ondernemen.

Om 16.31 wordt nogmaals om een inzetbevel voor de TS 848, de TS 648 en de twee Duitse eenheden gevraagd. De OvD laat ze rijden 'dan komen ze het vanzelf tegen'. Tegen een bemanningslid van de bij de fatale explosie vernietigde TS 649 die nog steeds op de hoek van de Deurningerstraat/Roomweg aanwezig is om aankomende eenheden op te vangen, en vanaf dat punt meldt dat er nog steeds geen grip is op de Grolsch-brouwerij, zegt de OvD dat de Duitse eenheden eraan komen en 'hij maar even moet kijken hoe hij ze wil inzetten'. De TS 848 wordt hierna ingezet aan de Lasondersingel om vanaf een brandkraan de SPB 661 Enschede te voeden.

Om 16.32 meldt politie-eenheid 48.42 aan zijn meldkamer van een brandweerman te horen dat een tank met methaangas op springen staat. 'De kring moet daarom groter'.

Om 16.33 meldt ambulance 5 aan de CPA dat het gewondennest aan de Deurningerstraat wordt ontruimd i.v.m. explosiegevaar van nog meer bunkers.

Om 16.34 is op de banden van de RAC een niet getraceerd (en door alarmeringstooncodes verminkt) bericht te horen waarop iemand meldt dat 'staat op knappen, onmiddellijk terugtrekken en dekking zoeken'. Voor zover bekend heeft niemand dit bericht gehoord of erop gereageerd. De OvD komt op dat moment de VC2 binnen. Hoewel de RAC en de VC2 het beiden proberen lukt het tot 16.40 niet om weer contact te krijgen.

Om 16.34 uur geeft de VC2 door aan de RAC dat het telefoonnet plat ligt, dat het mobiele telefoonnet plat ligt, men kan alleen communiceren over mobilfoonkanaal 5, aangezien kanaal 3 het in Enschede op die locatie niet doet.

Om ongeveer 16.35 is officier III ter plaatse op de Deurningerstraat. Hem komt ter ore (over de bron bestaan meerdere meningen) dat er methaan-explosiegevaar van de bioreactor zou bestaan en spreekt daarover met de daar aanwezige bevelvoerders. TS 842 Hengelo start met het onder dekking blussen van de supermarkt Nieuwe Weme. Men tracht na overleg met officier III uitbreiding naar de achterliggende school te voorkomen.

De TS 541 Hengelo wordt ook rond 16.35 uur op de hoek van de Lasondersingel/ Lasonderstraat ingezet om overslag over de singel te voorkomen.

Het hoofd BHV van Grolsch-brouwerij wordt omstreeks 16.35 uur mobiel gebeld door de directeur Productie, met het verzoek naar de commandopost van de brandweer te komen die aan de kruising Deurningerstraat/ Boddenkampsingel is opgesteld.

In een nader bericht om 16.40 geeft de OvD aan de RAC aan dat het 'hele huizenblok te westen van de ontplofte fabriek langzaam maar zeker begint te branden', dat hij maar 'heel weinig coördinatie over de zaak heeft' en dat alle voertuigen welkom zijn. De RAC meldt dat zij op dat moment een UGS op de Hanzepoort in Oldenzaal heeft en dat daar voertuigen naar toe worden gestuurd. Een eventuele reactie van de OvD is tenminste niet doorgekomen.

Vanaf dat moment komen er steeds meer eenheden die zich min of meer op eigen initiatief aanmelden en worden doorgestuurd naar de UGS Hanzepoort. Een aantal vrij instromende Duitse eenheden die zich melden bij de COH op de Singel krijgt van de OvD een contactpersoon toegewezen en als inzetgebied de Kottendijk.

Om ongeveer 16.45 overlegt de OvD met de medisch leider rampterrein en de toegevoegd medisch leider in de COH: gezamenlijke conclusie er is momenteel onvoldoende overzicht om actief te kunnen coördineren.

De TS 541 Hengelo begint om ongeveer 16.45 uur met het doorzoeken van woningen ten noorden van de Lasondersingel op slachtoffers.

Om 16.46 vraagt de centralist van de VC2 om de regiocompagnies ter plaatse en specifiek om de rayon OvD Losser (die hij goed kent en waarvan hij weet dat hij onderweg is) en nog een extra 'OvD'.

Eveneens om 16.46 geeft politie-eenheid 31.01 door aan de RMC dat zij een cirkel van 500 meter rondom Grolsch-brouwerij heeft getrokken ivm explosiegevaar methaan. Er is geen melding dat dit het resultaat zou zijn van bijvoorbeeld overleg met de brandweer.

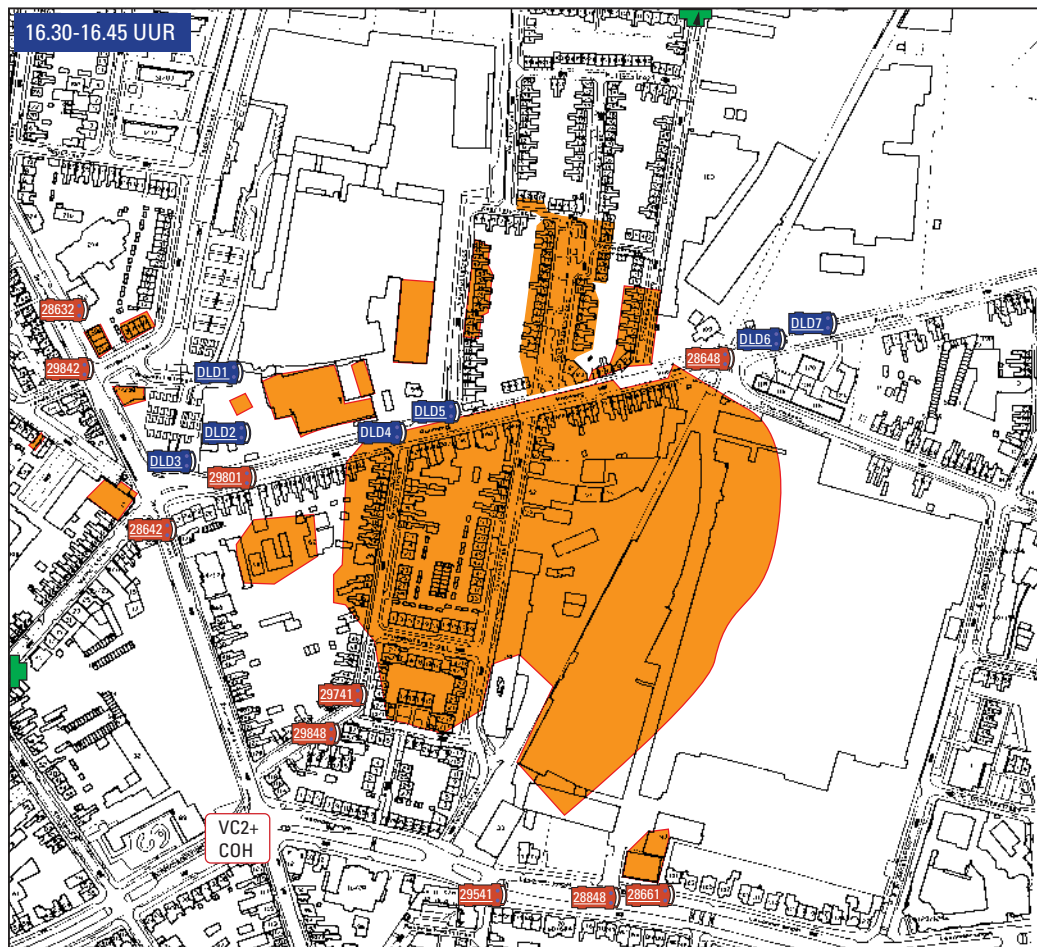
Om 16.47 meldt officier III zich vanaf de Deurningerstraat (op het Hengelose kanaal 12) in bij de RAC en vraagt of hij van dienst kan zijn. Hij wordt meteen als extra OvD naar de VC2 gestuurd. De rayon OvD Losser (in dit verslag verder officier IV/coördinator CTPI genoemd) wordt om 16.49 bereikt en gevraagd om voor zijn eigen eenheden (ook aanwezig op UGS Hanzepoort) uit naar de VC2 te rijden.

Om 16.48 wordt vanuit de Enschedese brandweerkazerne aan de RAC gemeld dat de Enschedese officier V vertrekt van de kazerne Enschede naar het rampterrein. Zijn functie is dan 'reserve OvD' en hij moet 'contact zoeken' met de OvD.

Omstreeks 16.55 uur worden de ingezette eenheden op het Talmaplein en de Renbaanstraat teruggetrokken door officier II na overleg met officier III in verband met vermeend explosiegevaar. Ook een zojuist ingezette ME-eenheid wordt teruggetrokken.

Om 16.59 geeft de OvD aan de RAC door dat meerdere hectares branden. Direct aansluitend (17.00) vraagt hij om twee compagnieën bijstand. De OVD Enschede meldt dat de globale grens van het rampterrein langs de Singels en de Deurningerstraat loopt en dan achter de supermarkt langs tot aan de kerk.

Omstreeks 17.00 uur wordt de TS 848 van Akzo Nobel teruggetrokken uit de Renbaanstraat in verband met explosiegevaar, en wordt opnieuw opgesteld aan de Deurningerstraat, Vanaf deze nieuwe opstelplaats wordt een waterkanon afgelegd naar de Renbaanstraat. Er is onvoldoende druk op de waterleiding om een tweede waterkanon in te zetten.

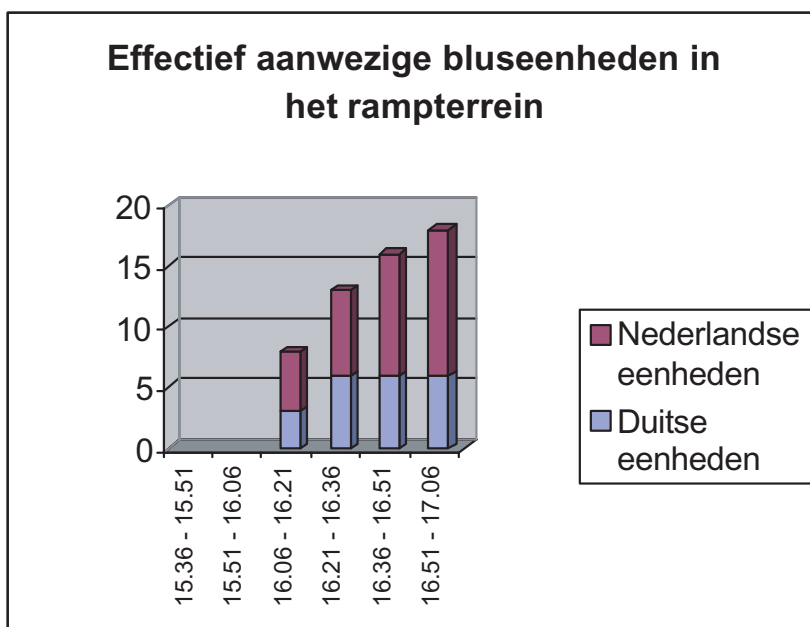
- Legenda
- Blusvoertuig (zie bijlage voor verklaring)
 - Blusvoertuig afkomstig uit Duitsland
 - Brandgebied waar brand woedt of heeft gewoed
 - Verzamelplaats gewonden

Opschaling

Op het eerste moment dat de OvD de beschikking heeft over de regionale verbindingsscommandowagen van de brandweer, geeft hij in een nader bericht nogmaals helder door wat de situatie is en dat 'alle voertuigen welkom' zijn. Gezien de situatie kan hier geconcludeerd worden dat de OvD een adequate opschaling heeft doen inzetten.

Een opmerking die achteraf kan worden gemaakt is dat het feit dat na 50 minuten nog relatief weinig bijstandseenheden ter plaatse zijn, had kunnen leiden tot het actief bevragen van de RAC. Men dient echter te bedenken dat het een bekend ervaringsfeit is dat in de beleving van veel hulpverleners ter plaatse de tijd veel sneller lijkt te gaan. Een tijdspanne van drie kwartier lijkt in de herinnering van hulpverleners dan nog slechts enkele minuten in beslag te nemen. Ook hier hadden veel hulpverleners consequent de indruk dat de tijdstippen van gebeurtenissen veel vroeger lagen dan ze bijvoorbeeld door bandopnames vastgesteld konden worden.

In vergelijking met andere rampen (zoals de Bijlmer 'stuur alles wat wielen heeft') is de eerste vrije instroom van eenheden door de minimale reactie van de RAC zeer beperkt (zie tabel en de kaarten). Dit heeft grote invloed op de mogelijkheden tot hulpverlening in het eerste gouden uur. In plaats van enkele tientallen eenheden komen er nu in het eerste uur slechts een handjevol eenheden aan. Ook de toestroom van officieren is beperkt: de enkele die in de loop van het eerste uur aankomen, doen dat op eigen initiatief, niet omdat zij door de RAC gevraagd worden. Het gouden uur voor de hulpverlening zal al voorbij blijken te zijn voordat er een adequate opschaling tot stand is gekomen.

Coördinatie

Ongeveer een half uur na de klap arriveren de eerste bijstandseenheden en wat later ook de eerste officieren op het rampterrein. Nogmaals: voor alle betrokkenen lijkt de tijd te vliegen. Dit maakt dat de drie kwartier in deze fase voor de meeste betrokkenen op het rampterrein in een wazige periode van enkele minuten voorbij lijkt te zijn gegaan.

Aan de linkerzijde van de Grolsch-brouwerij zetten een aantal eenheden zichzelf in totdat zij door een, zich als zodanig introducerende, bedrijfsdeskundige van de Grolsch-brouwerij op acuut explosiegevaar worden gewezen. Terecht trekken zij zich in dekking terug en zetten zij gezamenlijk met een politie-eenheid de evacuatie in van de direct aanliggende woningen. Hun actie melden zij over het Hengelose mobilfoonkanaal 12 aan de RAC, die deze melding vervolgens niet verder communiceert naar de OvD of zich dan net opstellende VC2 (die op kanaal 5 werken). Het mogelijke explosiegevaar blijft derhalve nog een half uur onbekend voor de OvD/VC2. Bij het wel doormelden aan de OvD had deze mogelijk het gevaar kunnen relativeren: de OvD had immers al de kennis dat het explosiegevaar van de Grolsch-brouwerij beperkt was.

Aan de oostzijde van het incident wordt de inzet van andere eenheden min of meer per portfoon gestructureerd door de OvD. De OvD geeft tijdens zulke communicatiemomenten aan dat hij het juiste beeld van de situatie en de te ondernemen acties in zijn hoofd heeft: de Deurningerstraat en de Lasondersingel als grenslijnen, vanuit daar het gebied weer intrekken, branduitbreiding naar de oostzijde is minder waarschijnlijk vanwege de windrichting en bovendien heeft het daar liggende bedrijfspand even geen prioriteit. De OvD begeeft zich ondertussen naar de COH/VC2. Bij de COH aangekomen geeft hij een redelijk helder nader bericht (inclusief de opmerking dat hij op dat moment 'weinig coördinatie' heeft) en geeft hij nogmaals aan 'dat alle eenheden welkom zijn'. Daarna overlegt hij kort met de geneeskundig leidinggevend. Hun gezamenlijke conclusie is dan dat er op dit moment nog te weinig informatie is om iets te coördineren. Een aantal vrij instromende Duitse eenheden worden vervolgens door hem van een contactpersoon en een inzetgebied voorzien.

Overigens vraagt de centralist van de VC2 na vertrek van de OvD uit de VC2 op eigen initiatief om de regiocompagnies als bijstand en tevens om twee extra officieren waaronder een specifieke die hij kende en waarvan hij wist dat hij onderweg was naar de UGS Hanzepoort. De centralist heeft aangegeven dat hij constateerde dat de OvD aangeslagen leek. Het is overigens opvallend dat de centralist enkele minuten na de algemene vraag van de OvD, nogmaals expliciet vraagt om de regiocompagnies.

Aan de zuidzijde van het rampterrein zet officier II een aantal langskomende eenheden in voor redding en brandbestrijding rond het Talmplein. Ook politie-eenheden en uiteindelijk een ME-eenheid zijn hierbij betrokken. Naar de inschatting van de betrokkenen begon men daar tegen 17.00 de zaak onder controle te krijgen: de meeste huizen waren doorzocht en de branduitbreiding leek tot staan gebracht.

Ondertussen arriveert een 'verse' officier op het rampterrein: officier III is een hoofdofficier uit Hengelo die dienst draait in het OvD-piket² van Hengelo, heeft derhalve ook een adviserende verantwoordelijkheid op het gebied van ongevalsbestrijding gevaarlijke stoffen (De OvD's uit de drie grote gemeenten in de regio vervullen deze taak ten behoeve van de OvD's uit de resterende drie OvD-gebieden).

Nadat hij ter plaatse komt op het rampterrein, wordt officier III opgezogen door de hectiek die op het rampterrein heerst. Hij wordt aangesproken door ingezette eenheden, die hem als officier herkennen, en probeert voor zichzelf een beeld te krijgen van de situatie rond de kruising Deurningerstraat/ Roomweg. Hier wordt hij ook benaderd door de hierboven reeds vermelde zich als bedrijfsdeskundige van Grolsch-brouwerij uitgevende persoon die aangeeft dat er explosiegevaar is bij Grolsch-brouwerij.

² Hoofdofficieren zijn officieren vanaf de rang van commandeur. In de regio Twente wordt echter tussen officieren ongeacht de rang operationeel op basis van gelijkwaardigheid geopereerd.

Nadat hij dit bericht heeft gekregen, geeft officier III fragmentarische adviezen aan losse eenheden die hij tegenkomt (bijvoorbeeld over het explosiegevaar bij de Grolsch-brouwerij), en wordt daarna gevraagd door de RAC om als extra OvD naar het CTPI te komen.

Het oordeel over het optreden van de OvD als individu kan in deze fase alleen maar overwegend positief zijn. Min of meer aan zijn lot overgelaten en zonder materiaal, heeft hij de situatie goed ingeschat en in gedachten een werkbaar inzetplan geformuleerd. Eenheden die om inzetbevelen vragen zet hij consequent volgens dat plan in. Op enkele plaatsen is sprake van het onder controle krijgen van de situatie, met name aan de zuidzijde, rondom het Talmapplein waar officier II een multidisciplinaire deelinzet coördineert.

Anderzijds moet geconstateerd worden (zoals de OvD in zijn bericht aan de RAC zelf ook al deed) dat er ruim een uur na de ramp slechts in beperkte mate sprake is van systematische coördinatie van de brandweerinzet, laat staan van de multidisciplinaire inzet. Rondom de Grolsch-brouwerij kan een melding van mogelijk explosiegevaar daardoor leiden tot het afbreken van de brandweerinzet en tot het ontstaan van een eigen 'Grolsch-brouwerij-kan-elk-moment-exploderen' werkelijkheid bij de politie die dan besluit tot ontruiming in een straal van 500 meter. De OvD heeft de verantwoordelijkheid van de brandweer voor het voorzien in de operationele leiding niet waargemaakt, en had dat als enige leidinggevende van de brandweer op het rampterrein op dat moment in alle redelijkheid ook niet kunnen doen.

Het mag zeker als systeemfalen van de landelijke organisatie van de rampenbestrijding betiteld worden dat er een uur en een kwartier na de ramp nog geen begin te zien is van multidisciplinaire coördinatie van de hulpverlening. Er zijn juist nu al volledig verschillende percepties van de werkelijkheid te constateren die in de volgende anderhalf uur tot ernstige verstoringen van de verschillende monodisciplinaire hulpverleningsinspanningen zullen leiden.

Vrije instroom van brandweereenheden

De inzet in het gouden uur kan men typeren als een beperkte losse instroom van eenheden. Hoewel de OVD Enschede al om 15.42 uur om twee pelotons heeft verzocht, wordt het alarmeren en vormen van pelotons zoals dat in de Leidraad Brandweercompagnie is weergegeven pas vanaf ongeveer 16.35 uur ter hand genomen. Tot op dat tijdstip zijn er echter tussen de 10 en 15 brandweereenheden (inclusief 7 Duitse bluseenheden) in het rampterrein aanwezig, die hoofdzakelijk zijn ingezet naar de inzichten van de eigen bevelvoerder, hoewel in een aantal gevallen overleg met een officier heeft plaatsgevonden. Ter plaatse aanwezige eenheden zijn echter niet alsnog (in pelotonsverband) onder leiding van een specifieke officier gesteld. Gezien de plek waarop deze eerste eenheden zijn ingezet en het feit dat branduitbreiding nauwelijks meer heeft plaatsgevonden op de plekken waar eenheden aanwezig waren, mag zeker een compliment gemaakt worden in de richting van de bevelvoerders van deze eenheden voor de wijze waarop zij de brand(en) binnen hun mogelijkheden effectief hebben bestreden.

Brandbestrijding

De brandbestrijding in het gouden uur wordt op een aantal plekken binnen de grendellijnen ernstig gehinderd door het feit dat er pas meer dan een half uur na de laatste explosie bij SE Fireworks bijstandseenheden in het rampterrein beginnen te arriveren. In dit halve uur na de explosie hebben de branden zich op een aantal plaatsen, mede doordat deze niet bestreden worden, fors uitgebreid.

De eerste bijstandseenheden worden gestuurd naar de kruising Deurningerstraat/ Roomweg, en worden dan ook hier in de omgeving ingezet voor het bestrijden van branden die buiten de grendellijnen liggen, en voor het tegengaan van branduitbreiding op de Roomweg. Gezien het feit

dat de branduitbreiding op de Roomweg een halt is toegeroepen en de meeste secundaire branden buiten de grendellijnen snel onder controle zijn, mag deze inzet als effectief worden betiteld. Eenheden die omstreeks 16.30 uur arriveren, worden onder leiding van een officier ingezet in de Renbaanstraat en op het Talmapplein. De inzet is ook hier redelijk effectief. Aan de oostzijde van het incident wordt echter aanvankelijk geen prioriteit gegeven, zodat de brand hier gedurende een langere periode niet is bestreden. Dit is zeer wel te verklaren vanuit het feit dat de oostzijde zich bovenwinds van de brand bevond, en branduitbreiding altijd vooral benedenwinds plaatsvindt. Bevelvoerders en officieren hebben dan ook juist gehandeld door in eerste instantie in te zetten langs Roomweg/ Deurningerstraat/ Singels.

De ingezette eenheden worden vanaf ongeveer 16.30 uur echter grotendeels teruggetrokken in verband met explosiegevaar, waardoor de branduitbreiding zich weer ongehinderd voort kan zetten. Een uitzondering hierop vormt de TS 541 Hengelo, die hoewel zij hemelsbreed slechts op 150 meter van de Grolsch-brouwerij aan het werk is, de berichten over explosiegevaar niet meekrijgt, en de inzet gewoon voortzet.

Waterwinning

Alle eenheden die in het gouden uur aanwezig waren, hebben in eerste instantie afgelegd vanaf een ondergrondse brandkraan. De TS 848 van Akzo Nobel is omstreeks 17.00 uur de eerste eenheid die een watertekort signaleert.

Achteraf kan dit zowel worden verklaard vanuit het feit dat er aanvankelijk relatief weinig eenheden aanwezig waren en doordat er in het hele gebied veel waterleidingen liggen met een diameter van 500 mm. Normaal gesproken kan men op één waterleiding maximaal met twee blusvoertuigen afleggen voordat de maximale waterafgifte bereikt is, nu konden veel meer voertuigen afleggen op één leiding. Indien minder mogelijkheden voor waterwinning aanwezig waren geweest, zou de brandbestrijding enorm zijn gehinderd.

Grolsch-brouwerij

De Grolsch-brouwerij-brouwerij speelt het eerste gouden uur na de vuurwerkramp in ieder geval in de perceptie van ingezette hulpverleners een hoofdrol. Iemand die zich uitgeeft als deskundige van Grolsch-brouwerij licht nabij het kruispunt Roomweg/ Deurningerstraat omstreeks 16.28 uur ter plaatse aanwezige bevelvoerders en later een officier van brandweer Hengelo in omtrent een bioreactor die gevuld is met methaangas. Hierna wordt besloten eenheden terug te trekken. Bij Grolsch-brouwerij was inderdaad bij de afvalwaterzuivering een bio-reactor aanwezig die methaangas produceert, waarbij het geproduceerde gas wordt opgeslagen in een biogasballon. Deze ballon is echter met inhoud direct na de laatste explosie bij SE Fireworks verbrand, en kan derhalve geen gevaar meer opleveren. Achteraf kan dus geconcludeerd worden dat de eenheden voor niets zijn teruggetrokken. Dit betreft echter nadrukkelijk een conclusie achteraf; op 13 mei konden ingezette bevelvoerders en officieren na deze mededeling over explosiegevaar slechts één juiste beslissing nemen, en dat was het terugtrekken van eenheden. De veiligheid van het eigen personeel heeft immers prioriteit bij iedere leidinggevende van de brandweer wanneer er geen noodzaak tot redding (meer) is.

Communicatie

De overbelasting van het mobiele telefoonnet, het gedeeltelijk uitvallen van het vaste telefoonnet en de drukte op de mobilfoonkanalen heeft de chaos in het gouden uur op het rampterrein vergroot. Vele eenheden melden dat zij geen contact meer konden krijgen met de VC2, RAC en officieren. Hierdoor waren die eenheden in de meeste gevallen aangewezen op de eigen inzichten van de bevelvoerder voor wat betreft de inzet, en kon er van een daadwerkelijke coördinatie moeilijk sprake zijn. Ook de communicatie met ingezette Duitse eenheden verliep moeizaam. Dit

enerzijds door het taalprobleem, maar anderzijds ook doordat de Duitse communicatie-apparatuur op een andere frequentie werkt dan die van hun Nederlandse collega's.

Overigens bleken niet alle ingezette voertuigen voorzien te zijn van portofoons. De tankautosputten die door het Rijk in het kader van de rampenbestrijding aan regio's zijn verstrekt, beschikken bijvoorbeeld alleen over een vaste mobilfoon in het voertuig. Door het ontbreken van portofoons hebben de bemanningen van deze voertuigen vaak berichten over explosiegevaar niet meegekregen. Hoewel dat niet tot slachtoffers heeft geleid, verdient de beschikbaarheid van voldoende communicatiemiddelen op alle voertuigen de nodige aandacht. Overigens moet hierbij worden vermeld dat afgezien van de beschikbaarheid van communicatiemiddelen zoals portofoons en mobilfoons ook over voldoende kanalen en radiodiscipline moet kunnen worden beschikt omdat anders overbelasting van de gebruikte kanalen op kan treden.

Indeling en afzetting rampterrein

Na de fatale explosie geeft de OVD Enschede aan de RAC door welk gebied hij globaal afgezet wil hebben door de politie. Aangezien er op dat moment nog geen CTPI of motorkapoverleg is waar de politie aan deelneemt, moet deze dienst hierna eigenlijk naar eigen inzichten een afzetting rond het rampterrein gaan realiseren. Op het moment dat er berichten komen over explosiegevaar bij Grolsch-brouwerij, moet door de politie voor de afzetting rond het rampterrein opnieuw een eigen inschatting worden gemaakt. Deze wordt dan zonder overleg met de leidinggevende officieren van de brandweer op grote afstand gerealiseerd.

Logistiek

Gedurende de eerste uren wordt er door de hectische situatie op het rampterrein vanuit het CTPI niet op structurele wijze gepoogd een goede logistieke voorziening van de grond te krijgen. Wel worden er door brandweer Enschede de eerste uren grote hoeveelheden frisdrank het rampterrein in gebracht voor de ingezette eenheden. Niet alle ingezette voertuigen kunnen hier echter gebruik van maken. Een aantal eenheden is op een gegeven moment zelfs gedwongen met name frisdrankvoorraden in de koelkasten van woningen in het rampterrein aan te spreken. De middag en avond van 13 mei zijn zeer warm, en zodoende is de behoefte aan een goede logistieke voorziening nog groter dan normaal. Dit wordt nog eens onderstreept door het gegeven dat in de loop van de avond een bemanningslid van de TS 842 Hengelo met uitputtings- en uitdrogingsverschijnselen naar het ziekenhuis wordt gebracht. Hoewel men redelijkerwijs niet van het CTPI kan verwachten in een dergelijke fase structurele aandacht te schenken aan de logistiek, zou het RCC hierin een belangrijke rol kunnen vervullen.

1.4 Conclusies ten aanzien van de bron- en effectbestrijding in het gouden uur

Na de laatste explosie bij SE Fireworks ontwikkelt het schadebeeld op het rampterrein zich van wijdverspreide lichte (constructie)schade met een tiental secundaire brandjes tot het volledig wegbranden van de kern van het rampgebied door een zich richting vuurstorm ontwikkelende oppervlaktebrand. De schade en het letsel direct na de explosie was zodanig dat de meeste getroffen en op eigen kracht snel het rampterrein konden ontvluchten. De gewonden die het rampterrein niet op eigen kracht konden ontvluchten werden ondersteund door hulpverleners van brandweer, politie en ambulancedienst die de explosies bij SE Fireworks overleefd hadden en door omwonenden.

Het opschalingsproces van de brandweer heeft gedurende het gouden uur ernstig gehaperd. Hoewel één van de eerste acties van de leidinggevende (brandweer) officier van dienst het inzetten van een aanzienlijke opschaling was, heeft de RAC deze in het gouden uur niet tot stand gebracht. Dit heeft geleid tot een ernstige belemmering van vooral de grootschalige brandbestrijding en de realisatie van multidisciplinaire coördinatie van de hulpverlening. Op de redding van slachtoffers

is de haperende opschaling niet van invloed geweest, aangezien deze zoals hierboven is weergegeven voornamelijk kon worden verzorgd door het voor de explosie al aanwezige brandweerpersoneel, ambulancepersoneel en politie-eenheden en door de bevolking zelf. De coördinatie van de brandweerinzet gedurende het eerste (gouden) uur door de oorspronkelijk leidinggevende officier van dienst was adequaat, zeker gezien de toestand waarin hij zich bevond. De multidisciplinaire coördinatie was in de eerste uren echter onvoldoende gegarandeerd. Hierdoor ontstond ernstige hinder voor de hulpverleningsinzet van de verschillende hulpverleningsdiensten.

2 Grootschalige brandbestrijding en hulpverlening

2.1 Inleiding

In de periode van 17.00 – 22.00 uur is er in het rampterrein een overgang van een felle brand die zich nog uitbreidt naar een situatie waarin, op de meeste plaatsen doordat de brandstof op raakte en op enkele zijden doordat de brand uiteindelijk effectief van alle zijden bestreden wordt, de brand sterk in intensiteit af gaat nemen en uiteindelijk uitgaat, afgezien van gasbrandjes die her en der woeden doordat het gas nog niet afgesloten is. Doordat de brand zich in eerste instantie vooral richting Deurningerstraat/ Roomweg heeft ontwikkeld, is de fase van een nog wat nasmeulende brand daar sneller/ eerder bereikt dan aan de kant van de Bamshoeve. Dit heeft waarschijnlijk te maken met een viertal factoren, te weten:

- De bestrijding van de brand komt aan de zijde van de Roomweg/ Deurningerstraat eerder tot stand dan aan de oostzijde;
- De wind was op 13 mei zuidoost, in de richting van de Deurningerstraat/ Roomweg. De brand ontwikkelde zich als gevolg daarvan sneller naar de Deurningerstraat dan naar de Bamshoeve, en zodoende was die zijde ook sneller uitgebrand;
- De vuurbelasting zal in de woonbebouwing groter zijn geweest dan in de Bamshoeve, die gedeeltelijk leeg stond. Een grotere vuurbelasting impliceert ook een snellere verbranding van (een beperkte hoeveelheid van) brandbare stoffen.
- In de Bamshoeve was een brandwerende scheiding aanwezig die de voortplanting van het vuur enige tijd vertraagd heeft.

Zoals het feitenrelaas zal aantonen, komen er grofweg na 17.00 uur in het rampterrein meer eenheden beschikbaar voor inzet en kon de grootschalige brandbestrijding en hulpverlening op volle kracht in gang worden gezet. Aangezien dit tijdvak zich echter uitspant van het voorkomen van branduitbreiding omstreeks 17.00 uur tot het nablussen van uitgebrande panden om 22.00 uur, is ervoor gekozen dit tijdvak verder op te delen. Dit geldt zowel voor het feitenrelaas als voor de bijbehorende analyse.

Gedurende het tijdvak van grootschalige brandbestrijding en hulpverlening worden tussen 16.55 en 17.10 uur een aantal belangrijke beslissingen genomen ten aanzien van de coördinatie en opschaling. Daarom wordt dit cruciale kwartier in de analyse expliciet uitgelicht.

Na dit kwartier wordt een start gemaakt met het daadwerkelijk gecoördineerd inzetten van eenheden in het kader van grootschalige brandbestrijding en hulpverlening. Deze inzet is in zoverre effectief dat rond 18.30 uur de brand zich op een groot aantal plaatsen niet meer uitbreidt en steeds meer eenheden melden dat de branden die her en der woeden eigenlijk alleen nog worden gevoed door gasleidingen. Deze periode van ongeveer 17.10 – 18.30 uur wordt daarom ook als apart tijdvak behandeld.

Tot slot zal de periode van 18.30 – 22.00 uur worden behandeld, waarin de situatie op het rampterrein eigenlijk is gestabiliseerd: de meeste branden zijn geblust of vergen slechts nog nablissing en er wordt een begin gemaakt met de aflossing van de ingezette eenheden door brandweercompagnieën uit de regio's IJssel-Vecht en Stedendriehoek.

2.2 Het cruciaal kwartier van 16.55 – 17.10 uur

2.2.1 Feitenrelaas

Om ongeveer 16.55 treft de binnenkomende officier V de OvD in de COH. Zij bespreken kort de situatie en de OVD Enschede geeft aan, na daar expliciet naar gevraagd te zijn, in de COH te willen blijven en daar ook toe in staat te zijn. Op verzoek van de OVD vertrekt officier V daarna te voet naar de noordzijde van het rampterrein en de Grolsch-brouwerij om de situatie in kaart te brengen. Al snel bemerkt officier V dat een verkenning te voet ondoenlijk is, en keert terug naar de COH om een voertuig te vragen. Bij de COH aangekomen, blijkt inmiddels een onderofficier van brandweer Losser gearriveerd te zijn, waarna een nieuwe taakverdeling wordt vastgesteld namelijk dat officier V en de onderofficier naar de UGS Hanzepoort vertrekken om twee daar wachtende pelotons op te halen en in te zetten.

Ongeveer tegelijkertijd treffen buiten de COH officier II en officier III elkaar. Op aanraden van officier III trekt officier II de eenheden van brandweer en politie die hij rondom het Talmaplein heeft ingezet (en die er in lijken te slagen verder branduitbreiding te voorkomen) terug. Officier III waarschuwt voor het gevaar op een gasexplosie [van het methaangas in de bioreactor bij Grolsch-brouwerij] en adviseert officier II zijn eenheden terug te trekken. Officier II gaat daarop 100 meter terug om zijn eenheden terug te trekken.

Om 16.59 steekt de OvD over naar de VC2 en geeft (nogmaals) een situatierapport door aan de RAC, sterk gelijkend op het bericht van 16.40: 'Commandopost Deurningerstraat/ Boddenkampsingel. VC2 en commandovoertuig ingezet. Uitbreiding bij de Grolsch-brouwerij, geen idee hoe we dat moeten stoppen. Uitbreiding richting noordwesten. De supermarkt aan de overkant van de Deurningerstraat brandt al. Oppervlak betreft meerdere hectares. Globale grens Singels- Deurningerstraat en dan achter de supermarkt langs tot aan de kerk.' Aansluitend geeft hij, mede op advies van de inmiddels binnengekomen officier III, door aan de RAC dat er nog twee compagnieën bijstand nodig zijn.

Aan de Roomweg vliegen rond 17.00 uur zoveel projectielen afkomstig van exploderende gasflessen door de lucht, dat de bemanning van de TS 801 terugtrekt naar de Deurningerstraat bij de supermarkt Nieuwe Weme, die volledig in brand staat. Daar ontstaat een brand in het eigen voertuig, die wordt geblust door de chauffeur/ pompbediener. Omstreeks 17.00 uur wordt door de bevelvoerder van de TS 848 Oldenzaal en een officier in de VC2 afgesproken dat de 848 ingezet te laten staan aan de Lasondersingel, vanaf daar woningbranden te bestrijden en een waterkanon in te zetten voor een brand in een bedrijfsgebouw op het terrein van de Bamshoeve. De TS 641 Enschede verzoekt vanaf de Drienerweg om 17.02 uur de RAC om een nieuwe opdracht. De RAC geeft door dat zij het beste kunnen gaan naar de kruising Deurningerstraat/ Roomweg en anders de kruising Deurningerstraat/ Boddenkampsingel.

Inmiddels is het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij (op verzoek van een van zijn directeurs die al bij de COH aanwezig was) gearriveerd bij de COH/VC2. Terwijl de OvD behandeld wordt aan zijn lichte hoofdwond, overlegt hij met officier III en het hoofd BHV over de situatie. Door het hoofd BHV wordt uitgelegd dat de bioreactor nooit een gevaar kan opleveren (het methaan bevindt zich in een soort ballon zonder overdruk dus kan niet exploderen, overigens is die ballon allang weggebrand). Mogelijk beperkt gevaar op dat moment is naar zijn mening wel branduitbreiding naar de ingeblokte ammoniakinstallatie en/ of de CO₂-tanks. Door de aanwezige brandweerofficieren blijkt dit gevaar groter te worden ingeschat dan door het hoofd BHV bedoeld. Tijdens het gesprek wordt verder niet expliciet gesproken over de te verwachten effecten/ effectafstanden. Men gaat, zo geeft men achteraf tijdens gesprekken aan, uit van een mogelijke

effectafstand van maximaal enkele honderden meters. Maatregelen voor de bevolking hoefde men niet te treffen want die was immers allang geëvacueerd.

Uitkomst van het gesprek is dat officier III met het hoofd HBV naar de Grolsch-brouwerij vertrekt om duidelijkheid te verkrijgen over het nu als grootste probleem voor de hulpverlening ingeschatte probleem. Officier III wordt daar OVD Deurningerstraat. Officier V gaat richting de UGS om de inzet van de daar wachtende eenheden richting de Van Damstraat te coördineren. De OvD blijft op dat moment alleen achter in de COH.

Tijdens dit gesprek in de COH komt om 17.03 officier IV binnen in de VC2. Hij krijgt daar, blijkens de communicatiebanden van de brandweer, van de centralist een zeer kort situatieoverzicht 'er is helemaal niets, het is een grote puinhoop'. De centralist vraagt hem om bij hem te blijven ter ondersteuning. Officier IV kondigt aan dit te overleggen met de OvD, maar laat eerst nog een aantal eenheden, waaronder zijn eigen eenheden waarvan hij weet dat ze staan te wachten op de UGS Hanzepoort, instromen.

Om 17.08 is er dan nog contact tussen de conferentieruimte brandweer op de brandweerkazerne te Enschede en de VC2: de centralist in de VC2 meldt dat de OvD nog behandeld wordt en vraagt de conferentieruimte om over te schakelen naar kanaal 64.

Na een kort overleg tussen de OvD en officier IV wordt besloten dat officier IV de VC2 zal ondersteunen bij 'plotwerkzaamheden en indeling voertuigen'. In de herinnering van officier IV 'zat de OvD er wel doorheen op dat moment'. Over het gevaar van de Grolsch-brouwerij wordt dan niets of bijna niets gezegd. Wel wordt door de OvD de grendellijnen aangegeven. Officier IV begint dan met het in kaart brengen en het opdelen in inzetvakken van het gebied en de daar aanwezige eenheden. De OvD vertrekt dan richting Tollensstraat waar hij om ongeveer 17.20 officier II tegenkomt.

Om 17.11 uur meldt de TS 646 Enschede dat in een fabriek op de kruising Roomweg/Schurincksweg veel explodeert.

Om 17.11 meldt politie-eenheid 31.01 nabij de Grolsch-brouwerij dat de afzetting van het gebied wordt uitgebreid in overleg met de brandweer. Een straal van ongeveer 750 meter wordt aangehouden. Deze melding, gebaseerd op overleg met onbekend brandweerpersoneel, maar in ieder geval niet met de toen in het rampgebied aanwezige officieren (naar hun verklaring en waarschijnlijk gezien de locatie waar zij zich op dat moment bevonden). Deze uitbreiding zorgt voor de noodzaak van verplaatsing van een aantal tijdelijke opvanglocaties en de behandelplaats voor gewonden in het Van Heekpark.

2.2.2 Analyse

Coördinatie en opschaling

In het kwartier van 16.55 tot 17.10 vinden er in en rondom de VC2 en de COH een aantal verschillende gesprekken plaats tussen de vijf leidinggevenden van de brandweer die op dat moment op het rampterrein aanwezig zijn. Binnen een kwartier en binnen een straal van ongeveer 10 meter ontstaan er daardoor ook niet geheel congruerende beelden van de situatie.

Terwijl de net aankomende officier V in de COH kort de situatie bespreekt met de OvD, overleggen buiten officier II en officier III. Officier III vertelt officier II over het methaan-explosiegevaar bij de Grolsch-brouwerij en adviseert hem daarom zijn eenheden (rondom het Talmaplein) terug te trekken. Officier II keert ogenblikkelijk terug naar het Talmaplein en breekt

daar de (op dat moment succesvol lijkende) inzet af. Tegelijkertijd overleggen de OVD en officier V en besluiten dat officier V een verkenning uit zal voeren naar de Grolsch-brouwerij en de noordzijde van het rampterrein. Deze vertrekt daarop te voet richting de Grolsch-brouwerij, maar bemerkt al snel dat het uitvoeren van een verkenning zonder adequaat vervoermiddel geen nut heeft gezien de omvang van het rampterrein. Hierop is officier V teruggegaan naar de COH en de OVD. Bij de COH aangekomen vraagt hij om een voertuig voor de verkenning. Op dat moment blijkt een onderofficier van brandweer Losser gearriveerd te zijn met een voertuig, waarna de taakverdeling wordt vastgesteld door de OVD dat officier V en de onderofficier van brandweer Losser de pelotons op zouden halen van de UGS Hanzepoort en deze daarna, mede gezien de plaatselijke kennis van officier V, in zouden zetten aan de noordzijde van het incident.

Het lijkt toeval dat de politie-eenheid 31.01 juist om 17.11 naar de RMC een bericht doet uitgaan dat de afzetting moet worden uitgebreid tot 750 meter. De 31.01 is dezelfde eenheid die oorspronkelijk de 500 meter meldde.

Terwijl officier V terugkomt vanwege zijn door een gebrek aan vervoer afgebroken verkenning, volgt overleg tussen de OvD, officier III en het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij in de COH. Tijdens dit overleg wordt (nogmaals) duidelijk dat het methaan uit de biogasreactor geen veiligheidsrisico vormt, maar dat onduidelijkheid bestaat over het precieze gevaar van het ingeblokte ammoniak en de CO₂-tanks. Ook nog tijdens de gesprekken achteraf bleek er bij de verschillende aanwezigen een verschillend beeld te bestaan over wat het risico op dat moment nu precies was. De aanwezige brandweerofficieren III en V geven achteraf aan te rekenen met een effectafstand van enkele honderden meters, maar zij konden ook achteraf niet precies benoemen wat het gevaar dan wel was; explosiegevaar of gevaar op het vrijkomen van giftig ammoniak. Het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij zag eigenlijk geen explosiegevaar voor de CO₂-tanks en een gering potentieel effect van de ammoniak. Op grond van de parate kennis over gevaarlijke stoffen kan worden gesteld dat het vermogen om een goede inschatting te maken van het in werkelijkheid geringe potentiële gevaar van de Grolsch-brouwerij, was voorbehouden aan de OvD en het hoofd BHV Grolsch-brouwerij. De OvD, die op dat moment ook behandeld werd aan zijn bij de explosies opgelopen verwonding, was echter niet meer in de conditie om het verschil tussen de verschillende risicopercepties helder over tafel te krijgen.

De uitkomst van het overleg was dat officier III en het hoofd BHV op verzoek van de OVD Enschede samen naar de Grolsch-brouwerij vertrokken om daar duidelijkheid over de situatie te krijgen. Officier V vertrekt eveneens op verzoek van de OVD naar de noordzijde van het rampterrein (richting UGS Hanzepoort) om de inzet van de daar wachtende twee pelotons te coördineren. Verrassend aan deze uitkomst is dat twee officieren vertrekken uit het coördinatiecentrum van de brandweerinzet en daarmee de algemene coördinatie weer neerleggen bij de OvD (waarvan de meeste aanwezigen constateerden dat hij aan het eind van zijn latijn leek).

Gelukkig voor de OvD blijkt op dat moment officier IV in de VC2 aangekomen te zijn. De OvD en officier IV spreken af dat officier IV in de VC2/COH zal blijven om vanuit daar te assisteren bij 'plotwerkzaamheden'. In feite neemt officier IV vanaf dat moment de coördinatie van de brandweerinzet over. Over het gevaar dat de Grolsch-brouwerij wel of niet oplevert, wordt dan niet gesproken. Dit is overigens consistent met het beeld van een beperkt risico dat de OvD zelf had van de Grolsch-brouwerij, blijkens onder andere uit het feit dat hij officier III en het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij naar het brouwerijterrein stuurt om daar de situatie in kaart te brengen.

Hoewel de Medisch leider rampterrein al rond 16.45 uur in de COH overleg heeft gevoerd met de OVD van de brandweer Enschede, en de Medisch Leider vanaf dat moment in de buurt van de

COH is gebleven, is van multidisciplinaire coördinatie gedurende het cruciaal kwartier geen sprake geweest.

Achteraf kan tenminste worden geconcludeerd dat het overleg tussen de verschillende officieren van de brandweer niet veel heeft bijgedragen tot de gewenste mono- en multidisciplinaire coördinatie op het rampterrein.

Over de wijze waarop de aanwezige brandweerofficieren bij de bestrijding van de vuurwerkkramp de verantwoordelijkheden hebben verdeeld, kunnen een aantal opmerkingen worden geplaatst. Omstreeks 17.00 uur waren er in totaal vijf officieren ter plaatse, waarvan er twee hoofdofficieren³ waren. Logischerwijs had één van de hoofdofficieren zich opgeworpen als commandant rampterrein, die vervolgens taken en verantwoordelijkheden onder zijn officieren had verdeeld. Van een officier die hoger in rang is dan zijn collega's, mag men immers verwachten dat deze op een dergelijk kritiek moment de verantwoordelijkheid neemt om structuur aan te brengen in de inzet. Het feit dat beide hoofdofficieren op eigen initiatief ter plaatse zijn gegaan doet niets af aan het feit dat zij een operationele verantwoordelijkheid hadden. Overigens blijkt achteraf dat één van de hoofdofficieren geen kennis had van het feit dat uit de aanwezige groep van officieren een commandant rampterrein moest worden aangewezen. Hij was in de overtuiging dat met de ingezette opschaling automatisch ook een commandant rampterrein van buiten zou komen.

Deze opmerkingen dienen echter verder te worden genuanceerd door het feit dat hoewel er meerdere officieren aanwezig waren op het rampterrein, er landelijk en regionaal in Twente geen vastgesteld model bestaat voor de wijze waarop de coördinatie in een groep brandweerofficieren bij grote incidenten moet worden weergegeven. Hoewel de bij de bestrijding van de vuurwerkkramp aanwezige officieren verschillende rangen bekleden, hebben rangen in de regio Twente bij operationeel optreden slechts een beperkte waarde en opereren de officieren vooral op basis van gelijkwaardigheid op het niveau van officier van dienst. Een piket hoofdofficier van dienst bestaat niet in de regio Twente, mede gezien de beperkte beschikbaarheid van hoofdofficieren. De regio Twente kent wel een piket regionaal commandant van dienst, maar deze persoon heeft de functie van operationeel leider in het Regionaal Operationeel Centrum. De functie van commandant rampterrein of coördinator CTPI is daarmee niet aan een bepaald piket toegewezen. De invulling/toewijzing van deze functie wordt overgelaten aan de officieren ter plaatse, die onderling moeten bepalen wie zij op basis van ervaring aanwijzen als commandant rampterrein. Aangegeven kan worden dat dit geen gewenste situatie is.

Officier IV daarentegen – geen hoofdofficier - zet zich in de VC2/COH en probeert zo goed en kwaad als het hem afgaat orde in de chaos te scheppen, maar nu overkomt hem hetzelfde als de OvD eerder: effectief is hij de enige leidinggevende van de brandweer op het rampterrein met derhalve zowel een mono- als een multidisciplinaire verantwoordelijkheid. Hij 'erft' een gebrek aan overzicht over de precieze situatie en ondervindt dezelfde obstructies als het gaat om haperende verbindingen en een onduidelijk functionerende RAC. Voorspelbaar is derhalve dat ook hij tenminste de verantwoordelijkheid van de brandweer voor de multidisciplinaire operationele leiding niet zal kunnen waarmaken.

³ Een hoofdofficier is een brandweerofficier vanaf de rang van commandeur.

2.3 17.10-18.30: Dreiging Grolsch-brouwerij verlamt de inzet nieuwe bijstandseenheden

2.3.1 Feitenrelaas

De situatie na het overleg rondom vijf uur is dat officier IV in de COH/VC2 achterblijft als 'coördinator brandweerinzet' en als eerste probeert inzicht te krijgen in de huidige situatie. De officieren III en V begeven zich naar het noorden van het rampterrein. Officier II breekt ondertussen de inzet aan de zuidzijde van het rampterrein af (hem is niet meer meegedeeld dat de dreiging van de explosie van methaangas herroepen is en dat op grond van de effectinschatting van maximaal enkele honderden meters de zuidzijde veilig is).

De TS 646 Enschede geeft om 17.11 uur door dat in een grijze Renault op de Roomweg nog levende mensen zouden zitten. Zij hebben ondersteuning nodig om een onderzoek in te kunnen stellen, deze wordt geleverd door een onbekende eenheid.

Nadat het overleg tussen op dat moment alle leidinggevendenden van de brandweer op het rampterrein is afgebroken probeert officier IV een beeld te krijgen van de situatie. Hij vraagt daartoe aan de RAC een overzicht van de ingezette eenheden (17.14). De RAC zegt er mee bezig te zijn, maar komt er niet meer op terug. Wel herinnert de RAC zich deze vraag als zij om 17.17 met een eenheid op de UGS Hanzepoort spreekt. Aan deze 827 vraagt zij dan een inventarisatie van de voertuigen aldaar. Dit zijn 7 voertuigen en een autoladder (pelotons Wooldt en West-Twente). De pelotonscommandanten van deze twee pelotons zijn in eerste instantie naar de Regionale Alarmcentrale geroepen, maar vertrekken op eigen initiatief vanaf de RAC naar de uitgangstelling van hun pelotons.

De eenheden op de UGS Hanzepoort worden ondanks herhaaldelijk verzoek om een inzetbevel niet ingezet, totdat officier IX en officier X arriveren. De pelotons vertrekken naar Enschede en worden onderweg opgepikt ter hoogte van Lonneker door officier V die hen meeneemt naar een voorlopige opstellocatie aan de Van Damstraat (aanrij melding aan RAC om 17.29 van officier IX en om 17.35). Om 17.32 geeft de RAC dan weer door aan de VC2 dat de eenheden zijn gestuurd 'naar door u opgegeven adres'. De bevelvoerders van deze eenheden ondernemen na aankomst wel een eerste verkenning, maar worden na een gesprek met officier III weer teruggestuurd ivm het vermeende explosiegevaar van de Grolsch-brouwerij.

Een medewerker van brandweer Enschede meldt om 17.19 uur dat Duitse eenheden zijn ingezet aan de Kottendijk en dat de brand daar door de huizen heen komt.

Ondertussen start de RAC om 17.19 (643 Goor) met het formeren van een compagnie op de UGS Westerval, olv compagniescommandant officier VII (wordt om 17.31 gevraagd te komen van de kazerne Hengelo naar de RAC/RCC). De daadwerkelijke inzet van die compagnie zal pas na 18.00 plaatsvinden. Overigens worden om 17.32 enkele eenheden van die compagnie direct doorgestuurd naar het rampterrein en daar blijktens communicatie van 17.36 onder commando van officier III geplaatst. Officier III bepaalt de opstelplaats op de Deurningestraat ter hoogte van de kerk (plusminus 200 meter ten noorden van de Grolsch-brouwerij). Andere aanrijdende eenheden worden om 17.37-17.39 direct doorgestuurd (volgens de RAC 'loopt het uit de klauwen' op het rampterrein).

Om ongeveer 17.20 is de OvD naar aanleiding van een eerdere portofonische melding 'er is iets mis met de bezetting van de eerste uitruk' gaan kijken op het terrein van Thole waar op dat moment het eerste dodelijke brandweerslachtoffer al is gevonden. De OvD treft daar o.a. officier II die na het terugtrekken van 'zijn' eenheden rond het Talma-plein zich concentreert op de berging van de brandweerslachtoffers op het terrein bij Thole. Vanaf dat moment kan de OvD beschouwd

worden als effectief niet meer in commando, hoewel hij tenminste nog tot ongeveer 17.45 op het rampterrein aanwezig is (17.50 meldt VC2 aan RAC dat er iemand onderweg is, bedoeld wordt op de OVD. Om 18.18 uur, als de OVD dus al geruime tijd vertrokken is, volgt nog een 'dienststopdracht' via de RAC om zich te melden op de rampenstaf.).

Om 17.20 uur vraagt de VC2 aan een medewerker van brandweer Enschede die is ingezet als contactpersoon van Duitse eenheden aan de Kottendijk of alle woningen doorzocht zijn. Deze medewerker geeft daar om 17.42 uur antwoord op met de mededeling dat aan de Kottendijk inmiddels 14 woningen doorzocht zijn.

Om 17.24 meldt de TS 648 zich per mobilofoon in bij de VC2 met een verzoek om een nieuw inzetbevel nadat de TS 648 de Blijdesteinlaan en de Schuringsweg heeft ontruimd. De 648 wordt verwezen naar 'de officier van dienst daar'.

Omstreeks 17.25 uur rukt de TS 541 Hengelo steeds verder op vanaf de Lasondersingel richting de Tollensstraat. Rond de Tollensstraat wordt een aantal woningen doorzocht op slachtoffers. Men ziet de uitgebrande TS en AL staan, maar het is door de hitte onmogelijk deze te benaderen. Rond dat tijdstip ontvangt de TS 843 Losser van de coördinator CTPI de opdracht te gaan naar de Roomweg om daar onder dekking te blussen. De TS 844 Losser wordt aan de Deurningerstraat ingezet tegenover het cafetaria om daar de brand te bestrijden. De TS 844 zet een waterkanon in om de branden achter de woningen aan de Deurningerstraat te blussen.

Om 17.27 meldt officier III zich als OVD Deurningerstraat bij de VC2 en meldt: dat ze proberen een school veilig te stellen, dat een globale verkenning van de Grolsch-brouwerij [volgens eigen verklaring buitenom] aangeeft dat er nog CO₂-tanks op het dak staan en dat met een waterkanon 'een volgende ramp namelijk de opslag van kratten' kan worden voorkomen.

Om ongeveer 17.30 geeft deze zelfde officier III inzetbevelen voor de brandbestrijding rondom de supermarkt 'Nieuwe Weme' aan onder andere de TS 842.

Om 17.27 uur meldt officier III aan de OVD Enschede dat er een inzet wordt gepleegd om de school veilig te stellen. Aangezien de bevelvoerder van de TS 842 een aangewezen inzetvak als te gevaarlijk beschouwt, omdat de ontsnapingsmogelijkheden daar miniem waren door verbouwings-werkzaamheden, is door de bevelvoerder besloten deze actie niet uit te voeren.

De bemanning van de TS 541 Hengelo, die inmiddels is ingezet nabij de Tollensstraat, merkt rond 17.37 uur dat de brand daar in intensiteit af begint te nemen en dat zij de Tollenstraat op afstand kunnen benaderen. Er explodeert echter nog steeds vuurwerk.

17.38 verzoek van VC2 aan alle OVD's om over te schakelen naar kanaal 10, dit wordt ook aan de RAC meegedeeld. (Het blijkt dat tenminste één officier er niet in slaagt om op zijn portofoon op dat kanaal te krijgen omdat hij wegens gebrek aan leesbril niet het display kan lezen. Later geeft deze officier overigens zijn portofoon af aan een bevelvoerder die een defecte portofoon heeft). Vanaf ongeveer 17.40 probeert officier IV vanuit de VC2 officier III te pakken te krijgen voor een sitrap, want hem is onbekend hoe de situatie aan zijn zijde van het rampterrein is. Om 17.46 is er dan contact (op kanaal 5) waarin officier III aangeeft dat hij ter plaatse officier IX aan de noordzijde van de Grolsch-brouwerij heeft staan met zes, zeven eenheden en twee eenheden heeft ingezet bij de supermarkt en de school. Hij wil eerst contact met officier V 'over wat we hier gaan doen'. Hij wil een grootschalige inzet om een deel van Grolsch-brouwerij veilig te stellen. Officieren III en IX rijden vervolgens samen naar het CTPI waar zij met kort met officier IV overleggen. Officier IX krijgt als opdracht duidelijkheid te scheppen in de situatie rondom de Grolsch-brouwerij.

Omstreeks 17.40 uur laden twee haakarmvoertuigen (880 en 885) van Almelo combi-containers met pompompen en vertrekken richting UGS Westerval.

Als officier III en officier IX daarna over de Deurningerstraat naar de Grolsch-brouwerij rijden, stapt officier III uit om de inzet rond de supermarkt te coördineren en loopt officier IX naar de ingang van de Grolsch-brouwerij. Daar ontmoet hij officieren V en X en het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij. Het hoofd BHV heeft dan telefonisch contact gehad met enkele medewerkers van de Grolsch-brouwerij die ter plaatse aanwezig zijn en kan bevestigen dat de CO₂-opslag geen gevaar betekent. Na een kort overleg gaat officier IX met het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij het terrein op. Hij concludeert dat de brand in het technische gebouw weliswaar het gebouw waarin zich de ammoniak- en CO₂-tanks bevinden, bedreigt, maar dat met een gerichte inzet dit gevaar kan worden gecontroleerd. Het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij geeft dan aan dat als de CO₂-tanks de lucht in zouden gaan, men een explosie krijgt van ongeveer de omvang zoals die bij SE Fireworks had plaatsgevonden. Officier IX wil daarvoor zijn eigen peloton inzetten, maar moet concluderen dat twee van zijn vier eenheden al door een andere leidinggevende zijn ingezet in de Vogelbuurt aan de rechterzijde van het Grolsch-brouwerij-terrein. Het loopt dan tegen 18.00. Met de overgebleven twee eenheden slaagt hij er echter ook in het gevaar te controleren.

Om 17.56 vraagt een onbekende eenheid aan de RAC of er explosiegevaar is omdat ze een melding kregen dat ze zich zouden moeten terugtrekken. De RAC vraagt vervolgens de mening van de VC2. De VC2 meldt dat haar daar niets van bekend is 'maar in ieder geval in dekking blijven'.

Om 17.57 vraagt de 843 Losser aan de VC2 waar haar commandant is (antwoord in de VC2). Ze heeft zichzelf en de 844 al ingezet op het kruispunt bij Grolsch-brouwerij want ze kunnen geen officier vinden. Enkele minuten later wordt hen verteld dat ze zich moesten terugtrekken i.v.m. explosiegevaar Grolsch-brouwerij.

Op hetzelfde tijdstip (17.57 uur) meldt de TS 641 Enschede dat zij met drie eenheden zijn ingezet aan de Schurincksweg, vlakbij de Schurincksdwarsweg bij een grote loods. Door de VC2 wordt meegegeven dat zij zich niet hoeven terug te trekken.

Rond 18.00 uur doorzoekt de TS 541 Hengelo woningen rond het Talmplein en de Tollensstraat en voorkomt uitbreiding. De bevelvoerder gaat korte tijd het terrein van Thole op, op zoek naar slachtoffers, en ziet daar op afstand 2 uitgebrande tankautospuiten staan, alsmede 2 (overleden) slachtoffers. Hij acht het gevaar om verder te gaan echter te groot vanwege rondvliegend puin en afgaand vuurwerk.

Om 18.00 is er contact over kanaal 5 tussen de VC2 en officier III die het niet lukte om op kanaal 10 contact te krijgen. Officier III vraagt hoe het staat met de realisatie van grootschalig watertransport. Is nog geen actie op ondernomen (wordt om 18.04 aan RAC gevraagd). Wedervraag van de VC2 zijn de '7 eenheden van de Hanzepoort' al ingezet? Antwoord officier III: 'nee, want nog gevaar CO₂-explosie.' (Deze 7 eenheden zijn in feite de pelotons Wooldt en West Twente vergezeld door de officieren IX en X en nog wat losse eenheden.) Officier III wordt wederom verzocht naar de COH te komen voor een sitrap.

Om 18.01 uur vraagt officier III aan de VC2 of er al actie is ondernomen met betrekking tot het afleggen van een grootwatertransport. Hij wil op het terrein van Grolsch-brouwerij een opslag langdurig met waterkanonnen kunnen afschermen en heeft daarvoor veel water nodig. Naar aanleiding van de vraag van officier III verzoekt de VC2 de RAC om 18.04 uur zorg te dragen voor een grootwatertransport over de Deurningerstraat.

Aan officier XII wordt omstreeks 17.55 uur desgevraagd door de VC2 medegedeeld dat men zich op 700 meter moest terugtrekken in verband met gevaar bij de Grolsch-brouwerij.

Vanaf 18.05 uur worden de eenheden van het peloton Wooldt ingezet: De TS 827 Oldenzaal en de TS 846 Weerselo worden ingezet op het Grolsch-brouwerijterrein voor het voorkomen van uitbreiding van de brand in het gebouw van de Technische Dienst naar de opslag van ammoniak en CO₂ en het naastgelegen lege-vatenmagazijn. Hiervoor maken zij gebruik van een ondergrondse brandkraan in de Nieuwluststraat en een opslag van 20.000 liter water op het terrein van Grolsch-brouwerij zelf. Aangezien duidelijk is dat de opslag van 20.000 liter water snel op is, gaat de aanwezige PC op zoek naar een alternatieve watervoorziening. Geprobeerd wordt nog gebruik te maken van 50.000 liter water die ter gisting in een biertank zit, maar nog geen bier is. De koppelingen passen echter niet, en dus moeten beide eenheden gebruik maken van de brandkraan in de Nieuwluststraat.

De TS 842 Denekamp en de TS 846 Weerselo zijn op dat moment al ingezet in de Vogelbuurt (Nieuwluststraat/ Nachtegaalstraat).

Ook andere eenheden worden rond 18.05 uur ingezet in de Vogelbuurt, te weten de TS 643 Haaksbergen, de TS 744 Haaksbergen en de HV Haaksbergen. Zij worden hierbij ondersteund door een tweetal losse eenheden onder leiding van een bevelvoerder die worden ingezet in de Merelstraat en de Vinkenstraat. De opdracht voor deze eenheden was in eerste instantie woningen te doorzoeken op slachtoffers en daarna branduitbreiding te voorkomen.

Vanaf 18.05 starten eenheden van het peloton West-Twente enerzijds in de Vogelbuurt met het doorzoeken van woningen vanaf de Van Damstraat richting de Roomweg. Tegelijkertijd doorzoeken zij vanaf 18.10 uur ook woningen in de Beekstraat. De doorzochte huizen zijn niet gemerkt. Per blok is aan de PC doorgegeven wat de resultaten waren. Er worden geen levende slachtoffers gevonden, wel één overleden slachtoffer. Bij deze actie heeft ook een crashtender van de Vliegbasis Twenthe geassisteerd.

Om 18.08 geeft de VC2 door aan de RAC dat kanaal 10 niet in gebruik is, slechts kanaal 28. De RAC kan dan kanaal 10 weggeven aan de op dat moment aanrijdende compagnie van de Regio IJssel-Vecht. RAC geeft dan door dat er aan het grootschalig watertransport wordt gewerkt. Dit blijkt nog niet helemaal het geval: de compagnie onder leiding van officier VII wordt om 18.10 gevraagd of zij deze taak op zich nemen, maar deze antwoordt dat zij de opdracht hebben het incident van de zuidzijde te bestrijden. Om 18.15 wordt dan Almelo verzocht om het watertransport te verzorgen. De commandant van de Twentse compagnie (officier VII) meldt om 18.10 uur dat hij opdracht heeft met zijn compagnie vanaf de Deurningerstraat de zuidkant van het incident te bestrijden. Deze officier meldt zich omstreeks 18.30 uur bij de coördinator van het CTPI en vastgesteld wordt dat de Twentse compagnie in eerste instantie vanaf de Lasondersingel ingezet zal worden.

Om 18.12 meldt de centralist van de politie die in de VC2 van de brandweer zit aan de politiemeldkamer dat er 'explosiegevaar is met methaan in de omgeving van de Grolsch-brouwerij'. De politiemeldkamer laat daarop een algemene waarschuwing uitgaan 'acuut explosie gevaar ... iedereen die daar in de buurt is daar weg en op veilige afstand'. Politie-eenheden in veld vragen daarop wat precies wel en niet ontruimd moet worden. De meldkamer geeft direct antwoord op elke vraag: opvanglocatie Dr Arienshuis niet, maar dichts bijzijnde zijde Van Heekpark wel 'die zou wat mij betreft ook verplaatst moeten worden'. De politiecentralist in de VC2 van de brandweer wordt gevraagd of zij niet wegmoeten, deze antwoordt daarop cryptisch: 'wij kunnen niet weg, we zitten in een soort bunkertje'.

Tevens om ongeveer 18.15 geeft officier IX door (via het OvD-kanaal) aan de VC2/COH dat de Grolsch-brouwerij is veiliggesteld. Dit is het sein voor de eenheden die nog ten noorden van de Van Damstraat staan te wachten dat het voor hen veilig is om in te zetten. Vanaf ongeveer 18.30 kunnen deze eenheden dan uiteindelijk daadwerkelijk brand bestrijden en huizen doorzoeken vanaf de Deurningerstraat en de Roomweg het rampterrein op.

Officier III en officier V vertrekken hierna naar de COH.

Omstreeks 18.15 uur wordt de eerste crashtender van de Vliegbasis Twenthe ingezet voor het blussen van een aantal woningen aan de Beekstraat, waar de TS 632 was ingezet totdat deze zich rond 16.30 uur terug moest trekken in verband met explosiegevaar. Ook eenheden van het peloton West-Twente assisteren omstreeks 18.15 uur in de Beekstraat.

Om 18.16 uur verzoekt officier II om twee tankautospuiten assistentie op de Blijdensteinlaan/Vluchtestraat omdat daar het complex De Bamshoeve met apparaten in brand staat.

Om 18.18 uur geeft de VC2 desgevraagd door een eenheid aan dat haar niets bekend is van explosiegevaar.

Om 18.19 uur wordt door de RAC aan Post Zuid van brandweer Enschede verzocht een haakarmvoertuig met zesduimers gereed te maken voor inzet. Dit haakarmvoertuig is rond 18.45 uur druk bezig met het afleggen van het grootwatertransport vanaf de drinkwaterbekkens van de WMO aan de Weerseloseweg over de Deurningerstraat. Er zijn in principe meerdere DPU's beschikbaar.

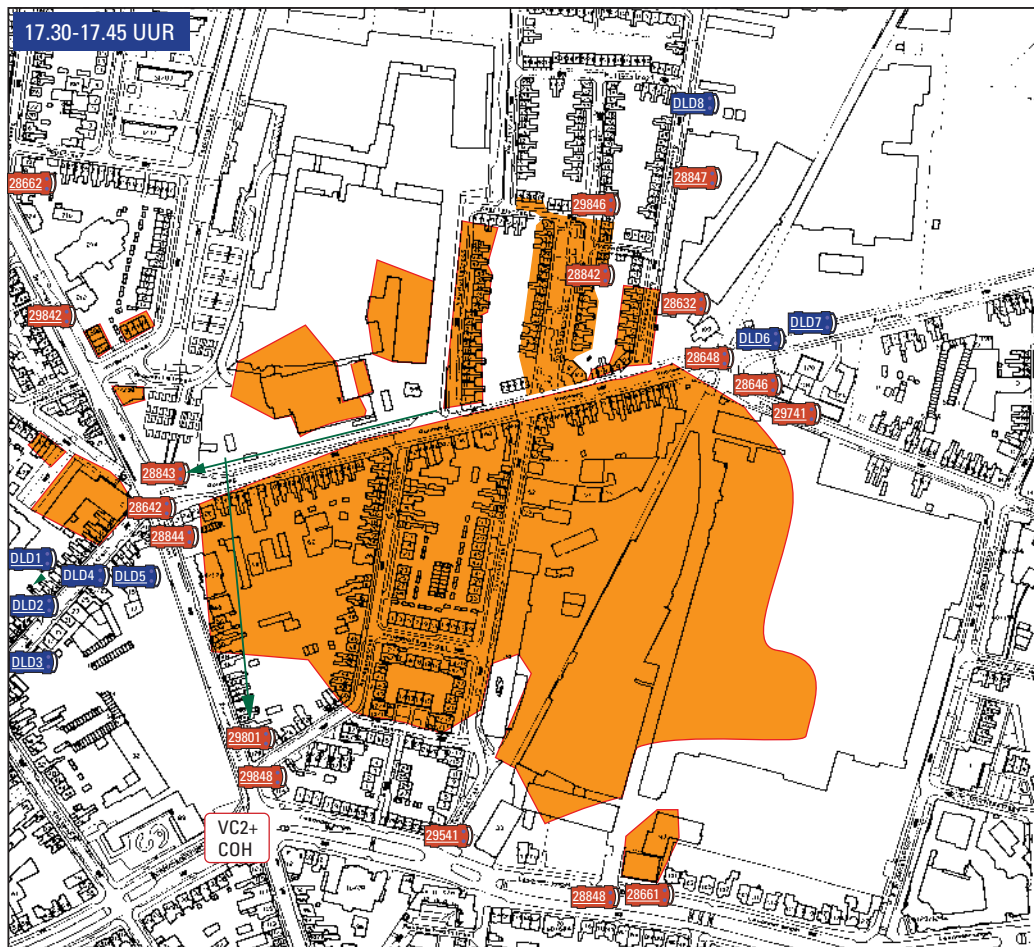
Om 18.20 worden de OvD's in veld verzocht over te schakelen naar kanaal 28.

Om 18.25 geeft de centralist van de politie in de VC2 van de brandweer ('twente brandweerpost') door aan de politiemeldkamer dat het 'explosiegevaar bij de Grolsch-brouwerij weer even geweken is'.

Om 18.26 geeft de Zaustat aan de CPA door dat zij uit de lucht gaan omdat vanwege explosiegevaar het Van Heekpark ontruimd moet worden. Het duurt tot 18.57 voor de Zaustat weer 'in de lucht is'.

Om 18.29 uur meldt de TS 641 Enschede dat zij zijn ingezet aan de achterzijde van de Schurincksweg, ter hoogte van de Lasondersingel. Zij kunnen de branduitbreiding niet stoppen met de ter plaatse ingezette eenheden aangezien het dak op instorten staat en er ook een grote caravanloods in brand staat. In overleg met de coördinator CTPI krijgen zij assistentie van de TS 643 Boekelo en de SPB 661 Enschede die naar de Lasondersingel ter hoogte van de caravanloods worden gestuurd.

Rond 18.30 uur worden de TS 801 Hengelo en de TS 844 Losser ingezet voor het doorzoeken van een flatgebouw aan de Deurningerstraat op slachtoffers en brandhaarden. Hoewel er acuut instortingsgevaar is, wordt het object toch betreden aangezien er een sterk vermoeden is van de aanwezigheid van slachtoffers. Deze worden niet aangetroffen. Bij deze actie wordt ook de AL 851 Hengelo ingezet.

- Legenda
- 29801 Blusvoertuig (zie bijlage voor verklaring)
 - DLD1 Blusvoertuig afkomstig uit Duitsland
 - gebied waar brand woedt of heeft gevoed

2.3.2 Analyse

Opschaling en coördinatie

Wanneer om ongeveer 17.10 de officieren III en V naar de noordzijde van het rampterrein vertrekken, gaan zij er van uit dat de omvang van het explosiegevaar van de Grolsch-brouwerij de alles bepalende factor is voor tenminste de inzet aan de noordzijde van het rampterrein. Het is daarom opmerkelijk dat er niet een snelle verkenning op het terrein van Grolsch-brouwerij zelf wordt ingezet om de precieze aard van dat gevaar te achterhalen. De inzet aan de noordzijde van het rampterrein blijft daarom tot ongeveer 18.30 op zijn best gefragmenteerd. Enerzijds worden nieuwe bijstandseenheden die onder het commando van officier III als OVD Deurningerstraat worden geplaatst op veilige afstand 'in de wacht' gezet. Hetzelfde gebeurt met de twee pelotons (plus nog bijna anderhalf peloton aan losse eenheden) die vanaf de UGS Hanzepoort en Westervall aankomen en onderweg officier V tegenkomen. Anderzijds worden in de directe nabijheid van de Grolsch-brouwerij een aantal daar al aanwezige eenheden door officier III ingezet om branduitbreiding van een supermarkt naar een school te voorkomen. Enkele losse eenheden die zichzelf al aan de noordzijde hadden ingezet, krijgen in eerste instantie helemaal niets mee over het explosiegevaar. Een tweetal eenheden wordt pas na 18.00 teruggetrokken. Net voor 18.00

wordt overigens een tweetal eenheden van een bijstandspeloton door een onbekende leidinggevende ingezet vlak naast de Grolsch-brouwerij.

Een complicerende factor is dat de perceptie op de RAC, en in de VC₂/COH fundamenteel verschilt van die van de officieren III en V. Weliswaar wordt ook daar onderkend dat de Grolsch-brouwerij een zwaartepunt van de inzet is, maar het beeld dat door een echt dreigend explosiegevaar inzet onmogelijk is, wordt daar niet gedeeld. Tijdens enkele overlegmomenten komt dat verschil blijkbaar niet voldoende naar boven. De coördinerend officier IV in de COH/VC₂ geeft derhalve enkele malen door dat er geen explosiegevaar is.

Wanneer uiteindelijk officier IX van bijstandspeloton Wooldt van de officieren III en V de opdracht krijgt om duidelijkheid te scheppen in de situatie rond Grolsch-brouwerij voert hij deze opdracht daadkrachtig uit door samen met het hoofd BHV van Grolsch-brouwerij een verkenning uit te voeren op het terrein en eenheden in te zetten. Nadat de perceptie van een explosiedreiging bij de Grolsch-brouwerij is weggenomen kunnen de ongeveer 15 aan de noordkant van de Grolsch-brouwerij wachtende eenheden worden ingezet onder leiding van diverse dan aanwezige officieren.

Ondertussen stroomt aan de zuidzijde van het rampterrein als bijstand een complete compagnie in o.l.v. officier VII. Het is echter tegen 18.30 voordat deze compagnie wordt ingezet.

Bijna een detailopmerking in dit verband is het feit dat de communicatie tussen de officieren in het veld nog bemoeilijkt werd door de verwarring over het kanaal waarop zij geacht werden te communiceren.

De conclusie moet zijn dat door het grotendeels falen van de coördinatie van de brandweerinzet het een uur en twintig minuten kost om het gepercipieerde gevaar van de Grolsch-brouwerij onder controle te krijgen nadat dat 'gevaar' benoemd was tijdens het eerste overleg van brandweerofficieren op het rampterrein even na 17.00 uur. Het 'gevaar' van de Grolsch-brouwerij was echter geen eenduidig gevaar, maar op het moment dat het ene gevaar was gedefinieerd en weggenomen, stak een andere gevaarsperceptie de kop op. In de periode van ongeveer 16.30 uur tot ongeveer 18.15 uur zijn er drie factoren die een rol spelen:

- Allereerst ontstond rond 16.30 uur angst dat een opslagtank gevuld met methaangas van de bioreactor op ontploffen stond. De opslagtank had echter de vorm van een ballon onder ongeveer omgevingsdruk die überhaupt niet kan exploderen. Bovendien was deze ballon bij de tweede explosie bij SE Fireworks al weggebrand.
- Vervolgens ontstond er vrees omtrent de aanstraling van CO₂-tanks door de brand in het gebouw van de Technische Dienst op het Grolsch-brouwerij-terrein. Voor het gebouw waarin deze tanks waren ondergebracht stonden bovendien acetyleenflessen die werden aangestraald.
- Afgezien van de CO₂-tanks was er in hetzelfde gebouw ook een ammoniak-koelsysteem aanwezig. De ammoniak was echter al omstreeks 15.50 uur ingeblokkt door één van de medewerkers van Grolsch-brouwerij, en daarmee was de maximale uitstroomhoeveelheid enorm beperkt. Indien er echter door de brand een kleine hoeveelheid ammoniak vrijgekomen zou zijn, zou deze vrijwel zeker direct ontstoken zijn (ammoniak is brandbaar), waardoor het omgevingsgevaar opnieuw klein was.

Mede door een gebrek aan inzicht in de feitelijke situatie bij Grolsch-brouwerij kost het bijna drie uur om tot een echt grootschalige en min of meer gecoördineerde brandweerinzet te komen. De eerste interregionale bijstandcompagnie is dan al vrijwel op zijn uitgangsstelling net buiten Enschede aanwezig.

Ook in dit tijdvak slaagt de brandweer er niet in om de coördinatie van de totale multidisciplinaire inzet op het rampterrein op zich te nemen. Overigens wordt het rampterrein dan al afgezet in een cirkel van 750 meter door de politie. Binnen die cirkel, waarover door de politie niet is overlegd met de aanwezige brandweerofficieren, bevinden zich dan ook nog maar nauwelijks anderen dan de brandweereenheden.

De VC2 speelt in de algemene coördinatie en in het bijzonder met betrekking tot het explosiegevaar bij Grolsch-brouwerij een verwarde rol. In de VC2 is op dat moment ook een politiecentralist aanwezig voor multidisciplinaire afstemming. Door de VC2 wordt omstreeks 17.55 uur over kanaal 10 aan officier X medegedeeld dat men tot op 700 meter moet terugtrekken in verband met gevaar bij de Grolsch-brouwerij. Om 18.12 uur meldt de politiecentralist vanuit de 'brandweercentrale' (VC2) aan de politiemeldkamer dat er 'explosiegevaar is met methaan in de omgeving van de Grolsch-brouwerij'. Om 18.18 uur deelt de VC2 desgevraagd aan een eigen brandweereenheid mee dat van explosiegevaar niets bekend is. Zeven minuten later, om 18.25 uur, meldt de politiecentralist vanuit de 'twente brandweerpost' (de VC2) daarentegen weer aan de politiemeldkamer dat 'het explosiegevaar bij de Grolsch-brouwerij weer even geweken is.'

De melding van 18.12 uur heeft in ieder geval geleid tot een aanzienlijke extra inspanning van de politie (verruiming afgezet gebied) en van de geneeskundige hulpverlening (verplaatsing opvanglocaties en coördinatiepunt). Het mag zeker falen van de coördinatie op het rampterrein genoemd worden dat over dergelijke belangrijke zaken besloten wordt door meldkamerpersoneel. Wrang is ook de constatering dat terwijl er aan andere diensten meegegeven wordt dat er acuut explosiegevaar is, dit aan de eigen eenheden niet wordt doorgegeven. Extra punt van aandacht is dat terwijl om 18.25 uur tussen brandweer en politie gecommuniceerd wordt dat er geen explosiegevaar (meer) is, de GGD om 18.26 uur begint met verplaatsing van de eigen eenheden (o.a. vanuit het Van Heekpark) vanwege explosiegevaar.

Gestructureerde inzet van brandweereenheden

Na 17.00 uur is sprake van een geleidelijk steeds meer gestructureerde inzet van eenheden vanuit de VC/ COH. Als het ware is er een overgang van de losse, ongecoördineerde inzet van individuele voertuigen door bevelvoerders naar een situatie waarin losse voertuigen en pelotons aansturing ontvangen vanuit de VC2. Er wordt geen poging gedaan de los ingestroomde eenheden na 17.00 uur alsnog onder leiding van een pelotons- of compagniescommandant te plaatsen. Integendeel: ingezette pelotons worden opgedeeld in individuele voertuigen. Dit zorgt ervoor dat, hoewel er inmiddels meer officieren ter beschikking staan van de coördinator CTPI, het inzicht in de feitelijke situatie lange tijd nog steeds beperkt is. Dit betekent dat als er geruchten over explosiegevaar bij Grolsch-brouwerij de ronde gaan doen, het opnieuw aan de individuele bevelvoerders wordt overgelaten om al dan niet te besluiten terug te trekken.

Redding slachtoffers en doorzoeken woningen

In het gouden uur van de directe hulpverlening zijn door met name de overgebleven eenheden van brandweer Enschede vele gewonden geëvacueerd en verzorgd. Ook is een groot aantal woningen doorzocht, echter alleen ongestructureerd. Als de eerste pelotons gestructureerd het rampterrein inkomen, worden zij onder andere ingezet voor het systematisch doorzoeken van woningen en bedrijfspanden rondom het rampterrein. Ook is een eenheid vanaf de Lasondersingel op zoek naar de vermiste collega's.

De beslissing om alle panden systematisch te doorzoeken is juist geweest. De mogelijkheid bestond zeer zeker dat slachtoffers waren achtergebleven in woningen of zelfs ingesloten waren geraakt door instortingen als gevolg van de drukgolf. Alleen door middel van het systematisch doorzoeken van straten kan hierover zekerheid verkregen worden.

Brandbestrijding

De inzet van brandweereenheden gedurende het tijdvak 17.00 – 22.00 uur kenmerkt zich door een drietal fasen, vaste tijdvakken hiervoor zijn echter moeilijk te geven.

De eerste fase hield het voorkomen van branduitbreiding in. De tweede fase betreft het onder controle houden van de branden nadat uitbreiding is voorkomen. De derde fase betreft het nablussen van grotendeels uitgebrande objecten en het opnieuw betreden van de kern van het rampterrein door brandweereenheden. Gedurende het tijdvak 17.00 – 18.30 uur bevindt de brandbestrijding zich hoofdzakelijk in fase 1.

De eerste fase is aan de zijde van de Deurningerstraat eerder ingezet en ook eerder afgerond dan aan de zijde van de Bamshoeve. Aan de zijde van de Deurningerstraat was, nadat was vastgesteld dat er geen explosiegevaar bij de Grolsch-brouwerij was en de aanwezige eenheden waren ingezet, rond 18.15 – 18.30 uur het gevaar voor uitbreiding buiten de grenslijnen geminimaliseerd. Aan de oostzijde, in en om de Bamshoeve, breidde de brand zich omstreeks 19.30 uur nog uit. Daar wordt de tweede Twentse compagnie dan ook ingezet ter voorkoming van uitbreiding.

Logistiek

Gedurende deze grootschalige inzet van voertuigen wordt zowel door het CTPI als door het RCC nauwelijks structureel aandacht geschonken aan het organiseren van eten en drinken voor het ingezette brandweerpersoneel en andere hulpverleners. Bij de bestrijding van de vuurwerkcramp is een deel van de logistiek op eigen initiatief geregeld door brandweer Enschede en later heeft ook de Duitse Technische Hilfswerke (THW) een bijdrage geleverd aan de voedsel- en drankvoorziening. Het op voorhand regelen van brandstof voor de voertuigen werd niet op voorhand georganiseerd, voordat er tekorten bij eenheden in het veld beginnen te ontstaan. Aangezien het RCC onder andere de functie heeft te anticiperen op komende ontwikkelingen in het rampterrein, zou het RCC bij een grootschalig incident feitelijk automatisch moeten starten met het voorzien in logistieke behoeften op het rampterrein.

Zodra men bemerkt op grote schaal water nodig te hebben voor het kunnen afschermen van de krattenopslag bij Grolsch-brouwerij door middel van de inzet van waterkanonnen, wordt door officier III aan de VC2 een verzoek gedaan om het opzetten van een grootschalig watertransport over de Deurningerstraat.

De waterwinning, in de vorm van grootschalig watertransport, wordt op verzoek van de VC2 na 18.04 uur door de RAC geregeld. Er is echter geen eenduidige taakverdeling tussen RAC, VC2 en officieren in het veld gemaakt, waardoor onduidelijkheid ontstaat over onder andere de plaatsing van afnamepunten.

Aflossing van ingezette eenheden is een thema dat in de VC/ COH logischerwijs tot 18.30 uur niet of nauwelijks aan de orde is geweest. Aangezien de situatie nog niet onder controle was, werden nieuw aankomende eenheden als versterkers en niet als aflossing ingezet, terwijl ook nog niet richting de toekomst werd nagedacht over aflossing. Ook voor eenheden van brandweer Enschede werd hierop geen uitzondering gemaakt. Het tijdig verzorgen van voldoende aflossing maakt idealiter deel uit van de anticiperende functie van het RCC, zodat de VC/ COH zich louter hoeft te bekommeren met de feitelijk inzet van eenheden. Het feit dat het RCC deze functie tijdens de vuurwerkcramp in dit tijdvak onvoldoende kan vervullen, heeft er alles mee te maken dat zowel RCC als CTPI tot 18.30 uur geen totaaloverzicht hadden van de situatie en bezig waren de informatie-achterstand in te lopen.

Communicatie

Omstreeks 17.00 uur zijn er ongeveer 15 voertuigen aanwezig in het rampterrein, een aantal dat tegen 18.30 uur is opgelopen tot meer dan 35 tankautospuiten en daarnaast nog een aanzienlijk aantal ondersteunende voertuigen. Deze voertuigen, hoewel alle afkomstig vanuit de Regio Twente en Duitsland, maken gebruik van meerdere mobilofoon-, portofoon- en rampkanalen en bovendien was er nog een beperkt taalprobleem met de Duitse eenheden. Het aantal eenheden en kanalen gecombineerd met het feit dat telefoonverkeer niet of uiterst moeizaam verliep, geeft aan dat zich vrij snel communicatieproblemen konden ontwikkelen. Op de communicatiebanden van de brandweer vindt men legio voorbeelden van berichten die worden weggedrukt door andere eenheden of alarmeringstooncodes. Ook het beoogde gebruik van het rampkanaal (10) door de aanwezige officieren leidt kennelijk niet tot het gewenste resultaat, zo geeft de VC2 regelmatig te kennen officieren niet te kunnen bereiken.

Daarnaast worden meerdere malen belangrijke berichten die binnenkomen bij de RAC niet doorgegeven aan de relevante instanties of personen. Eén van de voorbeelden hiervan is dat de RAC het explosiegevaar, wat hen om 16.28 uur is gemeld, niet doorgeeft aan VC2 of OVD, die op een ander kanaal opereren. Hierdoor blijft de leidinggevende op het rampterrein een half uur lang in onwetendheid over het feit dat eenheden zich her en der terugtrekken.

2.4 18.30 – 22. 00 uur: Controle over de brand en de hulpverlening

2.4.1 Feitenrelaas

Om 18.32 meldt de regionaal ondercommandant aan de contactpersoon voor de bijstandscampagne 'Stedendriehoek' dat hij contact heeft gehad met officier IV 'in het CTPI'. Men is in het rampterrein aan het hergroeperen en behoeft momenteel geen extra materieel. Om 18.33 wordt vanuit de VC2 aan de RAC gevraagd om twee plotters. Om 18.37 wordt door de VC2 gevraagd om dierenambulances voor door brandweerpersoneel geredde huisdieren.

Om 18.38 wordt per mobiele telefoon een 'open verbinding' tussen VC2 en RAC tot stand gebracht. Officier VII meldt dan aan de RAC dat hij de inzet van zijn compagnie heeft gecoördineerd met officier IV en dat hij van het compagnieskanaal 1 overgaat op OVD-kanaal 28 voor contact met officier IV.

Om 18.38 uur meldt de TS 646 Enschede dat de woningbranden op de hoek Roomweg/ Roessinksbleekweg (bedoeld wordt Roomweg/ Stroinksbleekweg) allemaal gasbranden zijn, en de bevelvoerder verzoekt om afsluiting van de gastoevoer naar deze woningen.

Om 18.39 uur meldt het RMC (meldkamer politie) aan de Bravo 00 (politie-eenheid) dat het grootste explosiegevaar bij de Grolsch-brouwerij geweken is.

Omstreeks 18.40 uur komt een brandweerman terecht onder een ingestorte muur op de hoek Nachtegaalstraat/ Merelstraat. Door collega's wordt eerste hulp verleend, om 18.46 uur verzoekt de TS 646 Enschede om een ambulance voor dit slachtoffer. In deze omgeving wordt nog een enkele achtergebleven (niet gewonde) bewoner aangetroffen.

De bijstandscampagne uit de Regio Stedendriehoek, die om 18.43 uur aanwezig is op de UGS op het Makroterrein in Hengelo maakt daar de meegenomen verzorgingshaakarmbak operationeel en vanuit deze voorziening ontvangen de eenheden drank en voedsel.

De SPB 661 is ingezet voor de brand in de caravanloods vanaf de hoek Blijdensteinlaan/ Vluchtestraat en verzoekt om 18.48 uur nog één tankautospuit ter plaatse. Een haakarmvoertuig van post zuid van brandweer Enschede rijdt dan zesduimers uit vanaf de spaarbekkens van de WMO aan de Weerseloseweg over de Deurningerstraat tot aan de Roomweg. Om 18.53 uur meldt het haakarmvoertuig van Enschede dat de zesduimers zijn uitgereden vanaf de waterwinplaats tot aan de Beekstraat en dat de Beekstraat is versperd door brandweervoertuigen. Op de Roomweg zijn ook verschillende voertuigen bezig, en men kan niet bepalen of het veilig is tot aan de Grolsch-brouwerij door te rijden. Het haakarmvoertuig krijgt opdracht ter plaatse te wachten tot iemand zich bij hen meldt. Na vier minuten, om 18.57 uur, krijgt de HA+SLH opdracht van de VC2 slangen uit te rijden tot de kruising Roomweg/ Deurningerstraat en daar te wachten tot iemand zich bij hen meldt.

Om 18.52 vraagt de CPA aan de RAC om een haakarmvoertuig om een SIGMA-container uit het Van Heekpark weg te halen 'in verband met het ontploffingsgevaar'. De RAC 'zal het doorgeven' (en doet dat om 19.05 als er een haakarmvoertuig die heeft meegewerkt aan het tot stand komen van het grootwatertransport vrijkomt. Uiteindelijk zal de container echter niet meer vervoerd worden).

Eveneens om 18.52 vraagt een eenheid aan de VC2 een schatting van het explosiegevaar. Volgens de VC2 is het explosiegevaar tot nader orde opgeheven. Rond 19.00 uur start de tweede Twentse compagnie met het doorzoeken van woningen langs Lasondersingel. Per TS wordt ongeveer 50 meter doorzocht. In de buurt van de Tollensstraat wordt dan door de TS 541 Hengelo een geluidssignaal waargenomen dat mogelijk afkomstig is van de 'bodyguard' van één van de vermiste brandweerlieden. Samen met de TS 633 Almelo, die men tijdelijk heeft 'geleend' van de tweede Twentse compagnie, wordt een onderzoek ingesteld. Het signaal wordt gelokaliseerd in een gedeeltelijk ingestorte woning, en blijkt afkomstig uit een kapotte rookmelder.

Om 19.13 uur verzoekt de VC2 aan de RAC om brandstof (diesel en benzine) ter plaatse te sturen. Hierop rukt de 581 Hengelo om 19.24 uur uit richting de VC2 opgesteld op de hoek Deurningerstraat/ Boddenkampsingel. Dit voertuig is tien minuten later om 19.34 uur ter plaatse.

Om 19.14 uur meldt de OVD Losser aan de RAC dat hij met vier voertuigen aan de Stroinksbleekweg is ingezet en dat de meeste branden daar onder controle zijn, en verzoekt om het afsluiten van het gas. Deze vraag om afsluiting van het gas aan de Stroinksbleekweg is typerend voor de wisselende aansturing door lokaal commando in de VC2 en op afstand door de RAC. De RAC belt vervolgens om 19.17 met de energiemaatschappij Edon, die nog niet eerder gewaarschuwd is (en waarvan het dienstdoende personeelslid blijkbaar nog niet op de hoogte is van de ramp). Overigens heeft de VC2 al veel eerder een soortgelijk verzoek aan de RAC gedaan om afsluiten nutsvoorzieningen waar niets mee gebeurd is. Ook het inrichten van het grootschalig watertransport wordt zowel door de VC2 als de RAC gecoördineerd. Om 19.36 heeft de Edon overigens al een calamiteitencentrum werkend.

Omstreeks 19.15 uur beginnen de crashtender 664 Vliegbasis Twenthe en een eenheid van brandweer Delden met het blussen van de sportzaak Studio Sport aan de Deurningerstraat.

Als rond 19.15 uur de TS 541 Hengelo een verkenning uitvoert in de Tollensstraat, is Thole volledig uitgebrand en woeden er eigenlijk alleen nog maar gasbrandjes. Er is veel minder sprake van exploderend vuurwerk.

De eerste pompunit krijgt om 19.20 uur opdracht water te geven. Naar schatting is het grootwatertransport dat is afgelegd over de Deurningerstraat omstreeks 19.44 uur op druk.

Om 19.23 uur rukt de HW 853 Enschede in naar de kazerne.

De TS 646 Enschede geeft om 19.28 uur door dat op de hoek Roomweg/ Schurincksweg alleen nog de gasleidingen branden. Vanaf dat tijdstip vraagt de meldkamer van de politie met regelmaat om een preciezer situatierapport zodat met behulp daarvan de grootte van het af te zetten gebied kan worden bepaald.

Vanaf ongeveer 19.30 uur wordt vanaf een blusvijver bij een grasveld aan de Blijdensteinlaan door een aantal eenheden van de Twentse compagnie een binnen- en buitenaanval ingezet om de brand in de Bamshoeve te bestrijden. Aan de Schurincksweg wordt vanaf de andere kant ook een aantal eenheden van de Twentse compagnie ingezet voor het bestrijden van de brand in de Bamshoeve. Officier V heeft mede in overleg met de hoofdpst van brandweer Enschede nog een onderzoek ingesteld naar de vermeende opslag van vuurwerk in de Bamshoeve en vastgesteld dat er geen vuurwerk aanwezig was.

Rond hetzelfde tijdstip (19.30 uur) worden eenheden van het peloton West-Twente ter aflossing van Duitse eenheden ingezet in de Vogelbuurt. Eén voertuig wordt geplaatst op de hoek Kievitstraat/ Kwartelstraat en één voertuig in de Nachtegaalstraat.

Om 19.45 uur wordt doorgegeven aan de RAC dat er bij Grolsch-brouwerij een trafo-station in brand staat. Deze wordt vanaf 19.56 uur geblust door de CT 664 Vliegbasis Twenthe in samenwerking met de SPB 661 Enschede. De eenheid die de brand meldt, geeft aan dat zij op zoek naar officier III als leidinggevende ter plaatse, maar hem niet kan vinden. De centralist van de VC2 geeft aan dat hij officier III helaas ook niet te pakken krijgt.

Om 19.55 uur meldt de TS 842 Denekamp dat zij zijn ingezet aan de Stroinksbleekweg, achter de Grolsch-brouwerij.

Om 19.57 uur verzoekt de politie-eenheid 46.05 om iemand van het commando van de politie bij de commandopost brandweer voor overleg over de afzetting.

Officier V die omstreeks 20.00 uur een rondgang om het rampterrein maakt om alle Enschedese eenheden en al het Enschedese personeel naar de opvang in het Dish-hotel te sturen, neemt waar dat er op grote schaal gasbranden woeden. Hierop laat hij een centralist van de VC2 aan de RAC verzoeken om het gas af te sluiten in de hele wijk Mekkelholt. Na een kwartier vraagt de VC2 bij de RAC om een sitrap voor wat betreft het afsluiten van het gas. Men wil de wijk ingaan, maar dat is niet mogelijk door de gasbranden. De RAC gaat informeren en zal een terugkoppeling doen naar de VC2. Hierop bericht de RAC om 20.21 uur dat er iemand van Essent (het gasbedrijf) naar de VC2 toe zal komen om te bekijken waar het gas afgesloten moet worden.

Een uur na het verzoek om diesel en benzine verzoekt de VC2 om 20.13 uur aan de RAC de ademluchthaakarmbak van brandweer Hengelo ter plaatse te sturen.

Om 20.17 uur verzoekt de VC2 de RAC om een sitrap voor wat betreft het afsluiten van het gas. Men wil de wijk ingaan, maar dat is nog niet mogelijk door de gasbranden.

Op hetzelfde tijdstip meldt de politie-eenheid 45.05 dat er aan de Kroedhōfstraat mogelijk een vuurwerkopslagplaats vol met vuurwerk dreigt te ontploffen. De politiemeldkamer laat daarop een algemene waarschuwing naar alle eenheden uitgaan. De bron van dit bericht is onduidelijk.

Om 20.19 uur meldt de OVD Losser dat drie voertuigen die aan de Nachtegaalstraat zijn ingezet, te kampen hebben met brandstoftekort.

Drie minuten later om 20.23 uur wordt de RAC gebeld door de Waterleidingmaatschappij Overijssel (WMO) met het bericht dat er op dat moment naar schatting 2600 m³ drinkwater per uur Enschede ingepompt wordt in plaats van de reguliere 1400 m³ per uur. Volgens de WMO is bij de huidige afname van drink/ bluswater slechts nog voor vijf à zes uur water op voorraad. Eventueel kan men medewerkers leveren om ter plaatse, als dat veilig is, waar mogelijk afsluiters dicht te draaien om zodoende de onnodige uitstroom te beperken. Dit bericht wordt echter om 20.50 uur enigszins genuanceerd dat nog voor 12 uur water op voorraad is. Men herhaalt het verzoek om bericht indien in het veld waargenomen wordt dat drinkwater verloren gaat, met de toevoeging dat het gehele gebied vergeven is van leidingen van 500mm.

Om 20.24 uur verzoekt de VC2 aan de RAC een autoladder te sturen voor assistentie bij de inzet bij Grolsch-brouwerij. Daar staat op dat moment het dak van de hoge lagertanks/ Apollogebouw in brand. Aangezien de AL van Hengelo al is ingezet, rukt in overleg de HW van Hengelo om 20.36 uur uit.

Om 20.26 geeft een particuliere melder door aan de RAC dat er in de kelder van roomweg 6/ 6A in de kelder vuurwerk ligt opgeslagen. Omstreeks 20.40 uur wordt de CT 664 Vliegbasis Twenthe ingezet voor het volpompen van deze kelder. Na het volpompen van de kelder aan de Roomweg wordt de CT 664 ingezet in de Vogelbuurt. Om 20.45 komt er via het GCC het bericht dat er op Roomweg nummer 6 een vergunning is afgegeven voor de particuliere opslag van 600 kg vuurwerk.

De TS 632 Vliegbasis Twenthe meldt om 20.33 uur dat zij zijn ingezet aan de Stroinksbleekweg.

Omstreeks 20.45 uur wordt in het CTPI besloten alle Twentse eenheden terug te trekken en te vervangen door de compagnieën van IJssel-Vecht en Stedendriehoek. IJssel-Vecht wordt ingezet aan de zuid- en oostzijde en Stedendriehoek aan de noord- en westzijde.

Om 20.57 uur rukt vanuit Hengelo de HA 881 uit met de verzorgingshaakarmbak naar het CTPI op de hoek Lasondersingel/ Deurningerstraat. Rond dat tijdstip wordt de compagnie van Stedendriehoek, die op dat moment op de Lasondersingel arriveert, voorzien van drank en broodjes door brandweer Enschede.

Op dat tijdstip wordt vanuit het RCC aan een hoofdofficier uit Almelo gevraagd of hij de leiding van het CTPI wil overnemen ter aflossing van officier IV.

Omstreeks 21.00 uur roept de politie op tot betere communicatie tussen de twee CTPI's, dat wil zeggen tussen de VC/ COH van de brandweer en de inmiddels ingerichte MCU van de politie bij tankstation Roelofssen. Later zal de zaustat van de GHOR zich ook naar die locatie begeven.

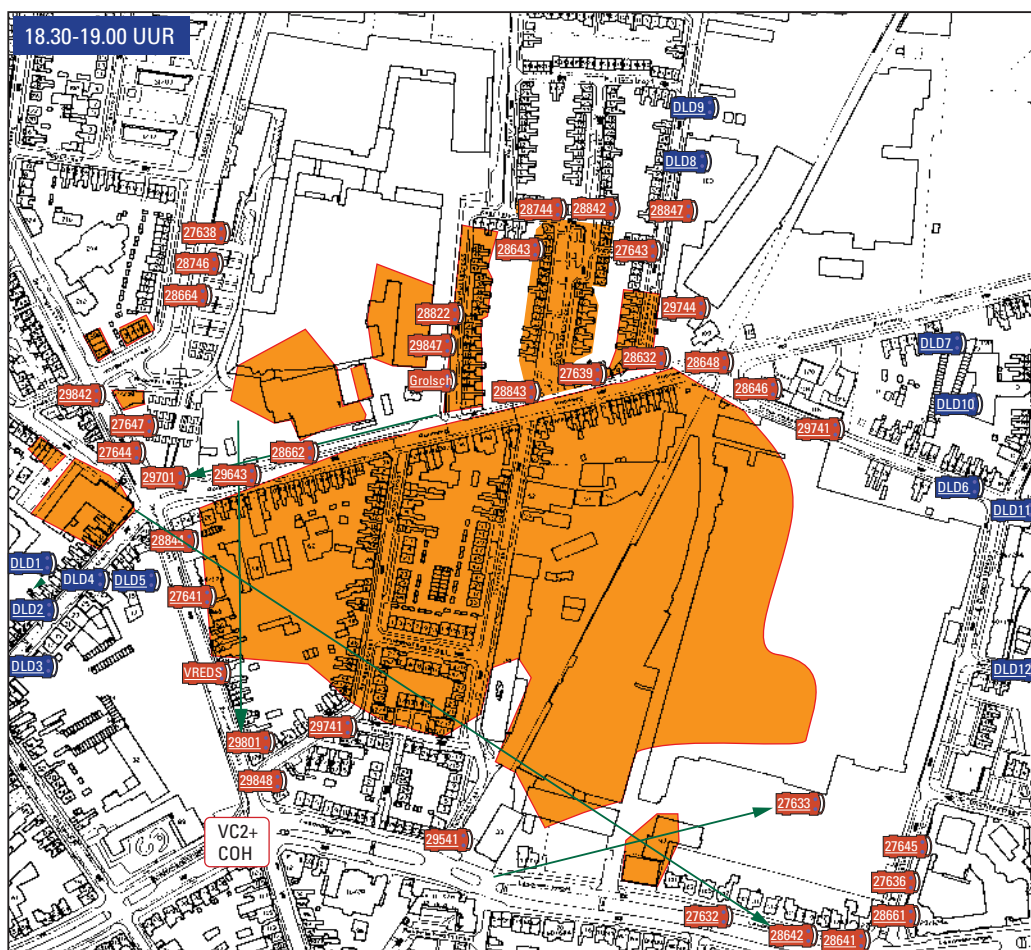
Naar aanleiding van de berichten van de WMO wordt door de PC 100 van de compagnie Stedendriehoek direct een verkenning uitgevoerd naar de in het CTPI aangegeven waterwinplaats aan de Weerseloseweg. Hierna start het OSP (300) van de compagnie van Stedendriehoek omstreeks 21.15 uur met het afleggen van twee extra zesduims slangleidingen over de Deurningerstraat vanaf de spaarbekkens van de WMO naar de Roomweg. Op de hoek Roomweg/ Deurningerstraat worden afnamepunten gecreëerd.

De TS 648 Enschede (sectie Glanerbrug) vertrekt om 21.13 uur naar het Dish-hotel voor de debriefing. De TS 642 Enschede volgt om 21.32 uur het voorbeeld van de 648.

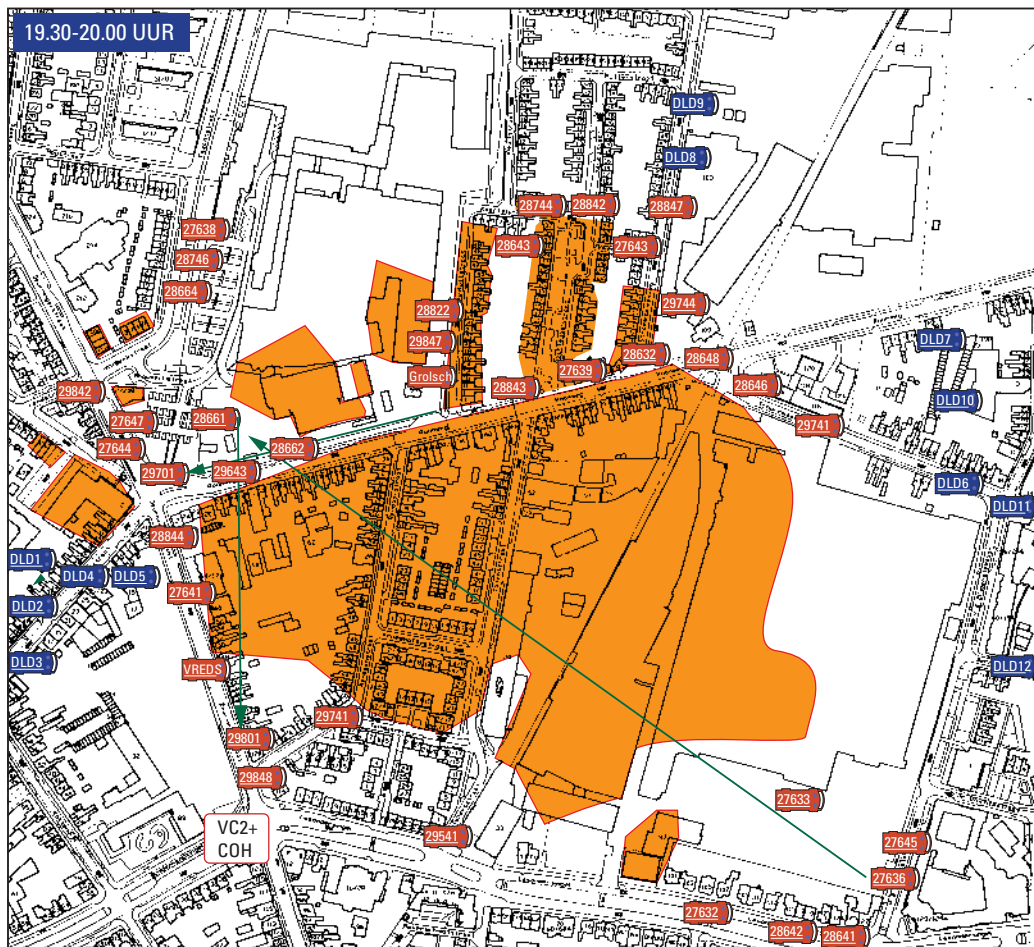
Als omstreeks 21.30 uur een PC van Stedendriehoek op verkenning gaat in de noordwestelijke sector van het rampterrein, wordt vastgesteld dat de branden in het gebied over het algemeen weinig gevaar opleveren. Wel zijn er nog uitbreidingen in de hoek Stroinksbleekweg/ Nachtegaalstraat die moeten worden tegengegaan. Ook buiten de grendellijnen worden op dat moment nog brandjes in de kap van panden en schuren. Ook maakt de PC 100 van de compagnie Stedendriehoek met zijn bevelvoerders een verkenning over het brouwerijterrein met de commandant van de bedrijfsbrandweer. Hierbij is ook specifiek gewezen op de ammoniaktanks die beschermd moesten worden tegen branduitbreiding.

Een eenheid van de politie geeft om 21.35 uur door dat er aan de Renbaanstraat weer 13 à 14 woningen branden, en dat het gas nog niet afgesloten is.

In een briefing van het CTPI om 21.45 uur wordt aangegeven dat de loods aan de Kroedhöftestraat nog niet veilig is bevonden. De tanks van Grolsch-brouwerij zijn niet aangetast en dus veilig. Om 22.00 uur is er overleg tussen de leiding van het RIT, de brandweer en politie over onduidelijkheden in de situatie (er is dan nog steeds geen goed kaartenmateriaal).

- Legenda
- 29801 Blusvoertuig (zie bijlage voor verklaring)
 - DLD1 Blusvoertuig afkomstig uit Duitsland
 - gebied waar brand woedt of heeft gewoed

- Legenda
- 29801 Blusvoertuig (zie bijlage voor verklaring)
 - DLD1 Blusvoertuig afkomstig uit Duitsland
 - gebied waar brand woedt of heeft gevoed

2.4.2 Analyse

Situatie na 18.30 uur

De situatie is voor de aanwezige leidinggevendenden van de brandweer in het CTPI om 18.30 uur opeens tamelijk overzichtelijk. Langs alle zijden van het kernrampterrein zijn nu voldoende brandweereenheden en leidinggevendenden aanwezig die de nog resterende branden snel onder controle krijgen. Uitzondering is de Grolsch-brouwerij: door de hoogte van het gebouw is het vuur in de beplating van de zijden van het gebouw zeer moeilijk te bestrijden. Overigens laten video-opnamen door een helikopter van de KLPD van omstreeks dat tijdstip zien dat de meeste branden ook al vanzelf uitgewoed zijn. Het tijdvak tussen 18.30 en de daadwerkelijk inzet van de bijstandscampagnieën kent dan een bijna tegenovergestelde zorg ten opzichte van de acute fase voor de leidinggevendenden: er zijn nu in het algemeen te veel eenheden en te weinig werk. Men geeft rond dat tijdstip ook aan 'even geen eenheden meer nodig te hebben'. Het verzoek van de VC2 om 18.37 uur om dierenambulances is een illustratie van het feit dat de druk opeens is weggevallen.

Coördinatie

Nadat omstreeks 18.30 uur de grootste druk van de ketel is bij het CTPI van de brandweer, begint zowel de mono- als de multidisciplinaire coördinatie meer van de grond te komen. Men ziet dit onder andere terug in het verzoek om plotters even na 18.30 uur en de melding van officier VII van de Twentse compagnie enkele minuten later dat hij de inzet gecoördineerd heeft met de coördinator CTPI. Ook is er meerdere malen contact vanuit de 'commandopost brandweer' met het RMC van de politie, en wordt er omstreeks 20.00 uur iemand van het commando van de politie verzocht naar de COH van de brandweer te komen voor overleg over de afzetting van het rampterrein.

De informatie-achterstand die men weg moet zien te werken is echter gigantisch, en deze opgave wordt nog gehinderd door het feit dat de commandovoertuigen van brandweer enerzijds en politie en GGD anderzijds op verschillende locaties zijn opgesteld. Al met al kan pas na 22.00 uur daadwerkelijk worden gesproken van multidisciplinaire coördinatie. Dit resulteert uiteindelijk laat op de avond in de vorming van vier verkenningssteams van multidisciplinaire samenstelling die onder leiding van de brandweer worden ingezet voor het verkennen van het rampterrein op slachtoffers.

Aflossing versus inzet eigen eenheden

Het RCC laat om 18.32 uur doorgeven aan de CC Stedendriehoek dat er, volgens de coördinator CTPI, geen nieuwe eenheden het rampterrein meer in moeten worden gestuurd. In overleg met officier III is namelijk aangegeven dat in het rampterrein nog veel Twentse eenheden zijn, die nog niet of nauwelijks zijn ingezet. Deze wil men eerst inzetten, en de bijstandscapagnieën van IJssel-Vecht en Stedendriehoek vervolgens als aflossing gebruiken. Hoewel de compagnie van Stedendriehoek al om 18.43 uur en de compagnie van IJssel-Vecht om 20.17 uur aanwezig is op de UGS in Hengelo, worden de bijstandscapagnieën uiteindelijk pas na 21.15 uur daadwerkelijk in het rampterrein actief. Op dat moment zijn veel eenheden die vanaf het begin van de ramp zijn ingezet, aan het eind van hun latijn. Aan hen is bovendien al vroeg in de avond doorgegeven dat zij zouden worden afgelost, waardoor men zich af gaat vragen waarom deze aflossing zo lang op zich laat wachten.

Rond 18.30 uur wordt nog steeds geworsteld met de aansturing van los ingestroomde eenheden en pelotons, waarin men verbetering tracht aan te brengen door losse eenheden en pelotons meer vanuit het CTPI c.q. de VC2 aan te laten sturen. Deze worsteling met de aansturing kon voortduren, doordat er in veel gevallen nog steeds geen sprake is van een eenduidige aansturing van bevelvoerders door een PC, die op zijn beurt weer opdrachten en informatie ontvangt vanuit het CTPI of van een CC.

Waarschijnlijk had, middels een eerdere inzet van de bijstandscapagnieën ter aflossing van de Twentse eenheden, eerder een goed overzicht bij het CTPI kunnen worden bewerkstelligd dan nu het geval is geweest. Hiermee was de hulpverlening immers in één klap gestructureerd geweest en waren de deels uitgeputte eenheden direct afgelost. Voor een verslag rond de inzet van de bijstandscapagnieën verwijzen we naar het desbetreffende hoofdstuk.

Indeling en afzetting rampterrein

Het feit dat de coördinator CTPI als hij ter plaatse komt, vrijwel direct start met het vaststellen van inzetvakken voor de instromende pelotons, is een goede start voor het verkrijgen van overzicht en coördinatie over het rampterrein. Knelpunt hierbij is echter dat er al heel veel eenheden ongecoördineerd zijn ingezet, waardoor een daadwerkelijk indeling van het rampterrein in sectoren of eenheden nog niet mogelijk is. Deze eerste 'slag' wordt later op de avond gevolgd door

een tweede 'slag' als aan elk van de bijstandscampagnieën een eigen inzetvak wordt toegewezen. Aangezien dan alle 'losse' eenheden worden teruggetrokken, kan pas vanaf dat moment worden gesproken van een harde indeling van het rampterrein.

Opvallend is wel dat, evenals tijdens het gouden uur, de afzetting van het terrein door de politie kennelijk naar eigen inzichten is vastgesteld. Voor de uiteindelijke totstandkoming van de afzetting en inschatting van de effectafstanden door de politie verwijzen wij naar het thema 'coördinatie'.

Redding slachtoffers en doorzoeken woningen

Direct na de laatste explosie zijn overgebleven eenheden van brandweer Enschede in samenwerking met andere hulpverleners gestart met het redden en verzorgen van slachtoffers en het evacueren van omwonenden. Deze acties geschieden echter onder hoge tijdsdruk en ongecoördineerd, waardoor het gevaar bestond dat bepaalde panden bij het zoeken waren overgeslagen. Aan de noordzijde van het rampterrein rond de Beekstraat, Vogelbuurt en Kottendijk zien we al eerder dat ingestroomde eenheden en pelotons woningen gestructureerd woningen gaan doorzoeken op slachtoffers. Aan de zuidzijde van het incident wordt de Twentse compagnie vanaf ongeveer 18.30 uur ingezet voor het doorzoeken van woningen langs de Lasondersingel. Aanwezige Duitse eenheden worden in overleg met de CC van deze compagnie dan ook ingezet om het gebied begrensd door de Lasondersingel, Oldenzaalsestraat, Roomweg en Blijdensteinlaan te doorzoeken op slachtoffers en brandhaarden.

Het feit dat bij verschillende zoektochten nog mensen binnen de binnenring werden aangetroffen, geeft al aan dat de beslissing om het gebied nogmaals gestructureerd te doorzoeken, juist was. Bovendien droegen deze zoektochten bij aan het algemene overzicht van het CTPI voor wat betreft het schadebeeld in de verschillende delen van het rampterrein.

Brandbestrijding

De inzet van brandweereenheden gedurende het tijdvak 17.00 – 22.00 uur valt onder te verdelen in een drietal fasen, waarvoor zoals al eerder is aangegeven vaste tijdvakken moeilijk te geven zijn. De eerste fase hield het voorkomen van branduitbreiding in. De tweede fase betreft het onder controle houden van de branden nadat uitbreiding is voorkomen. De derde fase betreft het nablussen van uitgebrande objecten en het opnieuw betreden van de kern van het rampterrein.

Het tijdvak 17.00 – 18.30 uur valt vooral in de eerste fase. Het actief voorkomen van branduitbreiding is aan de zijde van de Deurningerstraat eerder ingezet en ook eerder afgerond dan aan de zijde van de Bamshoeve. Aan de zijde van de Deurningerstraat was, nadat was vastgesteld dat er geen explosiegevaar bij de Grolsch-brouwerij was en de aanwezige eenheden waren ingezet, rond 18.15 – 18.30 uur het gevaar voor uitbreiding buiten de grendellijnen geminimaliseerd. Aan de oostzijde, in en om de Bamshoeve, zien we dat de brand zich omstreeks 19.00/ 19.30 uur nog uitbreidt aangezien daar de tweede Twentse compagnie wordt ingezet ter voorkoming van uitbreiding.

De tweede fase betreft het onder controle houden van de branden nadat uitbreiding is voorkomen. In de praktijk betekent dit dat gedurende deze fase de objecten die eenmaal in brand stonden, volledig uitbrandden, terwijl de actieve brandweerinzet zich richt op het afschermen van belendende percelen. Dit is overigens de enige juiste beslissing in dergelijke gevallen: als een object eenmaal volledig in brand staat is er niets meer aan te redden en iedere poging een dergelijke brand offensief te blussen brengt onverantwoorde risico's voor het brandweerpersoneel met zich mee. Voor het onder controle houden van de branden waren meer dan voldoende brandweereenheden op het rampterrein aanwezig. Achteraf kunnen derhalve vraagtekens worden gesteld bij de effectiviteit en de efficiency van deze inzet.

De derde fase betreft het nablussen van uitgebrande objecten en het opnieuw betreden van de kern van het rampterrein door brandweereenheden. Nadat de brandstof in de kern van het rampterrein vrijwel volledig is opgebrand en de intensiteit van het vuur als gevolg daarvan afneemt, rukken brandweereenheden weer op naar de kern van het rampterrein. Daarbij nemen ze eigenlijk alleen nog gasbrandjes waar, die niet geblust moeten worden om explosieve ophopingen van gas te voorkomen.

Grolsch-brouwerij

In het overleg van rond 17.03 uur is de situatie op de Grolsch-brouwerij-brouwerij een expliciet punt van aandacht. Hoewel door het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij, een bedrijfsdeskundige, wordt aangegeven dat er op dat moment geen acuut explosiegevaar is, wordt besloten duidelijkheid te gaan scheppen in de situatie ter plaatse. Toch wordt vanaf dat moment door vele mensen gehandeld als ware er wel degelijk explosiegevaar bij Grolsch-brouwerij. Een aantal aanwezige officieren heeft de boodschap van mogelijk gevaar van aanstraling van de CO₂-tanks vertaald naar acuut explosiegevaar. Hier is waarneembaar dat de perceptie van een bepaald bericht bij verschillende personen heel verschillend is, en dat deze mensen derhalve ook verschillend zullen handelen. Waar sommigen bij het bericht van explosiegevaar dekking zoeken achter een muurtje en doorgaan met blussen, wordt door anderen het effect dermate groot ingeschat dat zij inpakken en zich honderden meters terugtrekken.

Gesignaleerd wordt al snel dat uitbreiding bij de Grolsch-brouwerij naar de krattenopslag moet worden voorkomen door deze eventueel met een waterkanon af te schermen. Op dat moment is echter nog geen daadwerkelijke verkenning op het terrein gemaakt. Zodra die verkenning is gemaakt en besloten wordt uitbreiding van de brand in het gebouw van de Technische Dienst naar de CO₂- en ammoniaktanks te voorkomen, kan theoretisch worden aangegeven dat de situatie veilig is. Toch doen op dat moment nog steeds vele berichten de ronde over explosiegevaar bij Grolsch-brouwerij. Hier ziet men, dat het doorgeven van een genuanceerd bericht via meerdere tussenpersonen leidt tot het verlies van informatie en derhalve een andere interpretatie. Dit zien we ook in de vertaling van het bericht dat het RMC krijgt dat er explosiegevaar is bij Grolsch-brouwerij, dat aan de eenheden wordt doorgegeven als zou er acuut explosiegevaar zijn bij Grolsch-brouwerij.

Logistiek

Op het moment dat door aanwezige officieren wordt vastgesteld dat de grote krattenopslag op het achterterrein van Grolsch-brouwerij mogelijk moet worden afgeschermd met waterkanonnen, wordt toevalligerwijs gewerkt aan het tot stand brengen van een grootwatertransport. Tot op dit tijdstip zijn er door het CTPI geen concrete acties in deze richting ondernomen. Uiteindelijk wordt voor het afleggen van het eerste grootwatertransport een DPU uit Almelo en een SLH uit Enschede gebruikt. Tot dit moment was er echter nog geen direct watertekort voor de ingezette eenheden.

Het bericht van de WMO omstreeks 20.23 uur dat zij nog maar voor een aantal uren water op voorraad hebben, is door het CTPI en de bijstandscampagnie uit de regio Stedendriehoek snel opgepakt door zelf twee extra zesduims slangleidingen over de Deurningerstraat af te leggen: één voor direct gebruik en één als reserve indien een andere leiding lek zou raken of indien opeens snel meer water nodig zou zijn. Hoewel het grootwatertransport oorspronkelijk werd afgelegd om voldoende water op het terrein van Grolsch-brouwerij te krijgen, is bij Grolsch-brouwerij pas later gebruik gemaakt van het grootwatertransport.

Nadat brandweervoertuigen een aantal uren op vol (pomp)vermogen hebben gedraaid, beginnen vanaf 19.00 uur steeds meer voertuigen een brandstoftekort te krijgen. Door het CTPI wordt hierop ingespeeld door een kleine tankwagen van brandweer Hengelo ter plaatse te verzoeken, die

ingezette eenheden van brandstof gaat voorzien. Ook maakt een aantal eenheden gebruik van de pompfaciliteiten van garage Roelofszen op de Lasondersingel waar ook de MCU van de politie is opgesteld.

Inmiddels is de Duitse THW gestart met het bereiden van 200 warme maaltijden in hun mobiele veldkeukens. Hiervan wordt door Duitse en Nederlandse hulpverleners dankbaar gebruik gemaakt. Ook gaat brandweer Enschede door met het leveren van (fris)drank en broodjes aan ingezette eenheden. Toch wordt de logistieke voorziening in het veld door veel eenheden als minimaal betiteld. De eenheden van de bijstandsregio's ontvangen wel voldoende verzorging, aangezien de compagnies conform de Leidraad Brandweercompagnie voor tenminste 8 uur van de nodige voorraden zijn voorzien.

Niet eerder dan om 20.13 uur wordt een verzoek gedaan om de ademluchthaakarmbak. Tijdens de brandbestrijding wordt onder normale omstandigheden op grote schaal gebruik gemaakt van ademlucht, zelfs voor blussing in de buitenlucht. Bij de aankomst van eenheden in het rampterrein werd door de individuele bevelvoerders al snel vast gesteld dat zij zuinig moesten zijn met de voorraad ademlucht. Daarom is tijdens de inzet in het rampterrein in een aantal gevallen geen gebruik gemaakt van ademlucht, waar dat normaal wel gebruikelijk zou zijn geweest. In hoeverre hierdoor door brandweerpersoneel extra risico's zijn gelopen is moeilijk vast te stellen. Veel eenheden melden immers dat de aanzuiging van lucht en de pluimstijging zodanig was, dat op de grond nauwelijks sprake was van rook.

Opmerkelijk is dat de logistieke voorzieningen duidelijk reactief worden geregeld. Dat wil zeggen dat er hetzij door het CTPI hetzij door het RCC op een bepaald terrein actie wordt ondernomen indien daar vanuit het veld om wordt verzocht. Dit terwijl met name het RCC een anticiperende rol heeft, waarbinnen de logistieke voorzieningen op voorhand moeten worden geregeld.

De invloed van aanwezige nutsvoorzieningen op de rampenbestrijding

Vanaf 18.38 uur bereiken de VC2 meerdere verzoeken om het afsluiten van het gas. Pas vanaf 20.01 uur wordt hier door het CTPI, in de vorm van officier V, actie op ondernomen door de RAC te verzoeken het gas af te laten sluiten in de hele wijk Mekkelholt. Men wil de wijk ingaan, maar dat is nog niet mogelijk door de gasbranden. De persoon van Essent die ter plaatse zou komen is kennelijk gedurende dit tijdvak nog niet ter plaatse of niet in staat het gas snel af te laten sluiten, aangezien politie-eenheden om 21.35 uur en later nog melden dat er gasbranden zijn in de Renbaanstraat. Het volledig afsluiten van het gas neemt nog uren in beslag.

Inzet eenheden van brandweer Enschede

Nog lange tijd na de explosie zijn er eenheden van brandweer Enschede actief in het rampterrein. Dit betreffen hoofdzakelijk eenheden die niet zelf bij de explosie waren, maar die later ter plaatse zijn gekomen. Tijdens het gouden hulpverleningsuur, en de 1 - a 2 uur daarna, was de inzet van deze eenheden onontbeerlijk. Gedurende deze periode bestond ook nog hoop dat men de vermiste brandweerlieden levend aan zou treffen, en geen brandweerman wilde onder die omstandigheden het rampterrein verlaten.

Zodra er echter eenheden gemist konden worden op het rampterrein, en dit was aanzienlijk eerder dan rond 21.00 uur, hadden leidinggevend (zowel in het RCC als het CTPI als de bevelvoerders van de eenheden) zich moeten afvragen of het continueren van de inzet van Enschedese eenheden verstandig en/ of noodzakelijk was. Het personeel was immers aangeslagen door het verlies van collega's, en loopt zodoende een hoger risico dan eenheden die deze emotionele betrokkenheid niet of minder hebben. Overigens geldt ditzelfde voor de eenheid van brandweer Denekamp, nadat er tijdens hun inzet in de Vogelbuurt een zwaargewonde was gevallen.

2.5 Conclusies ten aanzien van het brandweeroptreden in de periode 17.00 – 22.00 uur

Tegen 17.00 uur is er sprake van een oppervlaktebrand die kenmerken begint te vertonen van een vuurstorm. De kern van het rampterrein is dan ook niet meer te betreden. Tegen 18.30 uur begint de brand echter in intensiteit af te nemen. Slechts de branden in de Bamshoeve en de Grolsch-brouwerij vormen op dat moment nog zwaartepunten.

Door onvoldoende instroom van leidinggeevenden en de wijze waarop zij de verantwoordelijkheden verdeelden, ontstond al vrij snel na 17.00 uur een coördinatiegebrek dat een effectieve inzet van de brandweer gedurende de periode tot 18.30 uur ernstig hinderde.

Ook de multidisciplinaire coördinatie was gedurende de eerste uren onvoldoende gegarandeerd. Hierdoor ontstond ernstige hinder voor de hulpverleningsinzet van de verschillende hulpverleningsdiensten. Met name was dat het geval door de onvoldoende afstemming van de verschillende reacties op het gepercipieerde explosierisico tengevolge van de brand in de Grolsch-brouwerij-brouwerij. Individuele leidinggeevenden hebben elkaar wel met regelmaat gesproken, maar mede door de gebreken in de monodisciplinaire coördinatie van de verschillende diensten is echte multidisciplinaire coördinatie in de periode tot ongeveer 21.00 uur niet tot stand gekomen.

De perceptie van het explosiegevaar, dat de brand in de Grolsch-brouwerijbrouwerij met zich meebracht, was cruciaal voor de effectiviteit van de brandweerinzet aan de noordzijde van het rampterrein en van de hulpverleningsinzet in het algemeen. Angst voor en onduidelijkheid over de mogelijke effecten van explosie van in eerste instantie de methaanopslagballon van de biogasreactor en van later de CO₂-tanks en de ammoniakkoelinstallatie leiden tot ernstige vertraging van de inzet van bijstandseenheden van de brandweer, tot een massale inspanning van de politie, die tot ontruiming overgaat in een cirkel van 750 meter, en tot de gehaaste verplaatsing van gewondennesten en opvanglocaties door de geneeskundige hulpverleners.

3 Van acute naar stabiele fase

(nacht van zaterdag 13 op zondag 14 mei)

3.1 Inleiding: Brandontwikkeling/ situatie van het rampterrein

Zaterdagavond 13 mei worden branden, die nog steeds woeden in het rampterrein, vanaf 22.00 uur vooral gevoed door de gasleidingen die nog niet zijn afgesloten. Een gasbrand moet niet worden geblust, aangezien dan een gasophoping, en daarmee explosiegevaar ontstaat. In het algemeen is de tactiek van optreden in dergelijke gevallen dan ook het voorkomen van uitbreiding totdat de gastoevoer is afgesloten. Omstreeks 22.00 uur woeden op grote schaal gasbranden in panden die echter volledig of grotendeels zijn uitgebrand, en derhalve is de kans op uitbreiding minimaal. Alleen in objecten waar nog brandstof aanwezig is, kunnen gasbranden een reëel gevaar opleveren. Gebleken is dat dit slechts op een klein aantal plaatsen het geval is. Een bijzonderheid is het plotseling uitbreken van een uitslaande brand in de Walhofstraat rond 02.30 uur. Volgens eenheden van de compagnie Stedendriehoek was sprake van een knal, direct gevolgd door een uitslaande, grote brand. Waarschijnlijk is een plotselinge ontsteking van een gaswolk in het voormalige badhuis, afkomstig uit een lekgeslagen gasleiding, de oorzaak van deze brand. Daarnaast laait er een aantal branden, die niet volledig zijn geblust, in de loop van de nacht weer op. Bij het ochtendgloren op zondag 14 mei wordt echt duidelijk wat voor schade is aangericht in het rampterrein. De echte branden zijn op dat moment uit, hoewel er wel her en der nog smeulbrandjes zijn. Aan de zuidzijde van het incident, rond het Talmapplein en omgeving, staan de meeste woningen nog overeind. Met name de Roomweg, Renbaanstraat, Tollensstraat en Vogelbuurt zijn zo zwaar getroffen dat van de meeste woningen alleen nog de (buiten)muren overeind staan.

De activiteiten in het rampterrein gedurende de nacht van zaterdag op zondag laten zich niet indelen in specifieke periodes met een bepaald kenmerk, maar kennen een meer graduele overgang van de acute naar de stabiele fase in de rampenbestrijding. In tegenstelling tot eerdere tijdvakken zal de periode van 22.00 uur op zaterdagavond 13 mei tot zondagochtend 07.00 uur op 14 mei daarom in één keer behandeld worden.

3.2 Feitenrelaas

Omstreeks 22.00 uur wordt in het CTPI de afspraak gemaakt dat brandweereenheden onder begeleiding van mensen van het RIT en een OVD-G het rampgebied in zullen gaan trekken. Pelotonscommandanten van de Regio IJssel-Vecht starten aansluitend aan het overleg in het CTPI een eerste korte verkenning van de zuidelijke en oostelijke sector van het rampterrein, waar de compagnie uit IJssel-Vecht zal worden ingezet.

Officier VII geeft tijdens een briefing aan de coördinator CTPI II, die net op het rampterrein is aangekomen, rond 22.25 uur door dat aan de Blijdensteinlaan en de Lasondersingel geen instortingsgevaar is. Her en der woeden er woningbrandjes en het dak van de Grolsch-brouwerij brandt weer.

Rond 22.45 uur wordt in een sitrap van het CTPI vermeld dat aan de Deurningerstraat nog diverse brandhaarden zijn en dat daarachter waarschijnlijk alles plat ligt. De Grolsch-brouwerij wordt nog niet vertrouwd, hiervoor wacht men op een verkenning door het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij.

De politie-eenheid 16.51 meldt om 22.46 uur aan het RMC dat er in de Renbaanstraat nog volop gasbranden zijn.

Tijdens een overleg in het CTPI wordt rond 23.10 uur door de compagnie IJssel-Vecht aangegeven dat de opslag van vuurwerk, die men aan de Kroedhöfstraat vermoedde, 100% veilig is. Het is echter nog niet duidelijk in hoeverre Grolsch-brouwerij veilig is. Vanaf dit tijdstip gaan 4 verkenningsteams van brandweer het gebied in met politie en GGD. De bedoeling is huis aan huis te controleren. De dodelijke slachtoffers moeten blijven liggen, maar wel worden geregistreerd. Gewonden kunnen zowel per ambulance als per helikopter worden vervoerd. De verkenningsteams nemen brancards mee om gewonden naar ambulances te kunnen vervoeren. Tevens wordt er expliciet gesproken over het asbestrisico. Het asbestrisico (en het risico op nadere stoffen in de lucht) wordt bij de medisch leider als actiepoint neergelegd. De medisch leider heeft daarop overleg met de regionaal officier gevaarlijke stoffen (ROGS) van de brandweer, die meedeelt dat er met de beschikbare meetbuisjes door de brandweer niets is gevonden. Naar asbest kan niet door de brandweer gemeten worden.

Om en nabij 23.30 uur meldt de compagnie IJssel-Vecht aan het CTPI dat het gebied tot aan de Van Blijdensteinlaan verkend is door Duitse eenheden, het peloton 100 van IJssel-Vecht verkent de Lasondersingel vanaf de Blijdensteinlaan tot aan de Deurningerstraat. Aan de Lasondersingel heeft men per woning het personeel van één TS ingezet. Toen men verder het gebied introk en het schadebeeld toenam, is het aantal personeelsleden beperkt tot maximaal 3 personen. Per woning werd eerst de bouwkundige staat globaal gecontroleerd voor men naar binnen ging. Woningen die men niet kon betreden, heeft men zoveel mogelijk vanaf ladders van buitenaf gecontroleerd op de aanwezigheid van slachtoffers.

Alle gecontroleerde woningen worden geregistreerd en met krijt gemarkeerd. Eenheden van de compagnie IJssel-Vecht die het rampterrein ingaan vanaf de Lasondersingel, constateren daar de aanwezigheid van asbest.

Om 23.30 uur is de TS 842 Hengelo ingezet voor blussing aan de achterkant van de supermarkt de Nieuwe Weme. Zij melden dat alle andere eenheden om hen heen ingerukt zijn en verzoeken bericht met betrekking tot aflossing. Aangezien rond hetzelfde tijdstip ook nog steeds brand woedt op het dak bij Grolsch-brouwerij, wordt door de CC van de compagnie uit de Regio Stedendriehoek getracht de commandant van de bedrijfsbrandweer van Grolsch-brouwerij naar de VC2 te halen voor overleg. Aan het RCC wordt om 23.50 uur verzocht na te gaan of de blushelikopter 's nachts kan worden ingezet.

Omstreeks 23.35 uur zijn er 8 reddingshonden beschikbaar, maar inzet is gezien de temperatuur van de puinhopen en dergelijke nog niet mogelijk.

Om 23.49 uur geeft het RMC (meldkamer politie) een beginnend brandje door aan de Schurincksweg 60. Twee minuten later, om 23.51 uur geeft de coördinator CTPI II door aan de RCVD dat er bovenin bij Grolsch-brouwerij nog brand is en dat men daar niet bijkan. Als eenheden ter plaatse komen op de Schurincksweg, blijkt dat de brand woedt in de oude hal van het Limo-complex.

De coördinator CTPI II meldt zich om 23.51 uur telefonisch vanuit de MCU bij het RCC: COH en de VC2 staan nu naast de MCU. Men heeft net afstemmingsoverleg gehad: huis aan huis doorzoeking door gezamenlijke eenheden. Compagnieën leveren eigen vervanging tot morgenochtend, daarna weer eigen Twentse eenheden. Probleem is dat er nog brand is op dak Grolsch-brouwerij, maar men wacht op rapportage door de CC Stedendriehoek.

Om 23.53 uur staat de HW 852 Hengelo aan het begin van de Brouwerijstraat te wachten op water voor het brandje op het dak bij Grolsch-brouwerij. Er blijkt dat men met de hoogwerker niet hoog genoeg kan komen om de brand op het dak te lijf te gaan.

Om 23.53 uur rukken de TS 640 Enschede en de HW 853 Enschede uit vanaf de hoofdpst voor een beginnende brand op het adres Schurincksweg 60. Als zij ter plaatse komen, blijkt dat het een oude hal van het [Lino]-complex betreft. De voertuigen van Enschede keren in overleg met de VC2 van IJssel-Vecht terug naar de kazerne.

Om 00.20 uur brengt de HA 881 Hengelo de ingezette ademluchthaakarmbak weer terug naar Hengelo. Als deze terug is in Hengelo, gaat de HA 881 om 00.44 uur opnieuw naar het rampterrein om daar de verzorgingshaakarmbak op te halen.

De woningen aan de Stroinksbleekweg 17 en verder staan volgens een melding van het RMC aan de RAC om 00.22 uur in brand.

In overleg met het CTPI wordt omstreeks 00.35 uur door de compagnie IJssel-Vecht aangegeven waar zij Duitse halonverlichting in wil zetten ter ondersteuning van het doorzoeken van het gebied.

Tegen 01.00 uur meldt de GGD in het CTPI dat er nog geen slachtoffers gevonden zijn tijdens de zoektocht in het rampterrein door brandweer, politie en GGD. Er staan 40 ambulances paraat voor eventuele slachtoffers.

De VC2 verzoekt de RAC om 01.22 uur om een honderdtal stofmaskers te regelen voor de redding van slachtoffers, aangezien het in het rampterrein nogal stoffig is. Deze maskers moeten worden afgeleverd op de hoek Deurningerstraat/ Lasondersingel, waar het compagniescommando van IJssel-Vecht is gevestigd.

Om 01.30 uur meldt de compagnie Stedendriehoek dat in hun sector van het rampterrein nog veel gasbranden woeden en dat de beplating van de Grolsch-brouwerij steeds boller gaat staan. Aanwezige dienstvoertuigen worden verwijderd. De aanwezige 5 m³ ammoniak leveren geen gevaar op. De compagnie IJssel-Vecht geeft door dat er nog geen slachtoffers of gewonden gevonden zijn. Een aantal panden kon niet worden doorzocht omdat er daar instortingsgevaar is. Rond hetzelfde tijdstip (01.30 uur) wordt besloten de reddingsgroepen van de compagnie IJssel-Vecht, die tot op dat moment in reserve waren gehouden voor het redden van beknelde of bedolven slachtoffers, toe te voegen aan de pelotons 100 en 200. Duidelijk is op dat moment dat er niet veel specialistische taken te verrichten zijn.

Om 01.55 uur wordt doorgegeven aan het CTPI dat er nog 2 brandweermensen worden vermist.

In een pand van de Bamshoeve aan de Schurincksweg zou volgens een melding van het RMC om 02.17 uur aan de RAC het vuur weer op beginnen te laaien. Ook aan de Kwartelstraat begint rond dat tijdstip het vuur weer op te laaien.

Omstreeks 02.30 uur breekt er plotseling een grote brand uit in een voormalig badhuis aan de Walhofstraat. Hiervoor worden meerdere eenheden van de compagnie van Stedendriehoek ingezet.

De sector berging van het RIT neemt omstreeks 03.00 uur waar dat in de Vogelbuurt de gasbranden af beginnen te nemen. Bij de Grolsch-brouwerij woedt dan voornamelijk nog brand in het dak en de wand bij de liftschacht.

Rond de Kwartelstraat en de Deurningerstraat woeden dan ook nog branden. Volgens de Regio Stedendriehoek wordt her en der gegraven door de nutsbedrijven om leidingen af te doppen. De Roomweg is zo ingestort dat het betreden van woningen daar niet veilig is.

Omstreeks 03.00 uur stelt het RIT vast dat het gebied rond het Talmaplein nog moeilijk te doorzoeken is door de gasbrandjes die nog her en der woeden. Rond dat tijdstip is de compagnie van IJssel-Vecht in de Tollensstraat bij een uitgebrande TS op zoek naar de vermiste collega's. Verder heeft men geen slachtoffers of gewonden aangetroffen. Aangegeven wordt dat er eerst goed geblust moet worden voordat het daadwerkelijk doorzoeken van de puinhopen kan beginnen.

Rond 03.00 uur wordt in het CTPI gemeld dat nog geen contact is met de nutsbedrijven. Eenheden in het veld zien dat her en der gegraven wordt om leidingen af te doppen.

Bij de aflossing van de compagnie Stedendriehoek door een verse groep vanuit hun eigen regio wordt aangegeven dat het nieuwe peloton 100 zwaar in gaat zetten op de Grolsch-brouwerij, waar nog brand is in het dak en in een wand bij de liftschacht.

Rond de Tollensstraat komt omstreeks 03.15 uur nog steeds vuurwerk vrij, echter in zodanig kleine hoeveelheden dat dit geen gevaar meer oplevert.

De coördinator van het CTPI III heeft omstreeks 04.30 uur contact met de nutsbedrijven. De ringleiding van het gas blijkt inmiddels afgesloten te zijn, maar door een lek in de afdichting zijn er nog steeds brandhaarden. Door het gasbedrijf wordt aan volledige afsluiting gewerkt. Edon elektra heeft trafostations in het rampterrein veiliggesteld. Bij daglicht zal de spanning worden afgesloten.

Om 04.30 uur is de ringleiding van het gas afgesloten, maar door een lek in de afdichting zijn er nog steeds brandhaarden. Edon elektra heeft in het rampterrein een aantal trafostations veiliggesteld. Bij daglicht wordt de spanning afgesloten.

Om 05.00 uur komt het RIT samen met een brandweerpeloton van de regio Drenthe (zonder materieel) bijeen op de Vliegbasis Twenthe voor een briefing. Het brandweerpeloton wordt in goed overleg tussen de PC en de leiding van het RIT onder leiding van het RIT gesteld. Er worden vijf groepen RIT-ers samengesteld die met een aantal brandweermensen aan het werk gaan. De taak voor de brandweermensen is om aan te geven waar het RIT veilig kan werken en het ondersteunen van het RIT tijdens het graven/ bergen.

Tegen 06.00 uur trekken eenheden van het peloton 100 van de compagnie Stedendriehoek vanaf de Roomweg de Tollensstraat in, en vinden daar menselijke resten. Deze worden in overleg met de PC gemarkeerd in afwachting van een schouw door het RIT.

Een sitrap van het CTPI rond 06.25 uur geeft aan dat aan de zuidzijde van het incident relatief weinig schade is, aan de noordzijde liggen alle woningen plat. Het gas is dan afgesloten. De compagnie Twente geeft door dat er nog brand is in de fabriek en in een aantal woningen. De woningen worden op dat moment geblust, de brand in de Bamshoeve wordt pas geblust als de constructie is gecontroleerd en dan is er nog water nodig.

De compagnie Stedendriehoek meldt dat in het gebied ten noorden van de Roomweg nog branden woeden. Er staan heel veel losse gevels die gevaar op leveren tijdens de inzet ter plaatse.

Vanaf zondagmorgenvroeg wordt er door de regionale WVD gewerkt aan een plan van aanpak asbest. Dit plan van aanpak wordt in de loop van de dag afgestemd met enkele deskundigen waaronder in de loop van de avond dhr. Tempelman die geldt als een nationale expert op dit gebied. Diverse externe deskundigen, waaronder Tempelman, bezoeken dan het rampterrein. Het plan van aanpak voorziet in beperkte, maar volgens deskundigen adequate, persoonlijke bescherming:

- het voorkomen van stofvorming door het nathouden van puin;
- het gebruiken van stoffilters P3 die neus en mond bedekken;
- het reinigen van kleding door deze te wassen en niet uit te kloppen.

3.3 Analyse

Coördinatie

Voor het eerst na het begin van de ramp is in dit tijdvak sprake van volledige multidisciplinaire coördinatie, geleid vanuit één CTPI. Omstreeks 23.30 uur worden de COH en de VC2 van het commando van de brandweer naast de MCU van de politie bij garage Roelofssen aan de Lasondersingel geplaatst. De coördinator CTPI II meldt dan om 23.51 uur aan de RCVD dat men net afstemmingsoverleg heeft gehad en dat er een huis-aan-huis doorzoeking door gezamenlijke eenheden plaats gaat vinden.

De multidisciplinaire coördinatie komt echter pas tot stand op een moment dat het incident al lang en breed in de stabiele fase is gekomen.

Als er tegen 00.00 uur een melding binnenkomt op de RAC van een beginnende brand op het adres Schurincksweg 60, worden zonder overleg met het CTPI eenheden van brandweer Enschede op pad gestuurd om deze, kennelijk voor de centralisten niet aan de ramp gerelateerde, brand aan te pakken. Pas op het moment dat de Enschedese eenheden ter plaatse komen, wordt afstemming gezocht met het CTPI, dat op haar beurt de specifieke melding bij de VC2 van IJssel-Vecht neerlegt. Duidelijk is enerzijds dat de grenzen van het rampterrein onvoldoende bekend zijn op de RAC, en dat anderzijds bij de centralisten de (plaatselijke) kennis ontbreekt om bij een dergelijke brandmelding afstemming te zoeken met het CTPI. Uit dit incident kan andermaal geconcludeerd worden dat de RAC haar taken (afstemming, communicatie) bij dit incident niet heeft kunnen waarmaken.

Redding en opsporing van slachtoffers

Eén van de bijstandscampagnieën, de compagnie IJssel-Vecht, heeft vooral grootschalige hulpverlening als taak toegewezen gekregen en is ook uitgerust voor deze taak ter plaatse gekomen. Dit in tegenstelling tot de compagnie van de Regio Stedendriehoek, die voor zowel brandbestrijding als hulpverlening het benodigde materieel (haakarmbakken) had meegenomen. Men start met het systematisch, geregistreerd doorzoeken van woningen. Hoewel deze woningen al eerder gecontroleerd zijn op slachtoffers door de Twentse compagnie, is het verstandig dat dit systematisch gecontroleerd is. In de hectiek van de acute fase van een ramp bestaat immers de kans dat een woning overgeslagen wordt. Bij de zoektochten die vanaf 23.30 uur worden ingesteld, komt men echter geen enkel slachtoffer tegen.

Bij aankomst start de compagnie IJssel-Vecht met het idee dat er gezien het schadebeeld in hun sector mogelijk nog gewonden gered moesten worden. Gedurende de nacht komt de nadruk echter steeds meer te liggen op de berging van overleden slachtoffers. Als het zondag 14 mei licht begint te worden, is duidelijk dat de kans dat er nog levende slachtoffers worden aangetroffen, uiterst

minimaal is geworden. Het wachten is dan op het RIT voor het opsporen en bergen van de overledenen.

Brandbestrijding

Na 22.00 uur zaterdagavond is er in het overgrote deel van het rampterrein alleen nog sprake van nablussingswerkzaamheden. Hierop is een aantal uitzonderingen, namelijk de Grolsch-brouwerij en een plotseling uitbrekende brand in de Walhofstraat om 02.30 uur 's nachts. Gedurende de nacht wordt het op een aantal plaatsen vanwege de duisternis ook terecht als te gevaarlijk beschouwd om van de wegen af te wijken om brandjes te blussen.

Logistiek

Nadat de compagnieën van de regio's IJssel-Vecht en Stedendriehoek zijn ingezet, nemen de problemen rond de logistiek voor de ingezette brandweereenheden af, aangezien de bijstandscompagnieën conform de Leidraad brandweercompagnie zelfvoorzienend zijn. Vanaf dat moment rukken ook de verzorgingshaakarmbak en de ademluchthaakarmbak van brandweer Hengelo weer in.

Daarnaast worden vanuit de Vliegbasis Twenthe rond 01.00 uur warme maaltijden rondgebracht in het rampterrein naar brandweereenheden. Ook staat er op straathoeken nog steeds voldoende voorraad aan frisdrank om ingezette eenheden van drinken te voorzien.

Invloed nutsvoorzieningen op de rampenbestrijding

Nadat om 20.00 uur in de avond van 13 mei een verzoek is gedaan aan het gasbedrijf om het gas af te sluiten in de hele wijk Mekkelholt, kan dit pas omstreeks 06.00 uur op zondagochtend worden gerealiseerd. De gasbranden die her en der woeden, leveren echter nauwelijks gevaar op voor de omgeving.

3.4 Conclusies ten aanzien van het optreden gedurende de nacht van 13/14 mei

Omstreeks 22.00 uur op zaterdagavond 13 mei woeden in het rampterrein nog veel, hoofdzakelijk kleine, brandjes die vooral gevoed worden door gasleidingen die nog niet zijn afgesloten. In de loop van de nacht worden de gasleidingen dichtgedraaid, zodat de resterende brandjes over het algemeen snel kunnen worden afgeblust. Gedurende de nacht is het rampterrein door de gevaren voor het eigen personeel eigenlijk niet of nauwelijks toegankelijk voor hulpverleners. Zij moeten zich hoofdzakelijk beperken tot het vanaf straten afblussen van brandende resten. Zondagochtend 14 mei woeden in het rampterrein slechts nog enkele smeulbrandjes. Duidelijk wordt dan dat met name de Roomweg, Renbaanstraat, Tollensstraat en Vogelbuurt zo zwaar getroffen zijn dat van de meeste woningen alleen nog de (buiten)muren overeind staan.

Na de aflossing van de brandweereenheden in het veld door twee compagnieën van de regio's Stedendriehoek en IJssel-Vecht en na de inrichting van het multidisciplinaire commando rampterrein voldoet de coördinatie aan de daarvoor geldende normen. Tot op dat moment zijn in het rampterrein nog veel brandweereenheden van letterlijk en figuurlijk 'het eerste uur' actief die mede door invloed van de hoge temperaturen volkomen uitgeput zijn.

Vanuit het multidisciplinaire commando wordt omstreeks 22.00 uur besloten een gecoördineerde en gestructureerde zoektocht naar overlevenden en overleden slachtoffers te starten. Deze zoektocht wordt vanaf 23.30 uur uitgevoerd door multidisciplinair samengestelde verkenningseenheden. Zij treffen geen slachtoffers of overledenen aan. Tijdens deze zoektocht wordt ook voor het eerst asbest aangetroffen op het rampterrein. Er zal echter pas de volgende dag gewerkt worden aan een gezamenlijke persoonlijke beschermingsstrategie.

4 Stabiele fase

(zondag 14 mei)

4.1 Inleiding: Toestand van het rampterrein

Op zondagochtend 14 mei wordt met het aanbreken van een nieuwe dag pas goed duidelijk welke schade door de drukgolf en de daarop volgende brand in de omgeving van SE Fireworks is aangericht. Van huizenblokken op honderden meters afstand van het epicentrum van de explosies zijn dakpannen weggeslagen en ruiten vernield. De brand die direct na de laatste explosie ontstond, en zich uitbreidde totdat deze kenmerken van een vuurstorm begon te vertonen, heeft complete straten volledig in de as gelegd. Onduidelijk is hoeveel mensen er precies vermist worden, maar aangenomen wordt dat er meerdere slachtoffers onder het puin van uitgebrande en ingestorte moeten liggen.

De vorige avond is al afstemming geweest in het CTPI tussen brandweer, GGD, politie en RIT omtrent de te volgen werkwijze en de volgorde waarin het rampterrein doorzocht zal worden op slachtoffers. Deze ochtend zal daadwerkelijk een start worden gemaakt met het zoeken naar slachtoffers. Hierbij wordt door de brandweer directe ondersteuning verleend aan het RIT. Daarnaast worden ook nog diverse brandjes in het rampterrein, die de nodige aandacht van ingezette brandweereenheden vergen.

De toestand van het rampterrein verandert vanaf zondagochtend nauwelijks meer, afgezien van het feit dat de laatste brandjes geblust worden en doordat er puin en auto's van de straten naar de dump verplaatst worden en er gevels omgetrokken worden om de puinhopen te kunnen doorzoeken. Iedere verandering wordt dus kunstmatig tot stand gebracht.

Zondag 14 mei steekt ook de asbestproblematiek voor het eerst serieus de kop op. Voor de wijze waarop met de aanwezigheid van asbest in het rampterrein is omgegaan, verwijzen wij naar het hoofdstuk over 'De Regionale WVD' en de analyse in het cluster 'Algemene coördinatie en opschaling' waarin nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan dit onderwerp.

Overeenkomstig de analyses van de eerdere tijdvakken, zal ook bij de analyse van de bronbestrijding op zondag 14 mei eerst een feitenrelaas worden neergezet voordat een analyse wordt gegeven.

Doordat op het moment van schrijven van deze voorlopige rapportage onvoldoende gegevens beschikbaar zijn over de multidisciplinaire coördinatie in het rampterrein, zal de multidisciplinaire afstemming slechts terloops en niet uitputtend worden behandeld.

4.2 Feitenrelaas

Rond 06.45 uur is het RIT aanwezig op de Blijdensteinlaan en wordt een start gemaakt met het doorzoeken van het rampterrein op slachtoffers. Hierbij wordt een brandweerpeloton uit Drenthe ter ondersteuning ingezet. In een overleg van het CTPI wordt omstreeks 07.00 uur gemeld dat er slachtoffers gevonden zijn in de Renbaanstraat en de Tollensstraat. Er wordt gevraagd of afgesloten woningen doorzocht mogen worden, waarop bevestigend wordt geantwoord.

Om 07.00 uur wordt in het CTPI aangegeven dat het gas is afgesloten in het rampgebied. Rond de vuurwerkfabriek woeden nog brandjes. Er is asbest gevonden rond de vuurwerkopslag. De brand bij Grolsch-brouwerij begint weer in intensiteit en omvang toe te nemen. Ter plaatse aanwezige eenheden van de brandweer verzoeken voor het bestrijden van de brand bij Grolsch-brouwerij om een hoogwerker of autoladder hoger dan 30 meter. Men schat nog ongeveer één uur nodig te hebben voor de blussing. Als actiepunt wordt vastgesteld dat de verspreiding van asbest in kaart gebracht moet worden, en dat de schadesituatie door pelotons van de compagnie Twente vastgesteld moet worden. Tevens wordt aan het RCC verzocht de noodverordening aan te laten passen op de binnenring.

Het CTPI verzoekt het RIT rond 07.31 uur een lijkengeur te onderzoeken. Het RIT legt daarop aan het CTPI de systematische werkwijze uit en verzoekt de vindplaatsen te markeren, zodat het RIT later gericht en systematisch kan zoeken.

Tijdens een overleg van het CTPI rond 07.50 uur wordt de verzorging van alle diensten als een actiepunt aangemerkt.

Omstreeks 08.12 uur ontvangt het CTPI een melding dat er nog kinderen in een kelder zouden zitten aan de Renbaanstraat nummer 20. De brandweer gaat daarop ter plaatse.

Omstreeks 08.25 uur is bij Grolsch-brouwerij inmiddels sprake van een uitslaande brand op het dak. Achter de vuurwerkopslag aan de Tollensstraat brandt ook nog iets. De compagnie Stedendriehoek meldt dat de schade langs de Deurningerstraat meevalt. De verspreiding van asbest is nog niet in kaart gebracht

Omstreeks 08.30 uur wordt de buitenring verkend door de politie en inspecteurs van Bouw- en Woningtoezicht. Tegelijkertijd wordt gemeld dat de Vluchtestraat, Borgerstraat en Ter Haarstraat zijn doorzocht en dat er geen slachtoffers zijn aangetroffen. Een half uur later, om 09.00 uur, is ook de Voortsweg doorzocht en ook daar zijn geen slachtoffers aangetroffen.

Rond 09.45 uur is er een brandmelding op de Deurningerstraat.

De brandweer geeft om ongeveer 09.50 uur aan de redding en brandbestrijding te willen gaan scheiden en de sectoren te willen handhaven. Eén peloton per compagnie wordt ingezet voor blussing, het andere voor redding.

Plan van aanpak voor de ruiming van de Roombuurt is rond 10.00 uur als volgt: eerst worden de straten doorzocht op eventuele slachtoffers. Daarna worden de straten ontdaan van puin en auto's. Vervolgens worden de gevels omgetrokken zodat men veilig kan werken. Daarna wordt er een plan opgesteld voor verder zoeken.

Nadat is overlegd met brandweer Grolsch-brouwerij wordt om 10.09 uur aan de commandopost van het RIT gemeld dat bij Grolsch-brouwerij geen overledenen blijken te zijn.

Omstreeks 10.45 uur meldt zich een mobiele kraan bij het CTPI ter ondersteuning van de blussing van de brand op het dak bij Grolsch-brouwerij.

Vanaf 10.55 uur wordt de binnenring stroomloos gemaakt door Essent. Op dat moment zijn er ook nog meerdere kleine brandjes in het rampterrein. De ingezette compagnieën van de brandweer worden rond dit tijdstip afgelost. Twente levert zelf vervanging voor de eigen compagnie en

Drenthe lost de compagnie van de regio Stedendriehoek af. Deze nieuwe compagnieën hebben als taak het markeren van slachtoffers en het blussen van de brand bij Grolsch-brouwerij en overige brandjes, die nog her en der woeden.

Het RIT heeft zich omstreeks 11.00 uur gesplitst conform de compagniesindeling van de brandweer. De slachtoffers worden eerst gemarkeerd en later geborgen. Concreet zijn tot nu toe 7 slachtoffers getraceerd. Het gebied Nieuwluststraat/ Stroinksbleekweg is nog niet doorzocht, dit gebeurt na het vrijmaken van de straten.

Omstreeks 11.45 wordt in een briefing van het CTPI aangegeven dat er brand woedt in de Bamshoeve en langs de Lasondersingel. Ook is er brand op het dak bij Grolsch-brouwerij, dit is vermoedelijk nabij de opslag van 60 m³ CO₂. Men geeft aan dat er gevaar is voor een stofexplosie. Aan de bestrijding van deze brand wordt prioriteit gegeven. Er komen steeds meer berichten omtrent de aanwezigheid van asbest in het rampgebied; hiertegen moeten medewerkers stofkapjes gaan dragen. De WVD wordt gezien als contactpersoon voor 'asbest en dergelijke'. In het CTPI wordt afgesproken dat de medisch leider zal adviseren over persoonlijke bescherming tegen asbest in het rampterrein. Op het rampterrein zijn dan daadwerkelijk asbestresten geconstateerd. De medisch leider laat zich adviseren door een medisch milieukundige en komt tot het advies dat een P3-mondkapje afdoende bescherming biedt in deze situatie, mits de filters regelmatig worden vervangen.

Het CTPI vraagt daarop via de diverse disciplines afzonderlijk aan het RCC om de levering van aanzienlijke hoeveelheden P3-mondkapjes. In afwachting daarvan wordt een beperkte hoeveelheid ziekenhuismaskers vanuit de Zaustat beschikbaar gesteld.

Tegen 12.00 uur zijn het RIT en de brandweer gezamenlijk bezig om vanuit het centrum van het rampterrein de weg vrij te maken. Puin en auto's worden op een terrein aan de Roomweg (dump) gestort. Aansluitend wordt rond 13.00 uur gestart met het ruimen van de Roomweg (puin en auto's).

De brand bij Grolsch-brouwerij laait volgens een bericht van 12.17 uur weer op. Hierop wordt één peloton ingezet voor de bestrijding van deze brand, die daarna omstreeks 12.40 uur onder controle wordt verklaard. In het zuiden van het gebied is de situatie dan stabiel en onder controle, in het noorden woeden her en der kleine brandjes.

Het CTPI besluit om 13.00 uur de huidige locatie van de binnen- en buitenring te handhaven in verband met de aanwezigheid van asbest. Een uur later, rond 13.50 uur wordt besloten de binnenring iets ruimer te stellen in verband met weggezakte of weggevaagde gevels aan de Kottenweg.

Om 13.01 uur worden er asbestkapjes gebracht bij de commandopost van het RIT, maar dit zijn niet de goede. De sector berging komt tot de conclusie dat er niet genoeg beschermende kleding ter beschikking staat.

In het CTPI wordt rond 13.29 uur een brandstoftekort aangegeven. Daarnaast wordt gewezen op het feit dat de ademluchtcilinders die in de zon liggen mogelijk problemen op gaan leveren door drukopbouw.

Alle hulpverleners in binnen- en buitenring zijn vanaf 14.00 uur voorzien van stofkapjes vanaf het ziekenautostation. In het overleg van het CTPI wordt aangegeven dat smerige kleding afgespoeld moet worden, zodat deze de volgende dag weer bruikbaar is.

Rond 14.00 uur zijn de Roomweg en Tollensstraat vrij van autowrakken, nu is men bezig met het vrijmaken van de Stroinksbleekweg. In overleg met de compagniescommandant Twente wordt omstreeks 14.20 uur gestart met het slopen van panden aan de Stroinksbleekweg.

Om 14.15 uur wordt overlegd of de huidige binnenring de buitenring kan worden, met uitzondering van de toevoerweg. Nadat het RCC heeft aangegeven dat in het gebied nauwelijks sprake is van asbestverhoging, wordt aangegeven dat de buitenring mogelijk verkleind kan worden.

Omstreeks 14.30 uur wordt er door de medisch leider met brandweerfunctionarissen gesproken over de maatregelen die mogelijk ten aanzien van kleding moeten worden getroffen. De brandweer geeft aan dat haar personeel eenvoudig kan worden afgespoten. De medisch leider zal voor de andere hulpverleners wegwerpoveralls gaan regelen.

Alle verbrande auto's zijn omstreeks 15.00 uur verwijderd uit de Vogelbuurt en deze zijn tijdelijk opgeslagen op een parkeerplaats tegenover de Vinkenstraat. De KMar levert omstreeks dit tijdstip nog 300 mondkapjes af bij het Mobiel Commandocentrum van de Politie.

In een sessie van het CTPI om 15.30 uur wordt aangegeven dat het sloopwerk stagneert op de capaciteit van de sloopvoertuigen. Het RIT coördineert deze werkzaamheden, de brandweer gaat er met stralen achteraan. Hiervoor wordt even later door de commandopost van het RIT verzocht om 6 kiepwagens voor de afvoer van puin.

De beide compagnieën zijn doelmatig ingezet, de situatie is volledig gestabiliseerd en er zijn geen problemen met de CO₂- en ammoniakopslag bij de Grolsch-brouwerij. De hoeveelheid werk voor de brandweer is zodanig dat men voor de nacht voldoende heeft aan één compagnie. Door het CTPI wordt gewacht op bevestiging van het RIT om de buitenring vrij te geven.

Omstreeks 16.30 uur meldt het RIT dat zij door zullen werken tot ongeveer 20.00 uur en maandag 15 mei om 08.00 uur weer zullen beginnen. Brandweer en slopers zullen doorwerken om voorgevels naar voren te trekken en de brandweer zal morgen het werkterrein van het RIT (Renbaanstraat/ Tollensstraat) nathouden. Tevens wordt gezorgd voor het beschikbaar houden van shovels en kiepwagens. Tevens wordt de brandweer verzocht de wegenstructuur te optimaliseren. Het slachtofferaantal staat om 16.50 uur op 14. Rond dat tijdstip is een brandweerpeloton bezig met het slopen van de gevels aan de Stroinksbleekweg.

Tegen 16.50 uur zijn er bij het ziekenautostation speciale asbestkapjes beschikbaar. Deze moeten door de CC aan zijn mensen worden verstrekt. Tevens wordt aangegeven dat er drank moet worden geleverd zonder koolzuur. Het eten voor de nieuwe compagnie moet door het RCC worden geregeld. Er moeten zakken worden bijbesteld om met asbest besmette kleding in te kunnen doen bij het verlaten van het rampterrein

Om 17.00 uur wordt er slechts nog op formele goedkeuring gewacht voor het verplaatsen van de buitenring.

De straten in het rampterrein zijn rond 17.30 uur grotendeels vrij van puin en autowrakken.

Het afgeloste peloton waarschuwt om 18.52 uur dat de brand bij Grolsch-brouwerij telkens weer opsmeuft.

Om 19.00 uur worden door het CTPI de locatie van de binnen- en buitenring opnieuw opgegeven aan het RCC.

4.3 Analyse

Coördinatie

Ten aanzien van de coördinatie wordt hier, zoals reeds aangegeven in de inleiding, hoofdzakelijk gedoeld op de monodisciplinaire aansturing van brandweereenheden in het rampterrein.

Zaterdagavond omstreeks 20.45 uur is in het toenmalige CTPI een vakindeling gemaakt voor de compagnieën van Stedendriehoek en IJssel-Vecht, die vanaf dat moment de ingezette Twentse eenheden gingen aflossen. Deze vakindeling is daarna zowel door de eerste als de tweede aflossing gehandhaafd, zodat op zondag nog steeds twee compagnieën werkzaam zijn in het gebied, waarin één compagnie verantwoordelijk voor de zuid-oostelijke sector (Twente) en de andere compagnie (Drenthe) verantwoordelijk is voor de noord-westelijke sector. Brandweereenheden worden hierbij centraal aangestuurd door het CTPI via de compagnies- en pelotonscommandanten. Ook de scheiding die om 09.50 uur wordt aangebracht tussen eenheden voor redding/ berging en eenheden voor blussing duidt op een heldere coördinatiestructuur. Overigens wordt het RIT conform de compagniesindeling van de brandweer in twee groepen gesplitst. Als het RIT dan ook wil starten met het ruimen van de Stroinksbleekweg, wordt hiervoor op decentraal niveau contact gezocht met de compagniescommandant van de in dat gebied opererende Twentse compagnie.

De hoeveelheid brandweereenheden in het rampterrein is zondag 14 mei dermate groot, dat het meerdere malen voorkomt dat eenheden lange tijd moeten wachten op nieuwe opdrachten. Daarom wordt in de loop van de middag door de coördinator van het CTPI in overleg met de beide aanwezige compagniescommandanten terecht de beslissing genomen gedurende de nacht 'slechts' één compagnie in te zetten.

Indeling en afzetting rampterrein

Op zondag 14 mei wordt de indeling van het rampterrein, en de daarmee verband houdende indeling van eenheden, in gezamenlijk overleg tussen de hulpverleningsdiensten bepaald. Al vrij vroeg op zondag wordt aangegeven dat de buitenring rond het rampterrein wat betreft het CTPI verkleind mag worden tot de binnenring. Hoewel deze beslissing door bewoners, die verschrikkelijk graag terug wilden naar hun huizen, waarschijnlijk niet is gewaardeerd, heeft het uitstellen van de verkleining van de buitenring voor de ingezette hulpverleningsdiensten in het rampterrein waarschijnlijk wel enige rust opgeleverd.

Opsporing en berging slachtoffers

Zondagochtend wordt door het RIT in samenwerking met een brandweerpeloton vanuit de regio Drenthe een begin gemaakt met het doorzoeken van het rampterrein op slachtoffers. Waar bij de verkenning de afgelopen nacht nog expliciet rekening werd gehouden met de aanwezigheid van gewonden, wordt nu gezocht naar overleden slachtoffers.

Het RIT heeft nog op de avond van 13 mei met de toenmalige coördinator CTPI II de afspraak gemaakt dat de berging van buiten naar binnen plaats zou vinden aangezien de situatie in de kern van het rampgebied zo onoverzichtelijk was. Deze werkwijze is ook daarna gecontinueerd.

Op zondag 14 mei zijn 15 bergingsploegen ingezet van elk 5 personen, bestaande uit medewerkers van technische en tactische politie-eenheden en brandweer vanuit de regio Drenthe. De brandweerondersteuning is in overleg tussen de PC en de leiding van het RIT onder leiding van het RIT gesteld.

Op deze eerste inzetdag was er een misverstand ontstaan voor wat betreft de taken waarvoor het brandweerpeloton zou worden ingezet en het materieel dat daarbij benodigd was. Het RIT had verzocht om een brandweerpeloton ter ondersteuning, terwijl de brandweer ervan uitging dat men

slechts 'handjes' nodig had. Daarom zijn de eerste dag de bij een peloton behorende voertuigen niet meegenomen. Aangezien men tijdens de inzet dit materieel wel degelijk nodig bleek te hebben, is hiervoor een beroep gedaan op de compagnieën van Drenthe en Twente die aanwezig waren.

Achteraf kan men de keus voor brandweereenheden om het RIT te ondersteunen als zeer positief worden aangemerkt. Voorzienbaar was dat het RIT tijdens het ruimen assistentie nodig had van mensen die de gevaren van een specifiek object of een specifieke locatie aan konden geven. Daarnaast moesten de puinhopen tijdens het ruimen gekoeld worden en waren er ook 'handjes' nodig. Al deze kwaliteiten komen samen in de brandweer. Wel moet worden geconstateerd dat de werkwijze, wellicht zelfs de cultuur, van de brandweer heel anders is dan de manier waarop het RIT optreedt. Waar de brandweer gewend is snel op te treden, gaat het RIT zeer behoedzaam en systematisch te werk. Door goed overleg zijn er hieromtrent echter geen problemen ontstaan en werd de samenwerking door beide partijen als zeer vruchtbaar en prettig ervaren.

Brandbestrijding

Op zondag 14 mei laait de brand bij Grolsch-brouwerij weer zodanig op, dat 's middags één peloton van de compagnie uit Drenthe wordt ingezet voor de blussing. Ook wordt een mobiele kraan ingezet, aangezien de brand op een zodanige hoogte woedt dat deze niet met autoladders of hoogwerkers bereikt kan worden. Daarna wordt de brand snel onder controle verklaard, hoewel deze nog enige tijd voort blijft smeulen. Verder zijn er op deze zondag eigenlijk alleen nog kleine brandjes die eigenlijk meer het karakter van nablussingswerkzaamheden hebben, afgezien van een tweetal nieuwe kleine brandjes die uitbreken aan de Lasondersingel en de Deurningerstraat.

Logistiek

Zondag 14 mei was opnieuw een zeer warme dag met temperaturen boven de 30 graden Celsius en een strak blauwe lucht. Deze weersomstandigheden betekenen een extra lichamelijke belasting van met name het brandweerpersoneel, dat in volledige gesloten uitrukkleding wordt ingezet. Een goede drank- en voedselvoorziening is dan essentieel voor een effectieve en veilige inzet van hulpverleners. In de loop van de middag wordt duidelijk dat het drinken van veel koolzuurhoudende dranken bij dergelijke temperaturen, zeker bij mensen die de hele dag in volledige uitrukkleding rondlopen, kan leiden tot hoofdpijn. Vandaar dat op een gegeven moment om de levering van drank zonder koolzuur wordt verzocht. Warme maaltijden voor ingezette eenheden werden onder andere verstrekt door de Vliegbasis Twenthe. Opvallend is wel dat deze, om de snelheid van de ruiming van het terrein niet te vertragen, middenin het (met asbest besmette) rampterrein werden genuttigd.

In tegenstelling tot de voorgaande avond en nacht kan geconstateerd worden dat de logistiek voor de ingezette eenheden een belangrijke plaats heeft gekregen op de agenda van CTPI en RCC. Vroeg in de ochtend wordt geanticipeerd op de verwachte weersomstandigheden en wordt geregeld dat er gedurende de dag voldoende drank en voedsel aanwezig zal zijn. Ook worden er warme maaltijden verzorgd.

Het feit dat er niet tijdig voldoende beschermende middelen tegen de asbestbesmetting aanwezig zijn, heeft te maken met het feit dat deze op een zondag niet à la minute ter plaatse zijn, en dat bovendien lange tijd onduidelijkheid bestaat over de noodzaak hiertoe.

4.4 Conclusies ten aanzien van het optreden in de stabiele fase

Zondag 14 mei vindt er gedurende de dag een omslag plaats van de doelstelling van de inzet van hulpverleningsdiensten. Waar men, als de dag aanbreekt, nog uitgaat van een mogelijkheid van aanwezigheid van overlevenden, wordt in de loop van de dag duidelijk dat de enige taken die nog resten het bergen van overledenen en het afblussen van branden zijn.

Gedurende deze zondag is zowel de mono- als de multidisciplinaire coördinatie voldoende ingevuld. De brandweer werkt monodisciplinair volgens een compagniesindeling, er vindt regelmatig een multidisciplinair overleg plaats in de MCU en brandweer en RIT zijn gezamenlijk begonnen met een zoektocht naar overledenen. De keus voor de brandweer als ondersteuning van het RIT kan alleen maar als positief worden beoordeeld.

De ruime afzetting van het rampterrein heeft ervoor gezorgd dat de hulpverleningsinzet in alle rust kon geschieden.

5 Bergingsfase

(zondagnacht 14 mei tot en met 24 mei)

5.1 Inleiding

Vanaf zondagmiddag 14 mei tot en met donderdag 24 mei zijn er in het rampterrein nog permanent brandweereenheden aanwezig geweest om brandjes te blussen en waar mogelijk ondersteuning te bieden aan het RIT bij het opsporen van slachtoffers. Deze brandweereenheden kwamen zowel uit de eigen regio als daarbuiten, en varieerden in sterkte van één compagnie tot twee tankautosputten.

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de algemene activiteiten die gedurende de periode van 14 tot 24 mei zijn ontplooid op het rampterrein. Aangezien op het moment van schrijven van deze tussenrapportage onvoldoende gegevens beschikbaar zijn over de multidisciplinaire coördinatie in het rampterrein, zal de multidisciplinaire afstemming slechts terloops en geenszins uitputtend worden behandeld.

5.2 Feitenrelaas

Zondag 14 mei 19.00 uur – maandag 15 mei 08.00 uur

Als zondagavond 14 mei de compagnie van West-Veluwe/ Vallei arriveert, heeft men als taken het vrijmaken van de wegen, het omtrekken van gevels en het nathouden van het gebied in verband met asbestbesmetting. De omgetrokken gevels mogen wel van de weg gehaald worden, maar niet verwijderd. Dit om te voorkomen dat er mogelijk puin met menselijke resten wordt afgevoerd. Omstreeks 19.00 uur op zondag 14 mei wordt op het terrein van SE Fireworks een zeecontainer met onbekende inhoud aangetroffen. Deze container gaat op een gegeven moment bol staan en wordt dan door de brandweer gekoeld. Aan de hand van het telefoonnummer dat op de container staat wordt de eigenaar opgespoord. Deze geeft door dat de container is gevuld met poetskatoen en verfmiddelen. Een later aangetroffen container in de Bamshoeve blijkt gevuld te zijn met tuinmeubelen.

Omstreeks 19.00 uur worden door het CTPI de binnen- en buitenring opnieuw opgegeven. Aannemers en woningbouwverenigingen mogen vanaf maandagmorgen de buitenring in om reparaties uit te voeren. Hun voertuigen zullen herkenbaar worden gemaakt door stickers met een stempel van de politie.

De CC van de regio West-Veluwe/ Vallei verzoekt omstreeks 22.45 uur om de ROGS ter plaatse te laten komen, aangezien men op het terrein van Grolsch-brouwerij een zoutzuurlekkage (HCL) vermoedt. Deze stelt echter al snel vast dat het gaat om H₂S gaat, een normaal restproduct bij het brouwen van bier. Op dat moment is bij Grolsch-brouwerij een grote kraan ter plaatse om de brand in het dak te kunnen blussen. Ook de supermarkt de Nieuwe Weme heeft dan weer gebrand, maar deze is inmiddels weer geblust. De ROGS van de brandweer waarschuwt de mensen in het veld voor losliggende patronen vuurwerk in verband met ontploffingsgevaar. Gedurende de nacht wordt besloten de Van Benthumstraat (tot aan de Lasondersingel) bij de binnenring te trekken om plundering in winkels te voorkomen. Op bouwtechnische gronden (veiligheid) was dit niet nodig.

Rond 02.10 uur wordt aangegeven dat de politie een voorstel om de binnenring te wijzigen rechtstreeks in het BT in brengt. In de binnenring geldt dan de noodverordening. Er worden hekken geplaatst rond de binnenring. De politie werkt aan het beschikbaar maken van pasjes voor controle op het betreden van het rampterrein.

Verder worden in het CTPI van 06.12 uur alleen nog smeulbranden gemeld. De binnenring is aan de zuidzijde aangepast. Vanaf dat moment wordt de toegang tot het gebied voor aannemers zoals afgesproken gecontroleerd met behulp van stickers. Gedurende de nacht zijn er ademluchtflessen gevonden en gemarkeerd. Dit wordt maandagochtend 15 mei doorgegeven aan het RIT. Nogmaals wordt afgesproken dat het dragen van P3-maskers op het rampterrein (binnenring) verplicht is. Vroeg in de ochtend van start de firma Beijers weer met het afslepen van auto's.

Maandag 15 mei 08.00 uur – dinsdag 16 mei 08.00 uur

Vanaf 08.00 uur is er een uitgang/ ontsmettingsplaats gereed voor voertuigen die de binnenring verlaten en van asbestresten moeten worden ontdaan. Rond 08.05 uur wordt in het CTPI besproken dat de bewoners mogelijk om 14.00 uur toegang krijgen tot de buitenring. Het vrijgeven van deze ring is afhankelijk van een inventarisatie dat alle woningen bewoond of beveiligd zijn.

Tegelijkertijd wordt door een compagnie vanuit Twente, een peloton uit Drenthe en het RIT weer gestart met het ruimen van het rampterrein, waarbij men start in de Vogelbuurt, en daarna overgaat naar de Roomweg en Renbaanstraat. Met het RIT worden door het CTPI afspraken gemaakt met betrekking tot de werkwijze en voortgang in verband met de planning. Voor de afvoer van puin en asbest moet een protocol worden opgesteld. Hierbij moet eventueel ook de milieudienst betrokken worden. Met de firma Beijers is afgesproken dat op aangeven van het RIT auto's worden afgevoerd. Alle voertuigen die uit de binnenring komen, moeten langs de ontsmettingsplaats van de brandweer.

Bij Grolsch-brouwerij is vroeg in de ochtend weer een klein brandje uitgebroken, dat rond 08.05 uur geblust is. Er wordt dan één TS stand-by gehouden bij de brouwerij. In de loop van de ochtend worden door de verschillende disciplines enkele slordigheden in de toepassing van het afgesproken asbestregime geconstateerd. Hierop wordt actie ondernomen.

Na 11.00 uur is er overleg tussen de medisch leider en de, door de WVD in beeld gebrachte Bouw- en Milieudienst, over een voorlichtingsbrief aan hulpverleners. De WVD wil graag de verantwoordelijkheid voor de coördinatie van de asbestproblematiek op het rampterrein bij de gemeente leggen, aangezien dit in haar perceptie buiten haar reguliere taak valt.

De fietsen/ vuurwerkhandel is geïnspecteerd door de CC van Twente. Zijn advies is de kelder niet vol te pompen, aangezien het pand geen schade heeft en niet is aangetast. Rond 15.00 uur zijn er geen branden meer, uitgezonderd enkele soms nog opkomende smeulbrandjes. De Grolsch-brouwerij-fabriek wordt onder controle gehouden door de bedrijfsbrandweer van Grolsch-brouwerij.

Halverwege de middag van 15 mei is de Stroinksbleekweg vrijwel geruimd, en de bedoeling is de ruiming van de Vogelbuurt nog 15 mei af te ronden. De ruiming van het terrein ten zuiden van de Roomweg verloopt ook voorspoedig. Het terrein van SE Fireworks is aangewezen als Plaats Delict. Voor de afvoer van het puin wordt een protocol opgesteld door Bouw- en Woningtoezicht, de Milieudienst, OTC en de Arbeidsinspectie. De route van de afvoer over het rampterrein wordt bepaald door het CTPI.

Vanaf 20.00 uur wordt het puin op de dump gecontroleerd door de lijkenhonden van het RIT. Inmiddels is de compagnie van Twente dan afgelost door een peloton van de Regio Stedendriehoek.

Omstreeks 23.30 uur is het vrijgeven van de buitenring voltooid. De binnenring is dan afgesloten met bouwhekken en in de buitenring werden eerst de bewoners toegelaten. Daarna werden van niet-komende bewoners de panden zonodig dichtgetimmerd, en pas daarna is publiek toegelaten.

Gedurende de nacht van maandag 15 op dinsdag 16 mei wordt er omstreeks 02.30 uur hulpgeroep waargenomen in de Kroedhöftestraat. Dit wordt door meerdere personen bevestigd. Hierop zet de brandweer een lokaliseertoestel in, en de politie levert een lijst waarop de huisnummers en straatnamen staan van de woningen waarvan de bewoners nog worden vermist. Er wordt echter niets aangetroffen, en ook later zullen hier geen slachtoffers worden aangetroffen. Verder zijn er deze nacht geen bijzonderheden.

Dinsdag 16 mei 08.00 uur – woensdag 17 mei 08.00 uur

In de ochtend van 16 mei wordt een compagnie van de regio Amsterdam e.o. ingezet in het gebied ter aflossing van het peloton van de Regio Stedendriehoek. Taken zijn het zoeken naar vermiste personen als ondersteuning van het RIT, het blussen van brandjes, het bemannen van de ontsmettingsplaats, het nathouden van het puin en het bemensen van de dompelpomp. Omstreeks 08.15 uur wordt vastgesteld dat het hulpgeroep in de Kroedhöftestraat waarschijnlijk afkomstig is van een kat. Hiervoor wordt een dierenambulance ingeschakeld. Als rond 09.35 uur aan de Renbaanstraat een geluid wordt waargenomen, worden de brandweer en politie aldaar ingezet. Men treft ook daar echter niets aan.

Het RIT meldt omstreeks 10.00 uur dat zij deze ochtend twee uur verlies hebben bij het zoeken, omdat de brandweer er niet is. Het verzoek is of vanaf woensdag alleen nog ter plaatse bekende eenheden kunnen worden ingezet, aangezien het inwerken van nieuwe eenheden teveel tijd kost.

Vroeg in de middag wordt het fabrieksterrein gelegen aan de Tollensstraat tot aan de bunker met uitzondering van de staalconstructie vrij van slachtoffers verklaard. Ook rondom de krater zijn er geen slachtoffers gevonden. Aan het einde van de middag begint de dump aan de Roomweg vol te lopen, en moet dus geleegd worden. Deze moet tevens beter natgehouden worden in verband met asbest en stof.

Er blijkt dat de leidinggevendenden van de geneeskundige hulpverlening nog steeds niet op de hoogte zijn van de meetresultaten van het RIVM. Via de coördinator van de milieuongevallendienst wordt de informatie achterhaald.

Onduidelijkheid bestaat binnen het CTPI over de rol van de inspecteurs van de Arbeidsinspectie die aanwezig zijn. Zij geven aan zeer kritisch te zijn over de genomen beschermingsmaatregelen. Later op de avond ontstaat nog meer frictie als blijkt dat een deel van het rampterrein is vrijgegeven zonder dat zij dit geschouwd hebben. Er is dan contact tussen de medisch leider en dhr. Tempelman die op dat moment, in de perceptie van de ML, die het gemeentelijk milieuteam coördineert.

Het CTPI is rond 14.00 uur bezig met het voorbereiden van het vrijgeven van vak 1 van het rampterrein. Als Bouw- en Woningtoezicht dit gebied vrijgeeft, doet de brandweer dit ook. Het Beleidsteam van de gemeente Enschede heeft deze actie nog niet geaccordeerd. Het vrijgeven van het rampterrein zal per vak worden afgerond.

Omstreeks 17.00 uur wordt gemeld dat vak 1 zal worden vrijgegeven om 17.00 uur, en vak 2 om 20.30 uur in overleg met de burgemeester en de Arbeidsinspectie. De toegangscontrole wordt versterkt om ongewenste bezoekers buiten te houden.

De woningen aan de Lasondersingel 101 t/m 127 zijn vroeg in de avond onderzocht door de Arbeidsinspectie en bleken vervuild met asbest en één erker staat op instorten.

De compagnie van Amsterdam e.o. wordt rond 20.00 uur afgelost door een peloton van Twente. De kelderbrand bij de Bamshoeve is dan geblust door de compagnie van de Regio Amsterdam e.o., de silo brandt nog.

Woensdag 17 mei 08.00 uur – donderdag 18 mei 08.00 uur

Bij het uitvoeren van bergingswerkzaamheden wordt het tenue overall met mondkap. De Beekstraat en de Deurningerstraat zijn rond 10.40 uur onderzocht door het RIT. Er is enige discussie in het CTPI of er i.v.m. de regen niet zonder pakken/ maskers gewerkt kan worden. Na enige verwarring is er de afspraak dat het asbestprotocol van kracht blijft. Rond 15.30 uur zijn de vakken 3a en 4 vrijgegeven voor bewoners en aannemers. Voor het publiek zijn deze vakken om 17.30 uur vrijgegeven. Aan het einde van de middag is de planning van het RIT dat de werkzaamheden rond de berging onder voorbehoud tot en met zondag zullen duren. Om 16.30 uur is er een spoed-CTPI-overleg naar aanleiding van een fax van de Arbeidsinspectie (die in feite al op dinsdagavond verstuurd is). De huidige maatregelen zouden volgens die fax onvoldoende zijn. Het CTPI koppelt de brief terug naar de GRS met het verzoek er een beslissing over te nemen. Tot die tijd wordt op de oude voet doorgewerkt.

Het RIT geeft aan donderdag 18 mei te zullen starten met werkzaamheden bij de fabriek van Thole.

Gedurende de nacht van 17 op 18 mei is er nog een kleine brand aan de Schurincksweg, maar deze is al snel onder controle. Voor deze brand wordt ook een autoladder ingezet voor controle van bovenaf. Vanuit Leeuwarden zijn er dan eenheden onderweg om een start te maken met het opruimen van een zesduims slangleiding over de Deurningerstraat.

Donderdag 18 mei 08.00 uur – woensdag 24 mei 18.00 uur

's Morgens is er terugkoppeling van het beleidsteam naar het CTPI bij monde van de regionaal ondercommandant brandweer: na overleg met het beleidsteam en deskundigen wordt vastgesteld dat de huidige beschermingsmaatregelen voldoende zijn.

De brandweer gaat 18 mei met personeel van de dierenambulance het gebied in om alle dieren te evacueren. Het RIT is deze ochtend bezig in de Renbaanstraat, de Tollensstraat en het fabriekspand. Bij de sloop van dit pand wil de Arbeidsinspectie het werk stil leggen. Door de sector berging van het RIT wordt de Arbeidsinspectie hierop verzocht telefonisch contact op te nemen met het CTPI.

Omstreeks 11.35 uur op 18 mei wordt gemeld dat er vermoedelijk nog een gloei-brand is in de silo op het fabrieksterrein, deze wordt gemonitord door een helikopter met een warmtebeeldcamera. Tevens worden de watertransportleidingen opgeruimd, één blijft liggen.

Aan het begin van de middag blijkt tijdens een CTPI-overleg dat de politie van plan is over te schakelen op halfgelaatsmaskers met P3-filters. Bezwaar van de Medisch Leider is dat een dergelijke wijziging inhoudelijk niets bijdraagt, maar wel de eenheid van bescherming in het veld bedreigt.

Om 14.35 uur is er dan overleg met een inspecteur van de AI, de regionaal ondercommandant brandweer en de coördinator van het CTPI. Uitgangspunt: er is beleid door de rampenstaf (huidige bescherming voldoet). Anderzijds geeft de AI in het veld instructies voor een strenger (asbest)regime. Volgens de inspecteur van de AI hebben alleen mensen die in het puin werken extra bescherming nodig. Inderdaad is gisteren door de inspecteur afgesproken met de leider van het RIT dat de huidige maatregelen wel beschermen, maar daarvoor bleek op het ministerie geen draagvlak te zijn. Derhalve moet het asbestprotocol aangepast worden: diegenen die in het puin werken moeten voorzien worden van een P3-halfgelaatsmasker met mechanische aanblazing. Discussie ter plaatse tussen de medisch leider en de inspecteur levert op dat er inderdaad nauwelijks verschil in bescherming tussen het mondkapje en het halfgelaatsmasker is. De

inspecteur van de AI is het er derhalve mee eens dat de mensen in het puin doorwerken in afwachting van de mechanisch aangedreven halfgelaatsmaskers (en de instructie die in het gebruik daarvan nog gegeven moet worden). Op vrijdagochtend zal de AI weer bij het CTPI-overleg aanwezig zijn.

Aan het begin van de avond van 18 mei is sector 4 doorzocht door het RIT, waarbij geen stoffelijke overschotten aangetroffen zijn.

Op 19 mei is er vroeg in de ochtend nog enige rookontwikkeling op de plaats waar de containers hebben gestaan. Het betreft smeulende resten die worden afgeblust.

Een door VROM ingehuurd asbestdeskundige van TNO, die als meetcoördinator fungeert, bevestigt nogmaals direct aan de medisch leider dat het gehanteerde regime voldoende bescherming heeft geboden, zeker als geconstateerd wordt dat er geen asbestvezels in enige bedreigende concentratie zijn gemeten.

Om 10.40 uur volgt dan overleg tussen het CTPI en twee inspecteurs van de Arbeidsinspectie. Eén der inspecteurs geeft aan de gemaakte afspraken door de ander niet acceptabel te vinden en vast te houden aan de door hem oorspronkelijk geëiste bescherming (onafhankelijk van meetresultaten en van wat andere deskundigen vinden). De Coördinator van het CTPI geeft dan aan zijn eenheden uit het veld te halen. Na een onderbreking van het overleg voor de vijf minuten stilte voor de brandweerslachtoffers wordt het overleg nog enige tijd vruchteloos voortgezet.

Om 13.30 uur komt er vanuit het Beleidsteam bericht dat het RIT verder mag werken zoals tot nu toe (witte pakken en mondkapje). De ondersteuning van het RIT door de brandweer moet wel halfgelaats aangedreven maskers dragen en tot die gearriveerd zijn met ademlucht werken. Ook voor de geneeskundigen in het veld geldt dan het strikte regime.

Na protest van uit het CTPI over de absolute onwerkbaarheid van deze oplossing voor brandweer en geneeskundigen en de inhoudelijke onjuistheid volgt om ongeveer 15.00 uur een nadere uitwerking: brandweer en geneeskundigen worden onder commando van het RIT gesteld en moeten daarmee aan dezelfde eisen als het RIT voldoen.

Omstreeks 22.00 uur 's avonds wordt er ook brand ontdekt in de Bamshoeve, deze wordt geblust met één TS.

5.3 Analyse

Bergings- en reddingswerkzaamheden

Vanaf 15 mei vindt de berging van slachtoffers en ruiming van het rampterrein plaats via vastgestelde plannen en procedures (van het RIT). Na dinsdag 15 mei, de dag waarop een compagnie van de regio Amsterdam e.o. bijstand komt verlenen, wordt ervoor gekozen alleen nog bekende brandweereenheden in te zetten op het rampterrein. Dit omdat het inwerken van nieuwe eenheden teveel tijd kost. Hoewel deze beslissing een extra belasting betekende voor korpsen en brandweerlieden in de regio's Drenthe en Twente, heeft dit waarschijnlijk wel bijgedragen aan een spoedige afronding van de bergingsactiviteiten.

Vanaf zaterdagavond 13 mei is door hulpverleners in het rampterrein een groot aantal (huis)dieren aangetroffen. Waar mogelijk zijn deze gevangen en overgedragen aan de dierenambulance.

Brandbestrijding

Na zondag 14 mei zijn er eigenlijk geen branden van betekenis meer in het rampterrein. De branden die her en der woeden zijn opkomende smeulbrandjes, die met weinig moeite afgeblust kunnen worden. Enkel de branden bij Grolsch-brouwerij, de kelder van de Bamshoeve en de mogelijke smeulbrand in de silo op het fabrieksterrein vragen een voorbereide en doordachte inzet. Hiervoor zijn echter meer dan voldoende mensen en middelen aanwezig.

Indeling en afzetting rampterrein

Na zondag 14 mei worden eerst de buitenring en later ook enkele delen van de binnenring geleidelijk weer vrijgegeven voor de bewoners. Voordat woningen weer worden vrijgegeven voor bewoners en aannemers, worden deze eerst gecontroleerd door Bouw- en Woningtoezicht en brandweer. Daarnaast blijkt uit het logboek van het CTPI dat ook de Arbeidsinspectie een rol heeft gespeeld bij het vrijgeven van woningen.

5.4 Conclusies ten aanzien van het optreden in de bergingsfase

Vanaf zondag 14 mei zijn er in het rampterrein nog permanent brandweereenheden aanwezig geweest om brandjes te blussen en het RIT te ondersteunen. De hoeveelheid benodigde brandweereenheden nam echter geleidelijk af van 2 compagnieën op zondag 14 mei naar slechts een klein aantal losse brandweereenheden vanaf 20 mei.

Voor de ondersteuning van het RIT is na de inzet van een compagnie uit Amsterdam terecht gekozen om alleen nog (met de procedures en het terrein) bekende brandweereenheden in te zetten. Aangezien de Regio Drenthe op zondag 14 en maandag 15 mei al een peloton ter ondersteuning geleverd had, is vanaf woensdag 16 mei opnieuw aan deze regio verzocht om een peloton te leveren dat samengesteld werd uit ervaren personeel. De samenwerking met het RIT in deze verliep hierna volgens aller tevredenheid.

6 Interregionale compagniesbijstand

6.1 Inleiding

Bij de bron- en effectbestrijding na de fatale explosie is gedurende drie dagen bijstand verleend door brandweercompagnieën uit diverse regio's. Het eerste formele verzoek om interregionale bijstand vanuit de RAC Twente ging uit vlak voor 17.00 uur op 13 mei.

De processen waarlangs de inzet van interregionale compagniesbijstand idealiter zouden verlopen zijn vastgelegd in de Leidraad Brandweercompagnie (1996). De Leidraad, die is samengesteld in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, bevat richtlijnen die voor elke brandweerregio toepasbaar zijn.

In het onderstaande wordt eerst beschreven hoe de interregionale bijstandverlening feitelijk verlopen is. Daarna wordt de Leidraad Brandweercompagnie als uitgangspunt genomen voor een analyse, waarin wordt nagegaan in hoeverre de richtlijnen uit de Leidraad zijn opgevolgd.

De beschrijving van de feiten verloopt volgens een indeling naar hoofdprocessen: alarmeren, verplaatsen, inzetvoorbereiding, inzet en aflossing. Een verdere uitsplitsing in deelprocessen blijft achterwege in het belang van de overzichtelijkheid. In het feitenrelaas komen achtereenvolgens aan bod de inzet van de bijstandscompagnieën van de Regio Stedendriehoek, Regio Drenthe, Regio IJssel-Vecht, Regio West-Veluwe/ Vallei en Regio Amsterdam en omstreken.

6.2 Feitenrelaas

6.2.1 Stedendriehoek 13 mei en 14 mei

Eerste compagnie Stedendriehoek

Alarmeren

De RAC Stedendriehoek heeft omstreeks 16.00 uur voor het eerst contact gehad met een OvD van de Regio Stedendriehoek en hem ingelicht over de vuurwerkcramp. De RAC was hiervan op de hoogte doordat de CPA op dezelfde lokatie zat, zodat de RAC het bericht opving dat voor de CPA's een nationaal alarm was afgegeven. De OvD heeft vervolgens in overleg met de RCvD besloten tot het afgeven van een vooralarm brandweercompagnie. Rond 16.15 zijn daarop vrijwillige brandweerlieden in Deventer opgepiept voor herbezetting van de kazerne, terwijl de beroeps zich bezighielden met het verzamelen van materiaal (haakarmbakken). Om 16.35 en 16.37 is er contact geweest tussen de RAC Twente en RAC Stedendriehoek. Stedendriehoek liet weten verhoogde paraatheid ingesteld te hebben voor een compagnie. RAC Twente was nog bezig met het inventariseren van de exacte benodigde bijstand.

Om 16.55 verzocht de RAC Twente de RAC Stedendriehoek om voor over vier uur een compagnie paraat te hebben ter aflossing. De UGS was de parkeerplaats langs de A1 (McDonald's) bij Rijssen. Het definitieve tijdstip zou nog doorgegeven worden. RAC Stedendriehoek vroeg hierbij of de commandant zich moest inmelden.

De RAC Twente heeft om 17.20 een nieuwe melding doen uitgaan naar de RAC Stedendriehoek om zo snel mogelijk een compagnie op pad te sturen naar UGS Makro in Hengelo. Direct daarna werd ook de compagnie IJssel-Vecht via de RAC IJssel-Vecht verzocht zich naar de UGS Makro te begeven.

Verplaatsen naar UGS Twente

De eenheden van de brandweercompagnie Stedendriehoek zijn omstreeks 17.40 vertrokken naar de UGS McDonald's langs de A1. Om 18.00 heeft vervolgens de compagniesstaf Stedendriehoek

zich ingemeld bij de RAC Twente en verzocht om een meldplaats. De RAC Twente meldde daarop, dat de CC moest doorrijden naar het Makroterrein in Hengelo, waar de OvD de CC en de PC's zou opvangen.

De CC is aangekomen om 18.10 op de UGS in Hengelo. De aanwezige officier van brandweer Hengelo (officier VIII) heeft op dat moment de CC aangegeven te wachten op nadere orders. Het voorlopige inzetbevel van de officier bevatte geen nieuwe informatie voor de CC. Om 18.32 meldde officier VIII aan de CC, dat de coördinator CTPI had aangegeven dat er geen nieuwe eenheden naar het gebied gestuurd moesten worden. Officier III in het CTPI achtte het verstandig eerst de eenheden in te zetten, die op het rampterrein wel aanwezig maar nog niet ingezet waren.

De pelotonsvoertuigen van de compagnie Stedendriehoek zijn om 18.43 aangekomen bij het Makroterrein in Hengelo.

De CC en een PC van Stedendriehoek hebben om 19.25 de RAC Twente met klem verzocht contact op te mogen nemen met het CTPI. De centralist zegde toe te gaan informeren of dit mogelijk was. Om 19.29 volgde via de RAC toestemming voor de CC om op te rijden naar het CTPI (volgens de eigen lezing van het commando heeft het RCC hier een beslissende rol gespeeld). De compagniestaf heeft zich omstreeks 20.00 uur gemeld bij het CTPI.

Verplaatsen naar inzetgebied

De compagnie Stedendriehoek is vanaf 20.45 opgereden vanaf UGS Makroterrein naar het rampterrein. De compagnie is aangekomen op de Lasondersingel omstreeks 21.00 uur. De eenheden wachtten daar op de bevelsuitgifte.

Omstreeks 21.15 werden de VC2 en de COH van Stedendriehoek geplaatst op de Deurningerstraat ter hoogte van de kerk. Daar werd tevens het compagniescommando ingericht. Rond dezelfde tijd legde het OSP Stedendriehoek twee zesduims slangleidingen af vanaf de spaarbekkens van Waterleiding Maatschappij Overijssel over de Deurningerstraat naar de Roomweg. Afnamepunten werden gerealiseerd op de hoek Deurningerstraat-Roomweg.

Verplaatsen compagniestaf en Inzetvoorbereiding

Om 20.45 was ook het commando van de tweede bijstandscampagne (IJssel-Vecht) bij het CTPI aanwezig. Het commando van Stedendriehoek had tot die tijd nog geen informatie gekregen van de coördinator CTPI. Deze had aangegeven meer gegevens uit het veld nodig te hebben alvorens hij de twee bijstandscampagnieën wilde inzetten. Vanaf een oleaat in de COH kregen de CC's Stedendriehoek en IJssel-Vecht slechts een beperkt beeld van de situatie, omdat de Grolsch-brouwerij en de Vogelbuurt er niet op waren ingetekend. Besloten werd om de beide compagnieën op te laten rijden naar de Lasondersingel nabij het tankstation. De CC Stedendriehoek heeft aangegeven dat het verstandig was de COH te verplaatsen naar de Lasondersingel, waar ook de politie commandobak stond.

Het besluit viel om alle Twentse eenheden (naar schatting meer dan drie compagnieën aan losse eenheden) terug te trekken en te vervangen door de compagnieën van Stedendriehoek en IJssel-Vecht. Stedendriehoek zou ingezet worden aan de noord- en westzijde. De PC's kregen de opdracht om branduitbreiding te voorkomen en de aanwezige Twentse eenheden af te lossen.

Naar aanleiding van het overleg in het CTPI is de pelotonscommandant PC 100 van Stedendriehoek de door het CTPI aangegeven waterwinplaats aan de Deurningerstraat gaan verkennen rond 21.00 uur.

De PC 100 verkende omstreeks 21.30 uur samen met zijn bevelvoerders de actievakken aan de Roomweg en Vogelbuurt. De CC heeft bij het CTPI verzocht om de commandant van de bedrijfsbrandweer Grolsch-brouwerij naar de VC2 te krijgen voor overleg. Samen met de commandant van de bedrijfsbrandweer hebben de PC 100 en zijn bevelvoerders het Grolsch-brouwerij-terrein verkend. Tot dan had officier IX hier als PC gefungeerd.

Bij de verkenning werd de ammoniaktank aangewezen die beschermd moesten worden tegen

branduitbreiding. Daarnaast dienden uitbreidingen aan de Stroinksbleeklaan/ Nachtegaalstraat worden tegengegaan.

Inzet

Om 21.45 meldde de CC bij het CTPI, dat van de Grolsch-brouwerij geen gevaarsdreiging uitging. Aan de Kroedhōftestraat werd onder dekking geblust. De PC 500 meldde, dat de Blijdensteinlaan/ Lasondersingel vrij was verklaard van instortingsgevaar. De Duitse eenheden hadden zich reeds teruggetrokken. Dezelfde meldingen werden gedaan aan coördinator CTPI II om 22.25 door officier VII.

Het CTPI heeft op enig moment de opdracht uitgevaardigd om het gebied rondom SE Fireworks in te trekken en te doorzoeken. Het compagniescommando constateerde echter dat het doorzoeken van panden in het donker te gevaarlijk was. Om 22.45 kwam vanuit het CTPI het bericht, dat verlichting beschikbaar was. De compagnie Stedendriehoek zou hier als eerste beschikking over krijgen. Aan deze verlichting was weinig directe behoefte, omdat men het gebied niet inging. Uiteindelijk zijn toch enkele binnenaanvallen uitgevoerd.

Het CTPI belegde een briefing aan de commando's van de bijstandscompagnieën Stedendriehoek en IJssel-Vecht omstreeks 23.10. (Het afgeloste peloton West-Twente meldde zich later, om 23.24 uur uit). De situatie op dat moment was, dat vier verkenningsteams het gebied in konden met politie (RIT) en GHOR voor huis aan huis controle. Brancards zouden worden meegenomen voor gewonden. Dodelijke slachtoffers dienden alleen geregistreerd te worden. De vuurwerkopslag was op dit tijdstip 100% veilig verklaard. Over Grolsch-brouwerij ontbrak een exact beeld. Bij metingen waren geen gevaarlijke stoffen geregistreerd. Rond de Renbaanstraat werden om 23.30 nog veel gasbranden geconstateerd.

Het CTPI is rond 23.30 verplaatst naar de Lasondersingel. Rond hetzelfde tijdstip zijn de eenheden van de compagnie het gebied ingegaan.

Het commando meldde om 01.30 nog veel gasbranden en de verwijdering van dienstvoertuigen uit de Grolsch-brouwerij omgeving in verband met de bolling van fabrieksbeplating. De aanwezige ammoniak vormde geen gevaar.

Bij de aflossing van de coördinator CTPI II door coördinator CTPI III om 03.00 werd de volgende SITRAP gegeven. De compagnie Stedendriehoek hield zich bezig met branden rond de Kwartelstraat en Deurningerstraat. Er was geen contact met nutsbedrijven. Wel werd waargenomen dat door medewerkers van nutsbedrijven gegraven werd om leidingen af te doppen. Er waren geen slachtoffers of gewonden gemeld. Panden aan de Roomweg konden niet binnengedren worden.

Men heeft de inzet van een autoladder of hoogwerker, en van redvoertuigen gemist. Deze voertuigen zitten niet standaard in de compagniesopbouw.

Aflossing

De CC van Regio Stedendriehoek kreeg om 23.51 van coördinator CTPI II het bericht dat de tweede compagnie van Stedendriehoek de eerste diende af te lossen om 03.00 uur.

De RAC Twente is om 01.15 begonnen met het oproepen van de Twentse pelotons 1.2 en 2.2 om om 03.15 klaar te staan op de UGS Hanzepoort.

Een begin met de feitelijke aflossing van de eerste compagnie werd gemaakt om 03.00 uur: CC en PC's overlegden in de COH. Peloton 100 diende zwaar in te zetten op de brand bij Grolsch-brouwerij in het dak en de wand bij de liftschacht.

Tweede compagnie Stedendriehoek

Alarmeren

De officieren en bevelvoerders van de tweede compagnie Stedendriehoek werden rond 22.00 uur ingelicht door de RAC Stedendriehoek. Verzameling diende plaats te vinden omstreeks 00.00 uur in de brandweerkazerne in Deventer.

Verplaatsen

De tweede compagnie Stedendriehoek is rond 00.30 met touringcars vertrokken naar Enschede. De CC en PC's namen plaats bij elkaar om eventueel inzetbevelen te kunnen uitwerken. De bussen zijn direct opgereden naar de kruising Deurningerstraat/ Lasondersingel. Rond 02.00 was de compagnie in Enschede inzetgereed. De inzet begon echter pas één uur later. Dit verontrustte het personeel, omdat op korte afstand een grote brand woedde in de Walhofstraat.

Inzet

De PC's hebben met de bevelvoerders, na een briefing van de CC en PC's in de COH, de inzetvakken geïnspecteerd. In de periferie werden nog spontane branden vastgesteld (buiten de grendellijnen Deurningerstraat/ Roomweg), voornamelijk in de kappen van panden. Na de briefing heeft elke bevelvoerder de manschappen opgehaald en de eenheid van het eigen korps afgelost. De aflossing was compleet om 03.30. De aflossing bleek voor sommige eenheden erg vroeg te komen, zodat de eerste compagnie relatief kort en de tweede compagnie relatief lang moest werken.

De inzet hield in het ruimen van de Roomweg, het bewaken van de ammoniaktank tegen branduitbreiding, het blussen van een aantal woningbranden en een zware aanval door peloton 100 op de brand bij Grolsch-brouwerij vanaf het dak. Deze brand heeft voortdurend gewoed.

Om 06.00 zijn eenheden van peloton 100 de Tollensstraat ingetrokken vanaf de Roomweg. Hier werden menselijke resten aangetroffen die op bevel van de PC werden gemarkeerd met een lint. Het RIT was daarbij aanwezig. Ten noorden van de Roomweg werd nog steeds geblust, volgens de SITRAP van het CTPI van 06.25.

De inzet verplaatste zich twee uur later naar de Deurningerstraat, waar de bewoonbare woningen geïventariseerd werden.

Aflossing

Omstreeks 10.00 is vanuit het CTPI met de aflossing van de compagnie begonnen. Drentse eenheden zouden Stedendriehoek aflossen. Het CTPI maakte melding van feitelijke aflossing van de tweede compagnie Stedendriehoek door Drentse eenheden rond 11.00 uur. De aflossing van IJssel-Vecht gedurende de nacht door Twentse eenheden is onopgemerkt aan de CC Stedendriehoek voorbijgegaan.

Pelotonsbijstand Regio Stedendriehoek

Zondagmiddag hebben bevelvoerders van Stedendriehoek het bericht gekregen dat voor de avond een compagnie paraat moest staan voor aflossing. Het RCC ging akkoord met het uitstellen van de inzet tot maandagochtend. De compagnie kreeg tijdens de uitruk op 15 mei (vanaf 07.00 uur) op de UGS het bericht van het CTPI dat men weer kon inrukken. Eén peloton en delen van het ondersteuningspeloton zijn gedurende de nacht van 15 op 16 mei alsnog ingezet ter bestrijding van restbranden. Daarbij is ook onderzoek ingesteld naar hulpgroep nabij de Kroedhóftestraat. Tijdens het zoeken was niet helder welke gebieden/ panden wel en niet volledig doorzocht waren.

Op 16 mei 's ochtends vroeg is men afgelost door Amsterdam. Aan het CTPI was vooraf doorgegeven dat ook Amsterdam diende te komen met TS-BT's, omdat het rijdend blussen erg effectief bleek. Amsterdam kwam echter zonder deze voertuigen.

6.2.2 Drenthe 14 mei

Alarmeren en verplaatsen

De alarmering gebeurde rond 06.00 uur 's ochtends via de CC en de RAC. De eerste eenheden verzamelden zich om 06.45 bij de UGS bij Coevorden. Om 9.34 is de compagnie gearriveerd op UGS Hanzepoort.

Verplaatsen Compagniestaf en Inzetvoorbereiding

De CC en PC's waren niet vooruit gereden, omdat het naar de inschatting van de CC geen acute situatie betrof. Een andere lezing is, dat vanuit het RCC Twente verzocht was om met de compagnie mee te rijden. De CC had wel om 09.29 het verzoek gekregen om naar het CTPI te komen. Na overleg op de UGS tussen de CC en de PC's is de CC om 09.45 naar het CTPI gereden. De briefing door de CC Stedendriehoek vond plaats om 10.00 uur, terwijl het bericht aan de CC Drenthe om 08.46 was geweest, dat de inzet zou aanvangen om 10.00 uur.

Na de briefing zijn de PC's met de PC's van Stedendriehoek (en later met de eigen bevelvoerders) het veld in geweest om taken en gevaarsaspecten te bespreken. Met name het instoringsgevaar had daarbij de aandacht. De watervoorziening en COH zijn overgenomen van Stedendriehoek. Inzetvakken bleven ongewijzigd.

De CC heeft tevens afgestemd met de Twentse CC in het CTPI. De CC Drenthe en CC Twente hebben later samen een ronde langs de knelpunten gemaakt. Daarbij stelden zij vast dat er geen werk meer was voor twee compagnieën. Zij hebben de benodigde inzet voor later geïnventariseerd.

Inzet

Peloton 100 is ingezet voor brandbestrijding bij de Grolsch-brouwerij-brouwerij. Op het moment van aankomst was er nog brand in het isolatiemateriaal onder het plaatdak, terwijl er geen eenheden meer aanwezig waren. De PC is met de bevelvoerders en de bedrijfsbrandweer het terrein overgegaan. Een aanvalsplan was beschikbaar. Via een waterkanon is de brand bestreden. De informatievoorziening door bedrijfsdeskundigen stemde tot tevredenheid van de eenheden. Het peloton is ingezet tot 18.00 uur, op welk moment de brand in het lage dak nagenoeg uit was. Het peloton 200 zou gaan zoeken naar slachtoffers. Peloton 200 zou worden ingezet in de Tollensstraat maar na een uur wachten zijn de eenheden feitelijk ingezet in de Roomweg en Renbaanstraat. De eenheden zijn opgesplitst en samen met het RIT aan de slag gegaan. Eén van de bevelvoerders heeft geweigerd de manschappen te laten werken zonder goede beschermingsmiddelen (stofmaskers) in verband met asbestgeruchten. Deze opstelling is niet bekend geworden bij de CC. Later bleek deze eenheid zelf bij toeval beschermingsmiddelen bij zich te hebben.

Nagenoeg de gehele compagnie heeft op 14 mei gewerkt zonder mondkapjes. Het CTPI heeft gedurende de dag inspanningen verricht om deze te verkrijgen. Tegen de tijd van aflossing waren de kapjes beschikbaar.

Aflossing

Op zondagmiddag 14.15 werd door het CTPI de benodigde bijstand teruggeschaald tot één compagnie. Het CTPI verklaarde de situatie om 15.30 volledig gestabiliseerd: voor de nacht zou één compagnie voldoende zijn.

De Drentse compagnie is omstreeks 19.00 uur afgelost door de eerste compagnie van West-Veluwe/ Vallei. Deze compagnie loste daarmee ook de Twentse compagnie af, die op haar beurt IJssel-Vecht had afgelost.

6.2.3 IJsselvecht 13 mei en 14 mei

Alarmeren

Om 17.02 verzocht de RAC Twente de RAC IJssel-Vecht om één compagnie ter aflossing omstreeks 21.00 uur. De verzamel-UGS werd om 17.13 doorgegeven, zijnde de parkeerplaats tussen Holten en Rijssen langs de A1.

Acht minuten later heeft de RAC Twente aan RAC IJssel-Vecht het verzoek gedaan om de compagnie zo snel mogelijk te sturen naar de UGS Makro in Hengelo. De RCvD IJssel-Vecht verzocht om 17.25 om bestuurlijke afdekking van deze bijstand via de CdK en deed daarbij de toezegging aan de RAC Twente dat de procedure in gang was gezet. Het verzoek werd geëxpliciteerd als het verzoek om een standaardcompagnie.

Omstreeks 17.30 meldde de RAC Twente, desgevraagd, dat IJssel-Vecht moest komen met reddingscontainers in plaats van dompelpompen. Delen van de compagnie zijn wel gealarmeerd om 17.30, terwijl van andere korpsen de alarmering niet goed verliep. Om 18.30 uur is opnieuw/ alsnog het tweede peloton gealarmeerd.

Verplaatsen naar UGS Twente

De CC IJssel-Vecht heeft om 18.08 contact opgenomen met de RAC Twente met de vraag of hij vooruit moest rijden. Hierop heeft de RAC bevestigend geantwoord: vooruit rijden naar de UGS in Hengelo, waar nadere orders zouden worden gegeven.

De compagnie IJssel-Vecht bestond aanvankelijk uit één peloton en een ondersteuningspeloton (OSP). De voertuigen hebben zich eerst verzameld bij de IJsselhallen in Zwolle en zijn vanaf daar om 19.00 uur (na één uur wachten) vertrokken naar de UGS Hengelo, onder politiebegeleiding en met de CC voorop. Daarbij werd aan de RAC Twente de verwachte aankomsttijd van 20.30 uur opgegeven. Het tweede peloton vertrok uit Zwolle om 19.25.

De compagnie was compleet aanwezig bij de UGS Hengelo om 20.17. De compagnie Stedendriehoek was al (anderhalf uur) eerder gearriveerd.

Om 20.24 kreeg de CC IJssel-Vecht toestemming via RAC en officier VIII om op te rijden naar het CTPI. Aankomst werd via officier VIII aan de RAC gemeld om 20.45 uur. De eenheden bleven wachten op terugkomst van de CC. In de tussentijd arriveerde ook het tweede peloton op de UGS Hengelo.

Verplaatsen naar inzetgebied

De compagniestaf was omstreeks 21.15 ter plekke bij de UGS Makroterrein om de compagnievoertuigen te begeleiden naar de Lasondersingel. Daarbij is de eerste informatie verstrekt over het rampterrein: dat in twee vakken opgesplitst zou worden, dat men ging zoeken naar gewonden en dat daarbij met het ergste rekening moest worden gehouden. Specifieke bevelsuitgifte zou later volgen.

In Enschede hebben de eenheden opnieuw gewacht terwijl de PC's in de COH hun bevelen gingen halen.

Verplaatsen Compagniestaf en Inzetvoorbereiding

Tijdens het overleg in de COH tussen 20.45 en 21.00 met de CC Stedendriehoek werd besloten om de Twentse eenheden terug te trekken en te vervangen door de compagnieën van Stedendriehoek en IJssel-Vecht. IJssel-Vecht zou worden ingezet aan de zuid- en oostzijde.

Het commando IJssel-Vecht is na het overleg vanuit Enschede naar de UGS gereden om de eigen compagnie op te halen en in compagnieverband op te rijden, opdat voor alle aanwezige eenheden duidelijk zou zijn dat de aflossing was gearriveerd. De compagnie Stedendriehoek was om 21.00 al in Enschede ter plaatse.

Een eerste korte verkenning door de CC en PC's in de zuidelijke sector is uitgevoerd rond 22.20 uur. Deze verkenning leverde meer inzicht op dan de informatie van het CTPI.

Iedere PC heeft vervolgens (rond 23.00 uur) de opdracht gekregen om een quick scan te maken van zijn/haar inzetgebied. Nadat het CTPI verplaatst was (zie bij Stedendriehoek) en alle verbindingen via de VC2 van IJssel-Vecht verliepen gingen de inzetbevelen uit om samen met geneeskundige medewerkers en de politie op zoek te gaan naar slachtoffers.

Inzet

De aanvang van de werkzaamheden was tussen 23.30 en 23.45 uur. In de zuidelijke sector werd asbest geconstateerd door de PC's (23.30). Het bericht werd doorgestuurd aan de CC.

Peloton 100 verkende op dat moment de Lasondersingel vanaf de Blijdensteinlaan tot de Deurningestraat. De werkzaamheden zijn door de PC gemeld aan het CTPI: per woning controle van bouwkundige staat, betreden of controleren vanaf ladders om te zoeken naar de aanwezigheid van slachtoffers. Het CTPI stelde 00.35 verlichting van Rijkswaterstaat en Duitse bijstand beschikbaar ter ondersteuning van de compagnie bij de controlewerkzaamheden.

Het peloton 200 is opgesplitst en ingezet bij het Talmapplein, de Kroedhöftestraat en de Lasondersingel. Ieder peloton beschikte over twee PC's.

Om 01.30 werd gemeld, dat nog geen slachtoffers of gewonden waren gevonden. Een aantal panden kon niet doorzocht worden in verband met instortingsgevaar. Rond hetzelfde tijdstip werden de reddingsgroepen van de compagnie IJssel-Vecht (peloton 300) toegevoegd aan de pelotons 100 en 200, omdat deze reserve niet nodig bleek. Het CTPI verzocht 02.12 via de VC2 een autoladder ter plaatse ter beschikking van IJssel-Vecht.

De SITRAP om 03.00 gaf het volgende beeld van de inzet van IJssel-Vecht. Er werd gezocht naar twee vermiste collega's bij een TS aan de Tollensstraat. Er waren geen slachtoffers of gewonden gevonden. (Af)blussing kreeg prioriteit alvorens naar binnen te gaan.

Aflossing

De aflossingswens werd om 23.51 door het commando van IJssel-Vecht doorgegeven aan de coördinator CTPI II. De CC gaf door dat IJssel-Vecht geen tweede compagnie op de been kon brengen. Tussen 04.00 en 05.00 zou aflossing moeten plaatsvinden. Dit was alleen mogelijk door Twentse eenheden.

Twee Twentse pelotons (twee pelotons en een CC, geen organieke compagnie) formeerden zich op de UGS Hanzepoort om 03.00 uur. Deze pelotons waren in Enschede ter plaatse voor aflossing om 03.55. Een PC/ CC ontbrak echter.

Om 05.00 is de compagnie IJssel-Vecht ingerukt. De aflossende eenheden hebben zij niet gezien.

Een nieuwe Twentse compagnie loste om 11.00 de twee Twentse pelotons af. Om 12.00 was deze aflossing nog gaande. Deze aflossing verliep parallel aan de instroom van Drenthe.

6.2.4 West-Veluwe/ Vallei 14 mei en 15 mei

Eerste compagnie

Alarmeren

De eenheden zijn op 14 mei tussen 14.00 en 15.00 gealarmeerd met spoed. De verzamelplaats was de brandweerkazerne in Ede, waar sommigen met signalen naar toe zijn gereden om op tijd aanwezig te zijn. De RCvD heeft daar info verstrekt. De pCC is met de pelotons en het OSP via UGS Oldenzaal naar de Lasondersingel gereden.

Verplaatsen compagniestaf en Inzetvoorbereiding

De CC en PC's van West-Veluwe/ Vallei zijn om 16.00 vanuit Ede, via de UGS Oldenzaal, naar Enschede vertrokken voor bevelsuitgifte. Voor informatie zocht de CC tijdens de rit contact met het RCC.

De compagniestaf was ter plaatse bij het CTPI tussen 17.00 en 18.00 uur. De verkenninggroep werd gebriefd door de leider CTPI II en de af te lossen CC's van Twente en Drenthe. Probleem daarbij was, dat geen kaarten ter beschikking waren voor verspreiding onder de eenheden. Volgens afspraak zou West-Veluwe/ Vallei voor eigen aflossing zorgen gedurende de nacht.

Op de briefing volgde een verkenning van het rampterrein met één van de af te lossen CC's. De commandopost werd op advies van de af te lossen CC's ingericht op de hoek Roomweg/ Schurincksweg. De PC's hebben de bevelvoerders gebriefd op de Lasondersingel. De opdracht bestond uit gevaarsbeperking (gevels omhalen), blussing en ondersteuning van het RIT.

Inzet

Om 19.00, toen West-Veluwe/ Vallei begon met de werkzaamheden, is de brandweerinzet overgegaan van twee compagnieën naar één compagnie. De pelotons verdeelden zich over het noordelijke en het zuidelijke deel van het rampterrein. De taken betroffen: het vrijmaken van de wegen, het omtrekken van gevels en het nathouden van het gebied in verband met asbestbesmetting.

De CC van West-Veluwe/ Vallei liet via het CTPI om 22.45 de ROGS (officier VII) ontbieden. Er zouden gevaarlijke gassen vrijkomen als gevolg van procesverstoring bij Grolsch-brouwerij. De ROGS was ter plaatse om 23.15. Bij het CTPI werd een half uur later gemeld dat er geen gevaar was.

Tweede compagnie

De eerste compagnie vanuit West-Veluwe/ Vallei werd om 00.00 uur afgelost. De oude en nieuwe PC's hebben een kwartier verkenning gepleegd. De oriëntatie bleek lastig vanwege het gebrek aan verlichting. Opdrachten en inzetvakken bleven ongewijzigd. De inzet was geconcentreerd geweest op blussing bij Grolsch-brouwerij en de supermarkt. Vanaf middernacht is men beziggegaan met omtrekken van schoorstenen in de Vogelbuurt en het vrijmaken van straten.

De brand op het lage dak van Grolsch-brouwerij was geblust, die op het hoge dak bleef 's nachts woeden. Pas 's ochtends bij aflossing was daarvoor een kraan beschikbaar.

Om 06.30 (15 mei) stelde de CC in overleg met het CTPI vast, dat gedurende de dag slechts één compagnie nodig zou zijn. De tweede compagnie van West-Veluwe/ Vallei werd afgelost op 15 mei 09.00 uur door een Twentse compagnie. Er is geen contact geweest tussen de 'oude en nieuwe' eenheden. In de uren voor de aflossing (07.00) was al een compagnie van Regio Stedendriehoek gealarmeerd en uitgerukt, om vanaf de UGS teruggestuurd te worden naar de kazernes.

De logistieke ondersteuning van de beide compagnieën van West-Veluwe/ Vallei gebeurde door de eigen regio en Enschede gezamenlijk. De tweede compagnie zou slecht verzorgd zijn geweest. Sommige eenheden hebben geen eten en nauwelijks te drinken gehad. De eerste compagnie was voldoende verzorgd, mede vanuit de vliegbasis Twente.

Het plan van aanpak om 15.00 uur 's middags was, om gedurende de nacht terug te schalen naar één peloton en gedurende de dag één compagnie in te zetten.

Een brandweerpeloton van de Regio Stedendriehoek was om 19.15 (15 mei) gearriveerd om de Twentse compagnie af te lossen.

6.2.5 Amsterdam 16 mei

Op dinsdagochtend 16 mei om 06.45 is een Amsterdamse compagnie ingezet in het gebied ter aflossing van het peloton (derde inzet) van de Regio Stedendriehoek.

De Amsterdamse compagnie is om 20.00 uur afgelost door een Twents peloton. Na dit tijdstip zijn geen pelotons of compagnieën van buiten de Regio Twente meer ingezet.

6.3 Analyse

6.3.1 Analyse kader

De Leidraad Brandweercompagnie geeft een uitgebreide beschrijving van de organisatorische opbouw en de materiële capaciteit van een brandweercompagnie. Uitgangspunt daarbij is, dat de compagnie logisch aansluit bij de organisatie van kleinschaliger eenheden zoals die functioneren bij niet-grootschalige inzetten. Vanwege het doel (grootschalig optreden) voorziet de brandweercompagnie in extra (al dan niet specialistische) personele en materiële ondersteuning en een overkoepelend commando.

Aldus bestaat een Brandweercompagnie uit twee pelotons en een ondersteuningspeloton. Ieder peloton bestaat uit een PelotonsCommandant en chauffeur/ centralist; 4 TankautoSpuiten; 1 HulpverleningsVoertuig; 1 HaakArmvoertuig met basisuitrusting. Een OnderSteuningsPeloton bestaat uit 1 plaatsvervangend CompagniesCommandant/ Commandant OSP, een chauffeur/centralist en 1 Commandant UitGangsStelling; 1 VerbindingsCommando wagen, 1 TS, 1 HA met taakafhankelijke lading en een DompelPompAanhanger, 1 VrachtWagen, en aanvullende HA'en. Het compagniescommando is verantwoordelijk voor de coördinatie tussen de drie pelotons (intern) en de afstemming met andere disciplines binnen CTPI (extern). Het commando bestaat uit de CompagniesCommandant (CC) en de plaatsvervangend CompagniesCommandant (pCC), die ieder net als de PelotonsCommandanten (PC) een chauffeur/ centralist ter beschikking hebben. De pCC is tevens commandant van het OSP.

De leidende gedachte bij het optreden van de brandweercompagnie is, dat zij zowel tijdens de opschaling/ uitruk als tijdens de inzet de beschikbare capaciteit zo snel en efficiënt mogelijk benut. Dit wordt onder andere gerealiseerd door de opzet van het OSP en de taakverdeling binnen de compagniesstaf (CC, pCC en PC's). In de Leidraad wordt deze gedachte uitgewerkt in richtlijnen voor onder andere de processen alarmeren, verplaatsen en inzetten. Daarnaast zijn richtlijnen geformuleerd voor de logistieke ondersteuning en voor technieken van grootschalige brandbestrijding en hulpverlening.

Voor de analyse wordt gebruik gemaakt van onderstaande tabel, waarin de belangrijkste principes en normen voor het optreden van de brandweercompagnie staan samengevat.

Alarmeren	Alle brandweereenheden zijn per kring/district/sector/ regio ingedeeld bij een peloton; elk peloton heeft een PC-piket; aan de (regio) grenzen zijn lokaties aangewezen als UGS; alarmering door de RAC van meerdere eenheden gebeurt zoveel mogelijk tegelijk (en automatisch); de alarmeringstijd bedraagt maximaal 2 kwartier
Verplaatsen	De eenheden verzamelen zich bij de UGS aan de regiogrens, waar pelotonsformatie plaatsvindt; de eenheden rijden in pelotonsverband naar de UGS in de bijstandvragende regio (speciale eenheden van het OSP kunnen hiervan uitgezonderd zijn); vanaf de UGS in de bijstandvragende regio wordt opgereden naar het inzetgebied onder politiebegeleiding; de CC en PC's rijden als verkenningsgroep direct naar het inzetgebied en rijden dus niet mee met de pelotons; de verbindingen met de verkenningsgroep worden onderhouden door de pCC; de bevelvoerder die het eerst aanwezig is op de UGS aan de regiogrens wordt de verplaatsingsleider en onderhoudt als enige contact met de RAC's; 1 uur zou haalbaar moeten zijn voor opkomst en formatie op de UGS aan de regiogrens
Inzetten	De CC en PC's vormen een verkenningsgroep, die het inzetbevel in het CTPI in ontvangst neemt en vertaalt naar een voorlopig inzetplan; op basis daarvan wordt via pCC en CUGS (van de bijstandvragende regio) het trefpunt in het inzetgebied doorgegeven; tijdens oprijden van de compagnie verkent de verkenningsgroep de route naar het trefpunt, compagnies- en pelotonsinzetvakken, waterwinning e.d.; met bevelvoerders en officieren wordt het plan doorgesproken en vastgesteld; de vertaling van het inzetbevel naar de mededeling van het definitief inzetplan duurt 1 kwartier; de tijd voor het afleggen van inzetsystemen bedraagt voor brandbestrijding 1 tot 4 kwartier, en voor hulpverlening 1 kwartier
Logistieke ondersteuning	De bijstandverlenende regio regelt vanuit de RAC/RCC de logistieke ondersteuning van de compagnie op de basis; de pCC is verantwoordelijk voor de logistieke organisatie in het inzetgebied, controleert de alarmering en uitruk tot aan de UGS bij de regiogrens, onderhoudt contacten met de CUGS (aansturing), met de vooruitrijdende verkenningsgroep, en met de logistieke secties van beide regio's; de CUGS regelt verdeelwerk, onderhoud en verzorging op de UGS nabij het inzetgebied (na op de regiogrens-UGS de verplaatsing gecontroleerd te hebben); een compagnie prepareert zich op een inzetduur van 8 uur; vanaf 2 uur inzetduur is continue aanlevering van brood en drank op de verzorgingsplaatsen nodig; brandstofvoorziening verloopt volgens geprepareerd plan; een brandweercompagnie is logistiek zelfverzorgend gedurende de inzet (niet de bijstandvragende regio maar wel derde partijen kunnen daarbij toeleverancier zijn)

6.3.2 Verloop compagniesbijstand aan Regio Twente

De bevindingen worden wederom gepresenteerd per deelproces. Vanwege de omvang van de gevraagde interregionale bijstand (8 compagnieën van 5 regio's) zal de aandacht met name gericht zijn op de leiding (commando), overdracht en logistiek van de compagniesbijstand.

Alarmeren

Gezien de fasering van de ernst van de situatie op het rampterrein, is met name de bijstand van de eerste twee compagnieën (Stedendriehoek en IJssel-Vecht) van belang. Aan beide compagnieën is rond dezelfde tijd (17.00 uur) vanuit de RAC Twente om bijstand gevraagd. Het is opmerkelijk dat er maar liefst anderhalf uur verschil zit tussen de aankomsttijd van Stedendriehoek en IJssel-Vecht op de UGS in Hengelo. Dit is niet het gevolg geweest van de wisseling van UGS die door de RAC werd doorgegeven tussen 17.20 en 17.30.

De alarmering van Stedendriehoek verliep snel, door de 'vooralarmering' (en voorbereidende werkzaamheden) die rond 16.15 had plaatsgevonden. Daardoor was de compagnie in staat om snel op de UGS te zijn. Bovendien was (is) de RAC Stedendriehoek technisch in staat om een hele compagnie met één tooncode te alarmeren.

De alarmering van IJssel-Vecht verliep daarentegen minder soepel. Rond 17.30 werd nog met de RAC gecommuniceerd over de benodigde materialen terwijl de alarmering van het tweede peloton na anderhalf uur opnieuw werd uitgevoerd. Wellicht heeft de communicatie tussen beide RAC's ook tot misverstanden geleid, aangezien het eerste peloton en het OSP van IJssel-Vecht een uur hebben gewacht in Zwolle. Daarnaast is opvallend dat de CC om 18.08 de opdracht kreeg (direct) vooruit te rijden maar toch om 19.00 met de pelotons opreed.

De belangrijkste vertraging die zich rondom de instroom van deze twee compagnieën heeft voorgedaan, bestond echter uit de wachttijd op de UGS Hengelo en bij het rampterrein. Daarbij heeft het CTPI een beslissende rol gespeeld. Bij het wachten zijn de compagniesstaven van zowel Stedendriehoek als IJssel-Vecht niet op eigen initiatief maar pas na toestemming van het CTPI en via de CUGS naar het CTPI gereden. Deze handelwijze staat haaks op de richtlijn (daarover hieronder meer).

Naast de handelwijze van de compagniesstaven in de alarmerings- en verplaatsingsfase, is de berichtgeving via CTPI en RAC's niet altijd eenduidig geweest. Als gevolg daarvan moesten de eenheden van West-Veluwe/ Vallei op 14 mei met signalen naar de verzamelplaats komen om op tijd (voor aflossing) in het rampterrein te kunnen komen. Een ander voorbeeld betreft de aanvoer van materieel. Amsterdam werd aangeraden met TS-BT's te komen maar kwam zonder deze voertuigen: het bericht bleek 'onderweg' gesmoord te zijn. Het meest pregnante voorbeeld van de communicatieproblematiek rondom alarmeren betreft de alarmering van de derde compagnie van Regio Stedendriehoek. Terwijl het CTPI in samenspraak met de tweede CC West-Veluwe/ Vallei vaststelde dat één compagnie voldoende zou zijn voor 15 mei overdag rukten een Twentse compagnie en de derde compagnie van Stedendriehoek al uit. Over de aflossing en overdracht later meer.

Verplaatsen en inzetten

Zoals gesteld, is vertraging op 13 mei hoofdzakelijk veroorzaakt door de wachttijd op de UGS Hengelo. Het CTPI gaf aan, dat men eerst gebruik wilde maken van de niet ingezette eenheden ter plekke alvorens de bijstandscompagnieën te laten instromen. Door deze opstelling van het CTPI en de afwachtende houding van de CC's van Stedendriehoek en IJssel-Vecht hebben de eenheden van Stedendriehoek twee uur gewacht op de UGS en de eenheden van IJssel-Vecht een uur. De compagniesstaf van Stedendriehoek heeft vijf kwartier gewacht alvorens aan te dringen op (eigen) verplaatsing naar het CTPI. De in eerste instantie afwachtende houding van de CC's contrasteert

sterk met de daadkracht na aankomst in het CTPI. Op basis van hun inschatting van de leiding op het rampterrein besloten zij dat het noodzakelijk was een 'knip' te maken in de inzet en 'opnieuw te beginnen'. Daarbij heeft de CC IJssel-Vecht de merkwaardige keuze gemaakt de compagnie liefelijk te gaan ophalen van de UGS in plaats van dit over te laten aan de pCC, waardoor de compagnie een half uur later ter plekke kwam dan Stedendriehoek en de CC alsnog tijd nodig had voor de voorbereiding van inzetbevelen aan de PC's.

Het vooruitrijden door de verkenningsgroep blijkt een belangrijke richtlijn, gezien ook de eigen evaluaties van de betrokkenen. Het commando van Stedendriehoek heeft aangegeven zich in dezen een volgende keer niet meer te laten tegenhouden door chaos en communicatiefouten. Behalve van de bovengenoemde compagnieën is ook de verkenningsgroep van Drenthe niet vooruitgereden, terwijl het commando achteraf stelt, dat de wachttijden bij het volgen van de richtlijn aanzienlijk verkort hadden kunnen worden. Andersom is de verkenningsgroep van West-Veluwe/ Vallei wel vooruit gereisd en heeft zij dit positief beoordeeld in verband met behaalde tijdswinst gedurende een verkenningsronde die nieuwe informatie opleverde.

Andere evaluerende opmerkingen van de compagniesstaven betreffen de taakverdeling tussen de CC en de pCC. Betrokkenen van Drenthe menen dat deze taakverdeling duidelijker kan worden uitgewerkt. De staven van Stedendriehoek en West-Veluwe/ Vallei hebben ervaren, dat de combinatiefunctie van plaatsvervangend CompagniesCommandant en Commandant OSP een (te) zware taakbelasting heeft opgeleverd.

Van groot belang voor een effectieve inzet is de informatievoorziening aan de compagniesstaf bij het begin van de inzet, voor een goede voorbereiding van de inzetbevelen. Bij deze ramp heeft de informatievoorziening vooral plaatsgevonden tussen de aflossende en af te lossen compagniesstaven. Daarbij bleek, dat de verkenningsronden in het veld betere en meer informatie opleverden dan de briefings in het CTPI. Dit ondervonden in de eerste plaats de CC's van Stedendriehoek en IJssel-Vecht, die de plotting in de COH weinig informatief vonden. Later heeft ook het commando van West-Veluwe/ Vallei zich beklagd over het gebrek aan kaartmateriaal. Ook is gebleken hoe bestaande informatie in de loop van de tijd 'verloren' kan gaan indien geen systematische registratie wordt bijgehouden. Zo is de derde inzet van Stedendriehoek nog op maandagavond onzeker geweest over de vraag welke woningen wel en niet doorzocht waren. Betrokkenen van de Regio Stedendriehoek wijzen op het belang van meer registratie door middel van logboeken. In hun optiek zou de CC een ondersteunende staf ter beschikking moeten hebben, bestaande uit een plotter en een notulist.

De algemene indruk is, dat de leidinggevenden elkaar bij de overdracht op juiste wijze van de relevante informatie hebben voorzien. Ronduit positief is men over de actieve informatievoorziening door bedrijfsdeskundigen van Grolsch-brouwerij. Dit contrasteert met het feit dat bij het CTPI de beeldvorming over de gevaren bij de Grolsch-brouwerij-brouwerij tot in de nacht van zaterdag op zondag diffuus is gebleven.

Betrokkenen van West-Veluwe/ Vallei hebben aangegeven, dat een geruime overlap van de inzet van af te lossen en aflossende officieren een adequaat middel kan zijn voor een soepele overdracht en continuïteit van de werkzaamheden en van de informatie daarover. Officieren zouden in die optiek langer ingezet kunnen worden dan eenheden, omdat zij gevrijwaard zijn van zware fysieke belasting.

Aflossing

Vanuit het perspectief van de bevelvoerders is de aflossing niet altijd helder verlopen. Terwijl op 13 mei bij de aankomst van de twee bijstandscompagnieën veel losse eenheden nog lange tijd in het rampterrein aanwezig bleven, waren de eenheden van IJssel-Vecht op 14 mei al ingerukt voordat

de aflossende eenheden ter plaatse waren. Andersom hebben de aflossende eenheden soms lang moeten wachten voordat zij ingezet werden, terwijl ze al in het rampgebied aanwezig waren. De tweede compagnie van Stedendriehoek heeft bijvoorbeeld een uur staan wachten met uitzicht op een grote brand in het Badhuis aan de Walhofstraat.

Waar voor de bevelvoerders het overzicht op de aflossing moeilijk te verkrijgen was, gold dit uiteraard in mindere mate voor de compagniesstaven, die (zoals reeds gesteld) effectief aan elkaar overdroegen door middel van gezamenlijke verkenningen. Uitzondering daarop is de aflossing door Twentse pelotons van de compagnie IJssel-Vecht. De Twentse pelotons waren aanwezig voor aflossing, terwijl een PC of CC ontbrak. Deze aflossing van IJssel-Vecht is aan de CC Stedendriehoek (tweede compagnie) zelfs geheel voorbijgegaan, terwijl leidinggevend van Stedendriehoek (na inruk van IJssel-Vecht) de PC's van Twente door het gebied zouden hebben geleid ter verkenning. Dit duidt op een gebrekkige coördinatie tussen de compagniesstaven van Stedendriehoek, IJssel-Vecht, Twente en het CTPI in de nacht van 13 op 14 mei.

Logistieke zelfvoorziening

Het principe uit de Leidraad Brandweercompagnie, dat compagnieën zelfvoorzienend dienen te zijn, is niet waargemaakt, met uitzondering van de eerste twee compagnieën Stedendriehoek en IJssel-Vecht. Twee voorbeelden vallen daarbij het meest op. Ten eerste heeft de compagnie van Drenthe nagenoeg de gehele dag zonder stofmaskers gewerkt, terwijl slechts bij 'toeval' beschermingsmiddelen op één van de voertuigen aanwezig waren. Andere hulpverleningsdiensten werkten wel met stofkapjes en eerder had de compagnie IJssel-Vecht al gewerkt met stofmaskers afkomstig uit het gebied zelf (onder begeleiding van de politie uit een bedrijf gehaald). Er is onvoldoende geanticipeerd op het opraken van deze voorraad, zodat het CTPI op zondag achter de feiten aanliep bij het regelen van nieuwe stofmaskers. Ten tweede is het opmerkelijk dat de tweede compagnie van West-Veluwe/ Vallei slecht verzorgd is geweest qua voedsel en drank, aangezien dit primair een eigen verantwoordelijkheid van de Regio West-Veluwe/ Vallei is. Een laatste voorbeeld van een situatie waarin een bijstandscategorie toch gebruik moest maken van de voorraden van de bijstandvragende regio betreft de brandstoflevering aan Drenthe door Hengelo. Met name door bevelvoerders zijn tekorten geconstateerd in de uitrusting van de compagnie. Vooral met een ruimere toerusting van verlichting (IJssel-Vecht) en beschermingsmiddelen (Drenthe) hadden de compagnieën sneller aan het werk kunnen gaan. Hoewel de uitwisseling van materiaal tussen aflossende compagnieën veelvuldig plaatsvond, is het vreemd, dat West-Veluwe/ Vallei zich nog in de (tweede) nacht van 14 op 15 mei heeft beklagd over een tekort aan verlichtingsmateriaal. Blijkbaar bestaat er geen duidelijke systematiek voor wanneer materiaal wel en niet overgedragen wordt bij aflossing.

6.4 Conclusies ten aanzien van de interregionale compagniesbijstand

De brandweercompagnie is een goed middel gebleken om in een chaotische toestand structuur te scheppen. Daarom is het van groot belang om een compagnie, zodra deze beschikbaar is, in te zetten. Tijdens de vuurwerkramp is ervoor gekozen de bijstandscategorieën voor aflossing te gebruiken, terwijl deze ook een hele belangrijke rol hadden kunnen spelen in de (monodisciplinaire) coördinatie en beeldvorming.

Voor een snelle inzet is het essentieel dat het compagniescommando, zoals ook aangegeven is in de Leidraad Brandweercompagnie, voor de rest van de compagnie uitrijdt en direct contact zoekt met het CTPI of het CoRT.

Er kan een groot verschil geconstateerd worden in de preparatie van de diverse regio's op een (spoedeisende) inzet van één of meerdere brandweercompagnieën. Hierbij kan men denken aan technische voorzieningen (één tooncode voor de compagnie in plaats van het moeten alarmeren van de losse korpsen), de aanwezigheid van piketfuncties en de geoefendheid van alle eenheden

die deel uitmaken van een compagnie. Enerzijds kan in deze gesteld worden dat regio's hun activiteiten af kunnen stemmen op de (bestaande) Leidraad Brandweercompagnie, anderzijds moet aangegeven worden dat de ervaringen opgedaan in Enschede voldoende aanleiding zijn om deze Leidraad verder aan te vullen en te perfectioneren. Hierbij zou dan ook rekening gehouden kunnen worden met operationele problemen als de overdracht van materieel als alleen bemanning gewisseld wordt en de invulling van aflossingsschema's.

7 Effectbestrijding: de regionale WVD

7.1 Inleiding

Een van de wettelijke taken van de regionale brandweer is het verkennen van gevaarlijke stoffen en het waarschuwen van de bevolking daarvoor. De deelorganisatie die de regionale brandweer daarvoor heeft opgezet, heet de regionale meetplanorganisatie of ook wel (zoals in Twente) de regionale waarschuwings- en verkenningdienst (WVD).

Na de fatale explosie op de 13-de mei ontstond er, volgens verschillende getuigenissen, een enorme paddestoelachtige rookkolom die in minuten van wit naar zwart verkleurde. De wolk bleek uiteindelijk tot op 9 km hoogte te reiken. Op de RAC kwamen al snel verschillende meldingen binnen van (roet)deeltjes die uit de wolk naar beneden komen. Er was derhalve reden om de WVD-organisatie op te starten.

In dit hoofdstuk zal het functioneren van de regionale WVD na de fatale explosie op 13 mei 2000 worden besproken. Dit functioneren zal echter daar waar mogelijk worden gekoppeld aan het functioneren van de gehele regionale organisatie ter bestrijding van ongevallen met gevaarlijke stoffen (ogs-organisatie). De WVD-organisatie maakt daar deel van uit.

In de eerste plaats zal een korte beschrijving van de toen bestaande ogs-organisatie worden gegeven. Daarna zal in verschillende paragrafen worden ingegaan op alarmering, opstart en inzet van de WVD. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de eerste acties die primair gericht waren op de effecten die de rookpluim mogelijk zou hebben en de vervolgacties die gericht waren op de effecten die het asbest op en direct rondom het rampterrein mogelijk zou hebben.

7.2 (Preparatie van) de regionale ogs in Twente

De regionale ogs-organisatie bestaat voor zover relevant voor de bestrijding van de vuurwerkkramp grofweg uit de regionale WVD en de invulling van het regionale ROGS-piket.

7.2.1 Feitenrelaas

De regionale WVD kent de volgende elementen (op basis van bijvoorbeeld de Handleiding regionale OGS/WVD, 1984 en van de landelijke leerstof sindsdien):

- meetploegen bestaande uit tweetallen aangewezen, uitgeruste en opgeleide brandweermensen verspreid over korpsen in de regio
- meetplanleiders of ook wel, zoals in Twente, WVD-deskundigen die de meetploegen via de RAC aansturen en de meetresultaten interpreteren en op basis daarvan advies over de te volgen strategie ter bescherming van de bevolking uitbrengen aan het bevoegd gezag.
- een regionaal meetplan waarin de meetstrategie/meetpunten zijn vastgelegd
- een regionaal waarschuwings- en alarmeringsplan waarin is vastgelegd hoe de bevolking wordt gealarmeerd.

Behalve het leiden van de WVD heeft de WVD-deskundige ook een taak als het gaat om het fungeren van achtervang voor de regionaal officier gevaarlijke stoffen (ROGS). De ROGS is de officier die de ter plaatse leidinggevende van de brandweer (in het algemeen de officier van dienst) adviseert over de 'gevaarlijke stoffen'-aspecten van de inzet. Volgens de Handleiding regionale OGS/WVD zou de ROGS-functie als een afzonderlijk piket moeten worden ingevuld. Tenslotte heeft de WVD volgens de handleiding ook een functie als 'staffunctionaris inlichtingen' met als

taak het bewaken van de kwaliteit van de informatiestroom tussen RCC/GRS en CTPI.

De regionale WVD in Twente is gebaseerd op een piketdienst van vier chemisch deskundigen, zijnde geen brandweerofficieren.

De ROGS-functie is niet als een afzonderlijk piket ingevuld, maar wordt vervuld door de piket-OVD van Enschede, Hengelo en uit Almelo en omstreken.

In de regio zijn de volgende WVD-oefeningen gehouden gedurende de laatste jaren

- gemiddeld acht keer per jaar meetploegoefeningen tot en met 1997
- meetplanleideroefeningen (inclusief OGS-oefeningen) gemiddeld 4 keer per jaar
- Centralisten zijn regelmatig separaat geoefend tot 1995

In 1998 was sprake van discontinuïteit in het oefenen. Centralistenoefeningen zijn in 1999 en 2000 geïntegreerd in pelotonsoefeningen, meetploegoefeningen en ogs-oefeningen.

7.2.2 Analyse

Als kader voor deze deelanalyse wordt gebruikt de Handleiding regionale ROGS/WVD uit 1984, het recente inspectierapport naar de ongevalsbestrijding gevaarlijke stoffen in Nederland (1999) en de richtinggevende notitie van het ogs-netwerk van het CCRB (1999) dat de basis vormt voor de nieuwe leidraad ogs.

Basisconstatering in het inspectierapport is dat de opleidings- en oefenkwaliteit van de ogs-functionarissen in Nederland te wensen overlaat. De notitie van het ogs-netwerk komt daaraan tegemoet door te pleiten voor invulling van de ogs-functies door opgeleide chemisch deskundigen ipv 'chemisch bijgeschoolde' brandweerofficieren.

De invulling van het WVD-piket door externe 'echte' chemisch deskundigen is derhalve conform de aanbeveling in de notitie van het ogs-netwerk. Ook de geoefendheid voldoet aan de richtlijnen zoals die in de notitie van het ogs-netwerk worden voorgesteld. Geconstateerd kan derhalve worden dat de door Twente gerealiseerde WVD-organisatie landelijk voorbeeldig mag worden genoemd.

Heel anders is de situatie daar waar het gaat om de invulling van de ROGS-functie. Zoals landelijk in meer regio's gebruikelijk (zij het in een minderheid) wordt de ROGS functie in de zes OvD-gebieden vervuld door de dienstdoende OvD uit de nabijgelegen grotere steden (Enschede, Hengelo en Almelo). Deze situatie wordt in de verschillende referentiedocumenten als onwenselijk betiteld: het is in de praktijk ondoenlijk om tegelijkertijd de gehele inzet te coördineren en voldoende aandacht te hebben voor de specifieke gevaarlijke stoffen aspecten van een ongeval. Ook de deskundigheid en geoefendheid van de ingezette functionarissen is minder dan als wenselijk wordt beschouwd.

7.3 Alarmering en opstart van de WVD

7.3.1 Feitenrelaas

De regionale WVD is niet gealarmeerd op de 13-de mei. Naar eigen zeggen heeft de regionaal ondercommandant daar overigens wel opdracht toegegeven. Een WVD-deskundige (die op dat moment geen piket had), hoort de explosie in zijn huis te Delden en neemt zelf contact op met de alarmcentrale. Van een centralist krijgt hij te horen dat het om een vuurwerkexplosie ging en 'dat hij verder geen tijd had'. Via zijn mobilfoon hoort hij na enige tijd dat er sprake is van een

dreigende methaanexplosie bij de Grolsch-brouwerij. Dit gegeven gecombineerd met de in Delden neerddwarrelende papiersnippers doet hem besluiten op eigen initiatief naar de RAC te vertrekken. Alvorens naar de RAC te vertrekken alarmeert hij een collega die piket heeft. De andere twee WVD-ers heeft hij vanuit de RAC gealarmeerd na aankomst aldaar (16.50). Bij aankomst wordt hem door de regionaal ondercommandant verzocht om 'alles op te schalen'. Deze collega's komen achtereenvolgens om 17.05, 17.20 en 17.30 aan. Overigens blijkt op de RAC dat het gemelde gevaar van de Grolsch-brouwerij werd gevormd door een zak met biogas; geen echt gevaar derhalve zo constateerden de WVD-ers.

7.3.2 Analyse

Geconstateerd moet worden dat de regionale WVD-organisatie niet adequaat is opgestart. Dit opstarten is in principe een verantwoordelijkheid van de OvD als de ter plaatse leidinggevende. In het algemeen geldt immers dat bij het vrijkomen van gevaarlijke stoffen waarschuwen op de kortst mogelijke termijn moet plaatsvinden om nog effect te hebben: bij gemiddelde windsnelheid (zoals op die zaterdag) beweegt het front van een gaswolk zich met ongeveer 30 km/uur.

In dit geval moet echter vastgesteld worden dat van de aangeslagen OvD een dergelijk initiatief en interesse voor gebeurtenissen buiten het rampterrein niet meer verwacht kon worden. In het algemeen zal bij een grootschalig incident de belasting van de OvD al snel zo groot zijn dat het initiatief tot opstarten van de WVD in het gedrang komt.

Wanneer de OvD niet tot het opstarten van de WVD overgaat is het onduidelijk wie het initiatief moet nemen: van een centralist kan en mag dit niet verwacht worden, de RCvD zal in het algemeen te laat arriveren op de RAC om nog tijdig de WVD te kunnen opstarten.

In dit geval heeft het niet tijdig opstarten van de WVD niet geleid tot extra schade en/of letsel: de rook brak door de inversielaag heen en veroorzaakte daarom op het aardoppervlak geen overlast.

7.4 Inzet van de WVD op zaterdag

7.4.1 Feitenrelaas

De eerste twee aankomende WVD-ers maken op basis van de eigen observaties gedurende de rit naar het RCC een eerste plot van de rookpluim. Wanneer zij meetploegen willen inzetten om de rookpluim te volgen en metingen te verrichten krijgen zij echter te horen van de regionaal ondercommandant dat dit 'in verband met de hectiek niet mogelijk is'.

Om 17.30 heeft een der WVD-ers contact met de piketfunctionaris van het landelijk informatiepunt ongevalsbestrijding gevaarlijke stoffen (LIOGS) om te komen tot een inschatting van welke gevaarlijke stoffen er kunnen vrijkomen bij een brand in een vuurwerkopslagplaats. Gezamenlijke conclusie: het lijkt zinvol te meten op SO_x , NO_x , CO en zware metalen (als indicatorstoffen voor dampen/neerslag).

Om 17.35 heeft men contact met het KNMI calamiteitencentrum. Hier heeft men de rookpluim al op de radar geconstateerd. De hoogte (9 km) is zodanig dat vliegtuigen er hinder van hebben. Er is door de luchtverkeersleiding dan ook al een waarschuwing uitgegeven. De inversielaag bevindt zich op dat moment op ongeveer 1 km hoogte. De verwachting is dan ook dat dat deel van de rookpluim dat door de inversielaag heen is gebroken niet voor zondersondergang (als de inversielaag tot op enige honderden meters hoogte daalt) zal neerslaan. De meteo luidt overigens: windsnelheid 4,5 m/s, atmosfeer onstabiel, windrichting 110 graden (ZO), op 200 meter ruimend tot 140 graden

Bij gebrek aan inzetbare meetploegen en/of meetmateriaal gaan om 17.40 twee WVD-ers zelf op pad voor 'organoleptisch onderzoek'. Gelet wordt op geur en visuele verspreiding of neerslag vanuit de rookwolk. Uitkomst: de wolk volgt globaal de richting van de A1 tot Nijverdal, er wordt geen geur of neerslag geconstateerd.

Overigens komen gedurende de gehele middag vanuit verschillende delen van de regio telefoontjes binnen bij de RAC met meldingen van stankoverlast en van neerslag van deeltjes. Op al dit soort telefoontjes wordt door de RAC geruststellend gereageerd 'voorlopig niets aan de hand anders hoort u het wel op de radio'. Ook een WVD-collega uit de regio IJssel-Vecht die neerslag in Zwolle meldt, krijgt slechts te horen 'geen specificatie bekend'. Deze meldingen worden niet aan de WVD-ers door gegeven.

Om 17.40 wordt blijkens het journaal in het GCC (kamer 77) gesproken over de rookontwikkeling en wordt gemeld dat er fall-out is in Delden. 'Onderzocht wordt of er gevaarlijke stoffen in zitten'.

Ergens na 17.40 worden de nog in het RCC aanwezige WVD-ers geattendeerd op het mogelijke gevaar dat 5 m³ ammoniak aanwezig bij de Grolsch-brouwerij zou vormen. Men begint met het mogelijke effectgebied te berekenen en in kaart te brengen voor het geval dat de ammoniak in een keer zou vrijkomen. Nog voordat men hierin slaagt, heeft men om 18.48 telefonisch contact met een medewerker van Grolsch-brouwerij die verklaart dat 'de ammoniak ingeblok is, de brandweer eraan komt en het gevaar onder controle is'. Overleg (18.56) met de inmiddels gealarmeerde milieuongevallendienst (MOD) van het rijksinstituut voor volksgezondheid en milieu (RIVM) bevestigt de eigen inschatting dat bij het vrijkomen van maximaal enkele honderden kilo's ammoniak het effect gering zou zijn. Men is dan ook gestopt met het in kaart brengen van de effecten daarvan. Naar inschatting van de WVD-ers zou de oorspronkelijk vermoedde hoeveelheid ammoniak wel een effect buiten het terrein van de Grolsch-brouwerij kunnen hebben. Over de effectinschatting vindt geen communicatie plaats met het CTPI.

Om 18.50 wordt de MOD van het RIVM opgeroepen door een van de WVD-ers om aanvullende meetcapaciteit en expertise te garanderen. De MOD-meetwagen was toevallig al op weg naar Drachten, dus deze was snel bij het RCC ter plaatse. Vanaf daar wordt de meetwagen naar de grens van het rampterrein geloodst (20.20). Vanaf ongeveer 22.00 komen de eerste (negatieve) meetresultaten van luchtmonsters binnen. Resultaten van de veegproeven komen pas een dag later binnen. Wanneer aan het eind van de avond in de rook zelf wordt gemeten, wordt slechts een verhoogde concentratie CO (10 ppm) gemeten. HCN, NO_x en HCl blijven negatief. Om 00.10 meldt de meetwagen zich af. Overigens blijkt ook de IMH in de loop van de avond de meetwagen gealarmeerd te hebben.

Om 19.25 komt er een fax binnen van het crisiscentrum dat Hengelo ondertussen heeft ingericht. Gevraagd wordt naar metingen van gevaarlijke stoffen. Het mondelinge antwoord dat er geen meetresultaten beschikbaar zijn, maar dat er geen neerslag lijkt te zijn, wordt later nog schriftelijk bevestigd. Om 20.51 meldt de OvD van Hengelo dat er op vier plaatsen metingen worden verricht (meetbuisjes 58, 53 en 40). De meetresultaten zullen heel de avond negatief blijven. De meetploegen zijn rechtstreeks ingezet door de OvD Hengelo en rapporteren ook rechtstreeks aan hem (zie bijvoorbeeld de communicatie via het operationele kanaal van de RAC van 21.05 waar een Hengelose meetploeg richting Bekkum gedirigeerd wordt).

Om 20.59 wordt in de plenaire vergadering van het RCC gevraagd naar de mogelijke risico's die bij de brand betrokken bedrijven kunnen opleveren. Na telefonische navraag bij een gemeentelijke milieuableidende blijkt hiervan (volgens de ambtenaar) geen sprake. Later wordt nog op verzoek

van een inmiddels gearriveerde milieuinspecteur van de IMH uit Den Haag de milieuvergunning van SE fireworks opgevraagd.

Als wordt geconstateerd dat de wolk zakt door het vallen van de avond gaan een tweetal WVD-ers om 21.28 weer op organoleptisch onderzoek uit. De enige locatie waar enige neerslag (papierflinters) en brandlucht wordt geconstateerd is, zoals eerder, bij Delden. Het RCC geeft dan om 21.58 opdracht metingen te verrichten. De meetploeg van Almelo (die om 22.52 zijn opdracht krijgt om bij de brug over het kanaal te meten) constateerde om 23.27, 23.31 en 23.37 echter geen meetbare concentraties (meetbuisjes respectievelijk 58, 53 en 40).

Om 21.55 wordt er contact gezocht door het Waterschap Regge en Dinkel met de vraag naar mogelijke verontreiniging van het bluswater en de hoeveelheid daarvan. Het antwoord van de WVD luidt: PAK's, zware metalen, nitraten, sulfaten en fosfaten.

Gedurende de zaterdagavond wordt door alle hulpverleningsdiensten geconstateerd dat er waarschijnlijk wel asbest op het rampterrein aanwezig zal zijn. Tijdens de CTPI-sessie van 23.10 wordt er ook expliciet over gesproken. Op dat moment wordt het asbestrisico (en het risico op andere stoffen in de lucht) bij de medisch leider als actiepunt. De medisch leider heeft daarop overleg met een ROGS-officier van de brandweer die kan meedelen dat er met de beschikbare meetbuisjes niets is gevonden. Naar asbest is door de brandweer niet gemeten.

Om 1.45 uur stopt de WVD.

Het asbestgevaar dat de volgende dagen zou beheersen is op de zaterdagavond voor de WVD nog geen factor geweest. Onderkend werd wel dat, gezien de leeftijd van de wijk, asbest aanwezig zou kunnen zijn. Het risico voor bevolking en hulpverleners werd echter als laag ingeschat.

7.4.2 Analyse

Hoewel de WVD-ers er het in de omstandigheden best mogelijke van hebben gemaakt, heeft de WVD-organisatie niet goed gefunctioneerd. Kerntaak van de WVD is immers het verkennen van de verspreiding van een gevaarlijke stof. Als hiervoor niet de afgesproken meetploegen beschikbaar zijn, kan de WVD die taak niet vervullen. In dit geval werd deze taak (door daarvoor niet uitgeruste) WVD-ers vervuld. Het bleek dat de wolk niet (meer) neersloeg omdat deze door de inversielaag heen was gebroken. Slechts enkele papierflinters werden lokaal gevonden. Het beeld dat ontstaat van de ontwikkeling van de meldingen van rookgeur en of flinters correspondeert met de brandontwikkeling: in eerste instantie ontstond er een rookwolk met relatief weinig energie-inhoud die daardoor laag bleef, na de ontwikkeling van de oppervlaktebrand ontstond een dusdanige energie-inhoud dat de wolk door de inversielaag heendrong en niet meer neersloeg. In de laatste fasen van de brand ontstond weer een rookpluim met minder energie-inhoud die derhalve weer tot enige overlast leidde.

Bij minder energie-inhoud van de brand of andere atmosferische omstandigheden had het niet functioneren van de WVD-organisatie tot serieuze problemen kunnen leiden, hoewel in dergelijke omstandigheden de duidelijke urgentie (bijvoorbeeld door veel meer meldingen vanuit de bevolking) mogelijk ook tot het wel beschikbaar stellen van meetploegen had kunnen leiden.

De perceptie binnen de gemeentelijke rampenstaf gedurende de middag en avond is overigens wel dat er actief gemeten wordt in de fall-out.

Het wekt tenminste bevreemding dat de brandweer Hengelo op eigen initiatief meetploegen het veld instuurt die ook alleen rapporteren aan de OvD Hengelo. De regionale WVD-organisatie blijkt in dit geval minder regionaal dan verwacht had mogen worden.

De milieuongevallendienst (MOD) van het RIVM is vrij snel ingeschakeld om aanvullende gespecialiseerde meetcapaciteit en expertise te leveren. De MOD was (per toeval) snel ter plaatse en kon het beeld dat de WVD-ers in het veld hadden, bevestigen, namelijk dat er vanuit de wolk geen (meetbare) neerslag plaatsvond.

In het ideale geval is de WVD-er spin in het informatieweb tussen GRS, RCC en CTPI. Deze rol heeft de WVD-organisatie in deze casus niet kunnen vervullen: de lijnen naar GRS en CTPI waren slecht of non-existent, slechts met het RCC werd (ook naar eigen beleving van de WVD) goed gecommuniceerd.

De ogs-organisatie als geheel is er niet in geslaagd om het potentiële gevaar dat de Grolsch-brouwerij (en mogelijke andere bedrijven) vormde adequaat te duiden. Voor de effectiviteit van de gehele inzet op het rampterrein gedurende de eerste uren is dit een bepalende factor geweest (zie ook hoofdstuk 2). Het ontbreken van echte chemische deskundigheid op het rampterrein door een niet chemisch deskundige invulling van het ROGS-piket (slechts de aangeslagen OvD had hierin kunnen voorzien), van gerichte inzet op evaluatie van het gepercipieerde gevaar en van effectieve communicatie daarover met de deskundigheid die de WVD-ers en externen vertegenwoordigden, hebben geleid tot onhelderheid en vertraging in de hulpverlening in het veld.

Opvallend in deze casus is de snelle betrokkenheid van IMH waarvan de betrokken inspecteur ook sturend optreedt.

7.5 Optreden van de WVD op zondag en later: asbest?

7.5.1 Feitenrelaas

Op zondagochtend starten de WVD-ers weer om 8.30. Nogmaals wordt de inschatting gemaakt dat gezien de leeftijd van de wijk asbest naar alle waarschijnlijkheid zal voorkomen en dus in het puin aanwezig zal zijn.

Tijdens een briefing van het RCC worden als actiepunten geformuleerd:

- asbestinventarisatie
- wat is de aard van de berg stof voor de vuurwerkfabriek?
- bij Grolsch-brouwerij wordt een onbekende geur waargenomen: wat is het gevaar?

Om 9.10 is er contact met de coördinator van het MOD die de meetwagen weer zal sturen en contact op zal nemen met TNO voor inzet van asbestdeskundigen van TNO. Om 10.50 volgt als nader bericht dat de meetwagen er om 11.00 zal zijn, maar dat TNO niet bereikbaar is.

Om 10.15 heeft de WVD een eerste plan van aanpak asbest gereed.

Het ROT geeft om ongeveer 10.40 de opdracht tot het maken van een 'totaal' plan van aanpak asbest.

Om 10.55 gaat een van de WVD-deskundigen naar het 'actiecentrum GHOR' (kamer 73) om afstemming te krijgen over het eerste concept plan van de WVD. In het actiecentrum GHOR (samen met de politie op een kamer) heeft men op dat moment over asbest nog niet nagedacht.

In de loop van de ochtend worden er een aantal asbestdeskundigen bereikt (DTA's) die zullen worden ingezet om te kijken of er asbest vanuit de rookpluim naar beneden is gekomen.

Om ongeveer 12.45 wordt er in het RCC door de WVD met de coördinerend burgemeester, de regionaal ondercommandant brandweer en een voorlichter tot een aangepast plan van aanpak gekomen. Hoofdpijnen zijn: onderzoek zo snel mogelijk startend in en nabij Enschede. 's Avonds zal dan Hengelo en Delden kunnen worden bekeken. Op maandag rest gebied onder de wolk. Ondertussen moet de bevolking via een persbericht worden gewaarschuwd om stofvorming te vermijden en 'schoonmaken met water'.

Om 13.30 meldt een wethouder in de rampenstaf na contact met het RCC dat hoge concentraties asbest zijn aangetroffen ook in Hengelo/Delden. Het betreft een groot gebied van Enschede-Noord tot Nijverdal. 'ligt al op straat, wordt al gewerkt met kapjes'. Regionaal commandant brandweer zal zelf contact opnemen met het RCC.

Om 13.47 gaat dan het eerste persbericht waarin asbest ter sprake komt daadwerkelijk uit. De relevante inhoud luidt als volgt:

'In het rampgebied in Enschede is sprake van vrijgekomen asbestdeeltjes. Deze kunnen een risico zijn voor de volksgezondheid. In Enschede gaat het om de volgende wijken: Zeggelt, Deppenbroek, Bolhaar. Bewoners van die wijken wordt aangeraden:

- kleding met stof erop te wassen
- voorkom stofvorming: ga niet vegen
- als het toch nodig is, maak de boel eerst nat.'

De wolk van de brand is over Hengelo, Delden, Borne, Zenderen, Almelo, Wierden en Nijverdal getrokken. In die gebieden is nader onderzoek gaande of ook daar asbestdeeltjes zijn neergekomen. Dit onderzoek neemt 1 à 2 dagen in beslag. Ook bewoners van die gebieden wordt uit voorzorg geadviseerd stofvorming te vermijden (alleen nat vegen).'

Voor meer informatie wordt vanaf 15.30 een telefoonnummer bij het RCC gegeven. Hierdoor ontstaat meteen al een aanzienlijke belasting van de WVD-ers en de voorlichters in het RCC.

Dit persbericht wordt om 15.30, 16.10, 17.00 en 18.20 herhaald (alleen dan met de toevoeging verder in het persbericht dat 'vanwege een wegvallende waterdruk en de noodzaak van voldoende bluswater iedereen in Enschede wordt verzocht, met klem, het gebruik van water te beperken tot noodzakelijk gebruik.'

Tijdens de vergadering van de rampenstaf om 14.30 is het asbestprobleem in de buitengebieden blijkbaar al van tafel: er wordt vanaf dan nog slechts gesproken over asbest op het rampterrein. Wel meldt de brandweer om 17.30 dat 'door explosie en type brand nauwelijks asbest in het buitengebied'.

Gedurende de middag en avond komen vanuit de diverse plaatsen onder de rookpluim alleen maar negatieve asbestmeldingen binnen: er wordt nergens asbest (visueel) geconstateerd.

Een via het RIVM gealarmeerd in asbestmetingen gespecialiseerd bedrijf geeft een verklaring voor het ontbreken van asbestvezels op en buiten het rampterrein: asbesthoudende delen zijn of niet 'vervezeld', of wel maar dan zijn door de enorme hitte de vezels in de rookkolom zover verspreid dat ze niet meer terug te vinden zijn.

Besloten wordt dat dit verhaal te zeer afwijkt van het oorspronkelijke persbericht om meteen naar buiten te brengen. Gewacht zal worden tot er meer metingen binnen zijn.

Om 19.00 arriveert de landelijk bekende asbestdeskundige Tempelman van TNO-MEP. Met hem spreekt men de situatie uitputtend door hetgeen uiteindelijk om 22.30 leidt tot een 'toelichting op het perscommuniqué' waarin staat dat het 'onwaarschijnlijk is dat bevolking en hulpverlener hebben blootgestaan aan normoverschrijdende asbestconcentraties'. Tevens geeft de toelichting aan dat de nu ingezette persoonlijke beschermingsmethodiek op het rampterrein [nathouden en adequate adembescherming] voldoende bescherming biedt.

In de perscommuniqués van 15 en 16 mei wordt dan gemeld: 'Bij onderzoek van het RIVM is geen asbest aangetroffen in de directe omgeving van het rampgebied. Ook in het gebied zoals boven aangegeven [gedoeld wordt op de het gebied onder de rookpluim] is geen asbest aangetroffen. Alle adviezen aan de bewoners zijn ingetrokken. Asbest is alleen aangetroffen op de plaats van het incident.' Voor vragen kan men vanaf dan terecht bij de dienst maatschappelijke ontwikkeling van de gemeente Enschede.

De laatste entry in het journaal van de rampenstaf die over gevaarlijke stoffen buiten het rampterrein handelt, is een melding van dinsdag 16 mei 17.00: 'RIVM heeft op de dag van de ramp metingen gedaan in het buitengebied. Ze hebben gekeken naar gevaarlijke stoffen. Er zijn wel hoge waarden gemeten, maar de blootstelling is maar kort geweest en niet gezondheidsbedreigend. Men komt nog met resultaten van nieuwe metingen.' Deze melding is feitelijk onjuist: het RIVM heeft juist geen meetbare verhoging van de concentraties aan gevaarlijke stoffen in de lucht gemeten. Slechts direct naast het rampgebied is een verhoging van de fijn stof-concentraties gemeten. Analyse van dit fijn stof leverde gedurende de eerste paar dagen voor enkele zware metalen een concentratie op die licht boven de lange termijn blootstellingsnorm ligt, maar nog ver onder de MAC-waardes die van toepassing zijn in werkomstandigheden.

7.5.2 Analyse

De WVD kiest zondagmorgen voor een merkwaardige insteek. Hoewel zij zelf gedurende de zaterdagmiddag/avond geen neerslag heeft kunnen constateren, gaat zij op grond van de waarschijnlijk terechte aanname van de verwerking van asbest in de oudere woningen op het rampterrein opeens uit van een worst-case scenario: de mogelijke blootstelling aan een gevaarlijke concentratie neergeslagen asbestdeeltjes tot op tientallen kilometers afstand van Enschede.

Op grond van de relevante literatuur (bijvoorbeeld het plan van aanpak asbestbrand) kan worden geconcludeerd dat in de rook van een asbestbrand zelf een verhoogde concentratie aan asbestvezels kan zitten (primaire blootstelling). Deze blootstelling houdt echter op zodra de rook is verdwenen. Daarnaast kunnen grovere deeltjes die met de rook mee worden gevoerd, zorgen voor een secundaire blootstelling als zij zouden worden fijngetrapt. Deze grovere deeltjes slaan echter hoogstens op enkele honderden meters afstand van de brandlocatie neer.

Het lijkt derhalve dat er door de WVD te snel besloten is tot het adviseren van maatregelen die de bevolking nodeloos ernstig hebben verontrust.

Dat het persbericht er uiteindelijk uit is gegaan in deze vorm komt waarschijnlijk door de miscommunicatie tussen RCC en rampenstaf. Wanneer niet abusievelijk in de rampenstaf van 13.30 was gemeld dat er al asbest gevonden was in Hengelo, had de rampenstaf (in lijn met haar besluitvorming en berichtgeving over andere zaken) waarschijnlijk voor een minder 'stevig'

persbericht gekozen. Overigens kan slechts negatief worden geconcludeerd over de inhoud van het persbericht: op grond van het persbericht kan geen redelijk lid van de bevolking duidelijk zijn wat er nu precies van hem/haar verlangd wordt.

8 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

8.1 Inleiding

“Vlak na de laatste explosie, rond 15.37 uur, ziet een brandweerman vanaf de Roomweg de rook langzaam optrekken en ziet dat diverse woningen aan de Roomweg en de Tollenstraat langzaam beginnen te branden.”

Dit deelonderzoek 'bron- en effectbestrijding' gaat in op de hulpverleningsactiviteiten die zijn ontplooid in het rampgebied zelf en in het door de rookwolk bedreigde gebied.

De focus waar het de bronbestrijding betreft, ligt hierbij op de monodisciplinaire activiteiten van de brandweer en de multidisciplinaire coördinatie van de hulpverlening in het rampterrein. De rapportages van de Inspectie Gezondheidszorg en de Inspectie Politie gaan in op het monodisciplinaire functioneren van die diensten. In de deelrapportage 'algemene coördinatie' wordt onder andere nader ingegaan op de coördinatie tussen rampterrein en de 'rest van de wereld'.

Voor de effectbestrijding wordt vooral gekeken naar het functioneren van de waarschuwings- en verkenningsdienst van de regionale brandweer, wettelijk verantwoordelijk voor het verkennen van gevaarlijke stoffen en het waarschuwen van de bevolking. De Inspectie Milieuhygiëne gaat in op het functioneren van de betrokkenheid van de Milieuongevallendienst van het Rijksinstituut voor milieu hierbij. Ook hier geldt dat in de deelrapportage 'algemene coördinatie' onder andere nader wordt ingegaan op de coördinatie tussen WVD-organisatie en de 'rest van de wereld'.

Voor een goede beeldvorming is het noodzakelijk dat men voordat men de kernachtige en thematische beschouwing uit dit hoofdstuk leest, zich de situatie op het rampterrein weer voor de geest haalt: na de daverende explosie op het terrein van SE Fireworks ontstaat er een massale vluchtelingenstroom die de zwaar getroffen wijk ontvlucht. De eerste minuten overigens ligt er een verstikkende zwarte deken over het rampterrein waardoor men geen hand voor ogen ziet: de paniek slaat daardoor bij velen nog meer toe. Ruim 900 mensen zijn dan lichter of zwaarder gewond. De hulpverleners die al voor de explosie ter plaatse waren, zijn alle kanten op geblazen. Hun materieel is daarbij verloren gegaan. Er bestaat onder de hulpverleners grote onzekerheid en angst over het lot van collega's en dat zal nog uren zo blijven. Van het aanwezige brandweerpersoneel blijken later daadwerkelijk vier man overleden. Vanuit die chaos moeten de verschillende hulpverleningsdiensten proberen te doen waarvoor zij staan: op adequate wijze hulp te verlenen. Het zal duidelijk zijn dat in deze situatie van het direct bij de explosie betrokken personeel in redelijkheid niet meer een optimaal functioneren kan worden verwacht.

In dit hoofdstuk zullen in drie opeenvolgende paragrafen de samenvattende statements, conclusies en aanbevelingen die uit deze rapportage volgen worden gepresenteerd. Alle drie de elementen zijn gegroepeerd rond de thema's: fysieke ontwikkelingen op het rampterrein, opschaling, coördinatie, grootschalige brandbestrijding, redding, waarschuwing van de bevolking, 'urban search and rescue' en operationele aspecten van het brandweeroptreden.

8.2 Samenvatting

Fysieke ontwikkelingen op het rampterrein

De grote explosie van het vuurwerkbedrijf SE Fireworks in Enschede leidt in eerste instantie tot veel schade door de ontstane drukgolf en door rondvliegende fragmenten van de opslagbunkers/containers.

De drukgolf veroorzaakt veel rondvliegende dakpannen, ruitbreuk en in het algemeen lichte structurele constructieschade aan veel woningen op het rampterrein. Het zijn vervolgens de secundaire gevolgen van de rondvliegende dakpannen en ruitdelen die leiden tot het enorme aantal van ruim 900 vooral lichtgewonden. De weggeworpen delen van de opslagbunkers/containers veroorzaken een beperkter aantal vooral dodelijke of zeer zwaargewonde slachtoffers. De met de explosie meekomende, maar ook gedurende de uren daarna nog rondvliegende vuurwerkdelen, veroorzaken een grote hoeveelheid secundaire brandjes op de nu veelal onbeschermende daken van de woningen en bedrijfspanden in de wijk.

Deze brandjes worden gedurende het eerste uur niet of nauwelijks bestreden, zij kunnen zich daarom ontwikkelen tot een oppervlaktebrand die grofweg begrenst wordt door Roomweg, Deurningestraat, Lasondersingel en het industriecomplex 'Bamshoeve'. Tegen 17.00 begint de oppervlaktebrand het karakter te tonen van een vuurstorm⁴. De kern van het rampterrein is dan ook niet meer te betreden.

Tegen 18.30 is de brand grotendeels uitgewoed. Slechts de branden in de Grolsch-brouwerijbrouwerij en het bedrijfspand 'de Bamshoeve' hebben dan nog grotere omvang.

Opschaling

Binnen enkele minuten na de grote explosie bij SE fireworks om 15.36 vraagt de leidinggevende van de brandweer ter plaatse, de officier van dienst, om opschaling. De gevraagde opschaling betreft zowel brandweercapaciteit sec (2 pelotons), als coördinatiecapaciteit in de ruime zin van het woord (officieren, dienstleiding en burgemeester). Deze gevraagde opschaling wordt door de RAC echter tenminste in het eerste uur niet tot stand gebracht. Ook op latere verzoeken om meer bijstand wordt nauwelijks gereageerd. De meeste brandweercapaciteit die gedurende het eerste uur aankomt, wordt geleverd door de, min of meer op eigen initiatief opkomende, vliegbasisbrandweer en de Duitse brandweer samen.

Slechts mondjesmaat stromen gedurende de eerste twee uur losse eenheden het rampterrein op. De officieren die gedurende de eerste twee uur ter plaatse arriveren, zijn niet gealarmeerd door de RAC en komen dus in feite op eigen initiatief. Voor de feitelijke wijze van alarmering en verdere opschaling van operationeel- en beleidsteam verwijzen wij naar de analyse van het cluster 'algemene coördinatie en opschaling'.

Van belang is hierbij dat de huidige landelijke modelopschalingsprocedure uitgaat van een beperkte 'vrije' instroom van losse brandweereenheden. Men gaat ervan uit dat eenheden gestructureerd worden tot tenminste pelotons van vier eenheden onder leiding van een officier. De RAC Twente laat conform dit model brandweereenheden die zich uitruk gereed melden wachten tot zij daadwerkelijk gestructureerd worden gealarmeerd. Tot een dergelijke alarmering komt men echter tenminste in het eerste uur niet.

⁴ Met oppervlaktebrand wordt hier bedoeld een brand waarbij alle objecten op een bepaald oppervlak bij de brand betrokken zijn. Een vuurstorm is volgens gangbare definities een ontwikkelde oppervlaktebrand op een bebouwd oppervlak van tenminste 2,5 vierkante kilometer tijdens droog, warm en windstil weer waarbij de energie-inhoud zo groot is dat lokaal de atmosferische omstandigheden beïnvloed worden. Er is dan sprake van een duidelijke aanzuigende werking van de brand en de energie-inhoud van de brand zal zodanig zijn dat de rookpluim door de inversielaag heen breekt. De brand kan zich dan met grote snelheid met de thermiek mee over straten heen uitbreiden.

De eerste twee gestructureerd gealarmeerde pelotons (daadwerkelijke alarmering ongeveer 16.30) zijn vanaf ongeveer 17.00 op de hen aangewezen uitgangstelling Hanzepoort aanwezig. Hun pelotonscommandanten worden in eerste instantie echter naar de regionale alarmcentrale gehaald, vanwaar deze op eigen initiatief weer vertrekken om hun pelotons naar de grens van het rampterrein te dirigeren (hetgeen om ongeveer 17.30 plaatsvindt). Het duurt vervolgens nog ruim een half uur voordat zij daadwerkelijk ingezet worden. De laatste vertraging ontstaat door onduidelijkheid over het explosiegevaar dat de brand in de Grolsch-brouwerij-brouwerij met zich meebrengt.

De vanaf 17.20 gealarmeerde regionale compagniebijstand komt vanaf ongeveer 18.30 daadwerkelijk in actie op het rampterrein (overigens onder leiding van slechts één officier in plaats van de reguliere drie officieren).

Redding

De verantwoordelijkheid van de brandweer voor de redding van slachtoffers op het rampterrein is voornamelijk individueel ingevuld door die brandweermensen die de explosie overleefd hebben. Daarnaast is in de eerste minuten na de explosie veel bijgedragen door collega hulpverleners van de politie en van de ambulancezorg. Ook vanuit de bevolking zelf heeft men elkaar geholpen. De situatie op het rampterrein was overigens zodanig dat slechts weinigen daadwerkelijk uit beschadigde constructies bevrijd moesten worden. Gesteld kan worden dat binnen een half uur de getroffen wijk spontaan ontruimd was, mede door de angst voor volgende explosies. Op grond van de momenteel bekende gegevens is het niet waarschijnlijk dat er in rampterrein beklemde slachtoffers waren die niet gered konden worden en daardoor zijn overleden.

Overigens moet wel vermeld worden dat een lokaal succesvolle georganiseerde multidisciplinaire inzet aan de zuidzijde van het rampterrein die gericht was op zowel redding (doorzoeken panden) als brandbestrijding om ongeveer 17.00 uur werd afgebroken in verband met het gepercipieerde explosiegevaar van de Grolsch-brouwerij-brouwerij.

Na 18.30 komt de brandweer tot systematische doorzoeking van panden in het rampgebied. Hierbij wordt nog een enkele niet gewonde buurtbewoner aangetroffen. Vanaf ongeveer 23.00 uur gebeurt dit doorzoeken door multidisciplinaire groepen. Levende slachtoffers worden dan niet meer aangetroffen.

(Grootschalige) brandbestrijding

De in eerste instantie kleine dakbrandjes werden gedurende tenminste het eerste half uur niet bestreden (of in enkele gevallen door bewoners zelf). De vele kleine brandjes konden zich daardoor in de periode tot 17.00 ontwikkelen tot een oppervlakte brand die niet meer effectief door de toen aanwezige losse eenheden bestreden kon worden. Losse eenheden boekten echter op een aantal plaatsen succes bij het tegengaan van uitbreiding van de oppervlaktebrand en het blussen van branden buiten de grendellijnen. Echt grootschalig brandbestrijdingsinzet kwam pas na 18.30 tot stand, toen de oppervlaktebrand al was uitgewoed en overgegaan in een verzameling van kleine brandjes met alleen nog de branden in de Grolsch-brouwerij-brouwerij en de Bamshoeve als zwaartepunten.

Coördinatie van de brandweerinzet

De oorspronkelijk leidinggevende officier van dienst heeft gedurende het eerste half uur na de klap als eerste actie de opschaling in gang gezet, daarna geprobeerd zijn eenheden te verzamelen, onderwijl geverifieerd dat de Grolsch-brouwerij-brouwerij geen gevaar met zich meebrachten verder de locatie van het eerste gewondennest afgestemd van met een ambulanceverpleegkundige.

Na een half uur komen dan de eerste bijstandseenheden ter plaatse. Die eenheden die dan contact opnemen met de officier van dienst worden ingezet volgens een werkbaar inzetplan 'op hoofdlijnen' dat rekening houdt met de dan heersende omstandigheden. Al snel echter wordt de communicatie problematisch wanneer meerdere eenheden zich op het operationele mobilfoonnet proberen te melden. De lichtgewonde officier van dienst komt dan op informatieachterstand, zo is hem enige tijd niets bekend over het door sommigen gepercipieerde explosiegevaar ten gevolge van de brand in de Grolsch-brouwerij-brouwerij waardoor enkele eenheden al teruggetrokken worden.

De enige officier die binnen een uur na de grote explosie op het rampterrein arriveert, vervult eigenlijk geen operationeel piket meer. Toch geeft deze officier op adequate wijze leiding aan een op dat moment succesvolle multidisciplinaire inzet aan de zuidzijde van het rampterrein.

Pas vlak voor 17.00 melden twee hoofdofficieren zich bij de inmiddels aanwezige commandohaakarmbak (gesitueerd naast de verbindingcommandowagen). Een derde officier komt vlak na 17.00 aan bij de verbindingcommandowagen. Na een serie van korte, soms parallel lopende overleggen is de uitkomst als volgt: De inzet aan de zuidzijde van het rampterrein wordt afgebroken uit angst voor een explosie bij de Grolsch-brouwerij-brouwerij. De beide hoofdofficieren vertrekken naar de noordzijde van het rampterrein om daar een deelverantwoordelijkheid op zich te nemen (duidelijkheid scheppen in de situatie rond de Grolsch-brouwerij en het coördineren van de inzet van de twee inmiddels op de uitgangstelling gearriveerde bijstandspelotons). De laatst aankomende officier neemt vanaf dan min of meer de feitelijke coördinatie van de brandweerinzet over van de officier van dienst. Hij is echter nog niet op de hoogte gebracht van het mogelijke explosiegevaar bij de Grolsch-brouwerij-brouwerij. Het duurt vervolgens nog ruim een uur voordat een officier van een van de bijstandpelotons uiteindelijk om 18.15 uur zeker kan stellen dat er geen explosiegevaar meer bestaat. Vanaf dat moment worden de bijstandspelotons ook daadwerkelijk ingezet.

Vanaf ongeveer 18.30 uur is er sprake van een *grosso modo* voldoende gecoördineerde brandweerinzet, dat wil zeggen dat alle eenheden een direct aan hen leidinggevende officier toegewezen hebben die zelf vervolgens opereert binnen het kader van een gecoördineerd inzetplan. Individuele eenheden hebben overigens tot 's avonds laat geen leiding gekregen. Na de aflossing van de brandweereenheden in het veld omstreeks 22.30 uur door twee bijstandcompagnieën en na de inrichting van het multidisciplinaire commando rampterrein voldoet de coördinatie ook in aantal leidinggevendenden aan de daarvoor geldende normen (zoals bijvoorbeeld beschreven in de leidraad brandweercompagnie). Vanaf dat moment zal er voldoende coördinatie gewaarborgd blijven gedurende de bijna twee weken dat er nog brandweereenheden zijn ingezet.

Multidisciplinaire coördinatie

Hoewel een van de eerste acties van de officier van dienst een multidisciplinaire was, namelijk afstemming met een leidinggevende ambulanceverpleegkundige, wordt de multidisciplinaire coördinatie op leidinggevend niveau gedurende de volgende uren niet gecontinueerd.

Het meest merkbare gevolg van het ontbreken van multidisciplinaire coördinatie is dat gedurende de volgende uren een verschillende perceptie van het explosierisico bij de Grolsch-brouwerij ontstaat. De politie komt uiteindelijk in essentie monodisciplinair tot een effectafstand van 750 meter. Zij ontruimt derhalve ook in een dergelijke cirkel rondom de Grolsch-brouwerij. Saillant is dan dat op het moment dat de brandweer intern zeker weet dat er geen explosiegevaar (meer) bestaat ten gevolge van de brand (ongeveer 18.15 uur), de politie vanwege acuut explosiegevaar

aandringt op de verplaatsing van gewondennesten en opvanglocaties (verplaatsing gewondennest Van Heekpark daadwerkelijk in gang gezet om ongeveer 18.25).

Opvallend is de rol van de verschillende meldkamers/ verbindingscommandowagens die vaak op eigen gezag verregaande beslissingen nemen en deze vervolgens ook niet terugkoppelen naar de eigen leidinggevend. Daar waar de monodisciplinaire coördinatie bij geen der diensten voldoende tot stand komt, kan niet verwacht worden dat wel tot adequate multidisciplinaire coördinatie kan worden gekomen.

Pas nadat aan het eind van de zaterdagavond de verschillende monodisciplinaire verbindingscommandowagens tezamen zijn geplaatst ontstaat er een voldoende multidisciplinaire coördinatie. Dan wordt bijvoorbeeld besloten tot een laatste 'levensreddende' zoektocht naar slachtoffers in het rampterrein door multidisciplinaire teams. Wie echter nu precies de operationele leiding heeft, blijft echter onduidelijk. Anderzijds kan worden opgemerkt dat bijvoorbeeld al die avond wordt geconstateerd dat er asbest op het rampterrein aanwezig is, maar dat pas de volgende middag wordt gewerkt aan een gezamenlijke persoonlijke beschermingsstrategie.

In de loop van de week daarna slaagt het multidisciplinaire coördinatie team op het rampterrein er wel in om de acties van de eenheden op het rampterrein voldoende te coördineren, maar veel minder om als één team andere langzamerhand tijdens de bergingsfase bij de incidentbestrijding betrokken partijen tegemoet te treden. Zo krijgt bijvoorbeeld de Arbeidsinspectie onvoldoende gezamenlijk afgestemd en deskundig weerwoord op haar insteek een asbest-sanerings regime aan de bergers op te leggen.

Het explosiegevaar van de Grolsch-brouwerij-brouwerij

Gedurende de hulpverlening in de eerste uren bestaat er bij de verschillende hulpverleningsdiensten de perceptie van explosiegevaar bij de Grolsch-brouwerij-brouwerij ten gevolge van de brand die daar woedde.

In eerste instantie heeft de officier van dienst daar met een van zijn overgebleven manschappen aandacht aan de Grolsch-brouwerij-brouwerij besteed. De uitkomst van deze eerste actie en overleg was dat er weliswaar aandacht moest worden besteed aan de ammoniakkoelinstallatie omdat die door de klap mogelijk beschadigd kon zijn, maar dat de installatie ingeblokt was en de kans op het vrijkomen van grotere hoeveelheden ammoniak daarmee zo goed als uitgesloten was. De officier van dienst is overigens chemisch geschoold en kende vanuit zijn verantwoordelijkheid voor proactie en repressie binnen de brandweer Enschede de Grolsch-brouwerij-brouwerij goed.

In tweede instantie echter meldt tegen 16.30 een personeelslid van de Grolsch-brouwerij acuut explosiegevaar van de methaangasopslag bij de bioreactor op het Grolsch-brouwerij-complex in de richting van enkele politie- en brandweereenheden. Deze eenheden trekken zich daarop een honderd meter terug. Feitelijk was de opslag in de vorm van een ballon al bij de explosie van SE Fireworks kapot geblazen en had er overigens ook geen explosiegevaar bestaan daar de ballon gewoon onder omgevingsdruk staat.

Bij de politie blijft gedurende de volgende uren het beeld van een dreigende methaangas-explosie boven de markt hangen. Dit leidt uiteindelijk tot een in essentie monodisciplinair door de politiemeldkamer bepaalde ontruimingsstraal van 750 meter. Binnen die cirkel worden dan tegen 18.15 ook gewondennesten en opvanglocaties door de geneeskundige hulpverleners verplaatst. Bij de brandweer leidt het vermeende methaangasexplosiegevaar tot het stopzetten van de op dat moment succesvol lijkende inzet aan de zuidzijde van het rampterrein.

In de serie overleggen om ongeveer 17.00 tussen de officieren die tot dat moment op het rampterrein zijn, wordt gesproken met het hoofd BHV van de Grolsch-brouwerij. Dit leidt tot de constatering dat er geen methaangasexplosiegevaar bestaat. In dit overleg ontstaat bij een aantal leidinggevenden van de brandweer dan echter weer de perceptie dat de CO₂-tanks en de ammoniakkoelinstallatie een groot maar onbenoemd risico vormen. Hoewel dan besloten wordt om het gevaar bij de Grolsch-brouwerij als zwaartepunt van de inzet te beschouwen (een van de aanwezige officieren gaat er naar toe met het hoofd BHV), zal het nog een uur duren voordat door een andere officier wordt vastgesteld dat het explosiegevaar beheersbaar is. Achteraf kan worden gesteld dat het explosiegevaar zeer beperkt was: de verschillende installaties bevonden zich in immers binnen in een gebouw, er was derhalve nauwelijks gevaar voor aanstraling, een fysische explosie van CO₂-tanks is onwaarschijnlijk en gezien de locatie beperkt in effect, de ammoniakkoelinstallatie was na de explosies ingeblokt. Chemische deskundigheid was echter schaars op het rampterrein (waar de officier van dienst dan al van vertrokken is). Dit ondanks het feit dat een deel van de aanwezige officieren ook meedraait in het piket voor regionaal officier gevaarlijke stoffen. Anderzijds maakt de duale risicocommunicatie van het hoofd BHV een snelle risico-inschatting niet eenvoudig; hij claimt enerzijds dat de kans op een explosie zeer beperkt is, maar anderzijds dat een eventuele explosie net zo erg kan zijn als die bij SE Fireworks.

Verder is van belang voor een juiste appreciatie van het gepercipieerde gevaar dat bij veel eenheden in het veld een gevoel van onzekerheid bestond over het risico op vervolgexplosies op het terrein van SE Fireworks.

Urban search and rescue

Tijdens de bergingsfase ontstaat er een hoogoplopend verschil van inzicht tussen de verschillende hulpverleningsdiensten en de Arbeidsinspectie over de wijze waarop hulpverleners beschermd moeten worden tegen asbest. Ook binnen de verschillende hulpverleningsdiensten zelf bestaat er soms verschil van mening over de juiste bescherming hiertegen.

Nog afgezien van de vereiste persoonlijke bescherming blijkt de berging zelf specifieke vaardigheden te vereisen, die brandweereenheden niet standaard beheersen. Het opereren in een verwoeste stedelijke omgeving is namelijk geen onderdeel van de reguliere (brandweer)opleidingen. Het eerste ter assistentie van het RIT ingezette (Drentse) brandweerpeloton wordt dan ook al snel de vaste ervaringdeskundige assistentie van het RIT.

Operationele aspecten van de brandweerinzet

Al vrij snel na de klap raakt de alarmcentrale van de brandweer overbelast door het aanbod van meldingen en opdrachten. Zodra, na ruim een half uur, de eerste bijstandseenheden op het rampterrein arriveren, raakt ook het operationele portofoonnet overbelast. Uitwijken naar het reguliere (mobiele) telefoonnet blijkt niet mogelijk, daar ook dit net de vraag niet kan verwerken. Door het gebrek aan leidinggevenden gedurende de eerste uren op het rampterrein is het bovendien niet goed mogelijk om per inzetgebied een kanaal aan te wijzen. Regelmatig blijken daardoor eenheden niet bereikt te kunnen worden. En omgekeerd lukt het eenheden vaak niet om een inzetbevel per mobilofoon te verkrijgen. Een poging vanuit de verbindingcommando wagen om een apart OVD-kanaal aan te wijzen is tot 18.30 uur slechts beperkt succesvol onder ander vanwege miscommunicatie over het precieze kanaalnummer.

Voor een aantal logistieke aspecten van de brandweerinzet die na enkele uren benodigd zijn, geldt als gemeenschappelijke karakteristiek dat zij meerdere malen moeten worden aangevraagd en dat de daadwerkelijke voorziening dan wat aarzelend op gang komt. Dit geldt voor diverse zaken als de

organisatie van het grootwatertransport, de voorziening van eten, drinken en brandstof en aflossing. Van invloed op de effectiviteit van de \daadwerkelijke hulpverlening is dit echter niet of nauwelijks geweest. Overigens moet worden opgemerkt dat de Duitse brandweereenheden ook op dit gebied een zeer waardevolle bijdrage leverden als het gaat om voedsel, drank en verlichting van het rampterrein.

Waarschuwen van de bevolking

De Twentse WVD-organisatie van de regionale brandweer, verantwoordelijk voor het in kaart brengen van de verspreiding van gevaarlijke stoffen en het waarschuwen van de bevolking daarvoor, heeft een kwalitatieve invulling van het WVD-piket (door chemisch deskundigen) en een goede mate van geoefendheid. Na de explosie is zij echter niet gealarmeerd, ondanks een serie meldingen vanuit de bevolking van mogelijke neerslag vanuit de rookpluim. Uiteindelijk heeft een van de WVD-deskundigen na ongeveer een uur op eigen initiatief zijn collega's gealarmeerd. Het blijkt dat er geen meetploegen beschikbaar zijn om metingen uit te voeren. Twee van de vier chemisch deskundigen, die zelf geen meetmateriaal tot hun beschikking hebben, gaan derhalve de rookpluim volgen en letten op visuele en/of geur kenmerken. Zij constateren niets.

Om 18.50 is de milieuongevallendienst van het RIVM gevraagd om metingen in het mogelijke effectgebied te verrichten. Ook de RIVM constateerde geen meetbare luchtverontreiniging. Hierdoor kon al dezelfde avond met grote zekerheid kon worden vastgesteld dat de volksgezondheid niet bedreigd werd.

Op zondagochtend ontstaat dan de angst dat er mogelijk toch veel asbest uit de rookpluim zou zijn neergeslagen. Mede door een communicatieprobleem tussen RCC (waar de WVD zetelde) en de gemeentelijke rampenstaf (waar het beeld ontstaat dat er al daadwerkelijk asbestneerslag is geconstateerd), ontstaat deze angst. Dit leidt tezamen tot een tamelijk onduidelijk persbericht waarin de bevolking wordt gewaarschuwd voor asbestneerslag. Na negatieve metingen in het veld wordt het persbericht de volgende dag herroepen.

8.3 Conclusies

Ontwikkeling van de fysieke situatie op het rampterrein

Het schadebeeld na de explosie ontwikkelt zich van wijdverspreide lichte (constructie)schade met her en der kleine secundaire brandjes tot het volledig wegbranden van de kern van het rampgebied door een zich richting vuurstorm ontwikkelende oppervlaktebrand .

Opschaling

Het opschalingsproces van de brandweer heeft ernstig gehaperd (zie ook de deelrapportage 'algemene coördinatie'). Dit heeft geleid tot een ernstig belemmering voor vooral de grootschalige brandbestrijding en de realisatie van multidisciplinaire coördinatie van de hulpverlening .

Onderscheid moet hier worden gemaakt tussen het opschalingproces zoals dat momenteel theoretisch in landelijke procedures vastligt en het opschalingsproces zoals dat bij vorige (buitenlandse) rampen heeft plaatsgevonden.

- Het huidige landelijke opschalingsmodel zoals dat bijvoorbeeld beschreven is in de 'leidraad brandweercompagnie' gaat uit van een gestructureerde instroom waarbij eenheden gealarmeerd worden als pelotons (vier eenheden met een leidinggevende officier) en compagnieën (drie pelotons met een leidinggevende officier). Deze gestructureerd gealarmeerde eenheden (volgens de standaard opschalingprocedure eerst verzameld op een uitgangstelling) arriveren al voorspelbaar buiten het eerste levensreddende uur van de hulpverlening. In het geval van de vuurwerkram was dit echter pas na twee uur het geval voor de eerste twee pelotons.

- Anderzijds geldt dat bij veel (buitenlandse) rampen tot nu toe er ondanks dergelijke gestructureerde opschalingsprocedures toch een grote instroom van losse eenheden (en leidinggevend) op gang kwam die de slachtoffers in het eerste gouden uur van de hulpverlening konden helpen. Relevante voorbeelden zijn de bomaanslag in Oklahoma City, de Bijlmervliegcrash of het ongeval met de hogesnelheidstrein te Eschede (Duitsland). In vergelijking met deze (buitenlandse) rampen valt de zeer beperkte instroom van losse eenheden in Enschede op.

Redding

De redding van slachtoffer is in Enschede voornamelijk verzorgd door het voor de explosie al aanwezige brandweerpersoneel, ambulancepersoneel, politie-eenheden en door de bevolking zelf. De inzet van deze veelal zelf door de explosie getroffen hulpverleners kan niet anders dan als buitengewoon groot worden gekarakteriseerd. De schade en het letsel direct na de explosie was overigens zodanig dat de meeste getroffen op eigen kracht snel het rampgebied konden ontvluchten. Het is niet waarschijnlijk dat de late opkomst van aanvullende brandweereenheden van invloed is geweest op het aantal slachtoffers.

(Grootschalige) brandbestrijding

De in eerste instantie grote hoeveelheid kleinere brandjes is gedurende het eerste uur niet of nauwelijks bestreden. Hierdoor ontstond een oppervlaktebrand die door het beperkt aantal toen aanwezige losse eenheden niet effectief bestreden kon worden. De capaciteit voor grootschalige brandbestrijding werd pas gerealiseerd tegen 18.30 uur toen de oppervlaktebrand was uitgeweid.

Coördinatie van de brandweerinzet

De coördinatie van de brandweerinzet gedurende het eerste uur door de oorspronkelijk leidinggevende officier van dienst was adequaat, zeker gezien de toestand waarin hij zich bevond.

Door onvoldoende instroom van leidinggevend en de inadequate wijze waarop de verantwoordelijkheden tussen hen verdeeld werden, ontstond echter vrij snel daarna een coördinatiegebrek dat een effectieve inzet van de brandweer gedurende de periode tot tenminste 18.30 ernstig hinderde.

Als over het algemeen landelijk geldende systeemfouten die voorspelbaar aanleiding geven tot een dergelijk coördinatiegebrek kunnen worden betiteld:

- de afwezigheid van een goede landelijke beschrijving van de wijze waarop de coördinatie van een dergelijke grootschalige inzet gedurende de eerste chaotische uren tot stand moet komen
 - de doorstroming van officieerniveau naar hoofdofficieerniveau vindt niet plaats op grond van een selectie op operationele vaardigheden, maar slechts op bureaumanagementvaardigheden
 - operationele oefening op hoofdofficieerniveau is in Nederland nog steeds zeldzaam.
- Teveel hangt derhalve af van de wijze waarop individuen hun taak opvatten.

In de min of meer stabiele situatie vanaf zaterdagavond werd de coördinatie van de brandweerinzet voldoende gegarandeerd.

Multidisciplinaire coördinatie

De multidisciplinaire coördinatie was in de eerste uren onvoldoende gegarandeerd. Hierdoor ontstond ernstige hinder voor de hulpverleningsinzet van de verschillende hulpverleningsdiensten. Met name was dat het geval door de onvoldoende afstemming van de verschillende reacties op het gepercipieerde explosierisico tengevolge van de brand in de Grolsch-brouwerij-brouwerij. Individuele leidinggevend hebben elkaar wel met enige regelmaat bilateraal gesproken, maar mede door de gebreken in de monodisciplinaire coördinatie van de verschillende diensten (waar met name de meldkamers en op verschillende locaties opgestelde

verbindingscommandowagens een opvallende rol spelen) is echte multidisciplinaire coördinatie in de periode tot ongeveer 21.00 uur niet tot stand gekomen. In het bijzonder heeft de brandweer haar rol als operationeel leidinggevend niet waar kunnen maken. Aangetekend moet daarbij worden dat gezien het feit dat de operationele coördinatie van de gehele brandweerinzet slechts op twee, elkaar in tijd opvolgende, schouders lag, dit falen nu juist niet kan worden toegerekend aan deze functionarissen.

Vanaf de realisatie van een gezamenlijk 'coördinatie team plaats incident' zaterdagavond laat was de multidisciplinaire coördinatie voldoende gegarandeerd. Opvallend is echter wel de onduidelijkheid die dan (met regelmaat) blijft bestaan over wie precies de operationele leiding op het rampterrein heeft. Daarmee is ook onduidelijk wie bijvoorbeeld zorg moet dragen voor afstemming van de persoonlijke beschermingsmaatregelen op het rampterrein.

Het explosiegevaar van de Grolsch-brouwerij-brouwerij

De perceptie van het explosiegevaar dat de brand in de Grolsch-brouwerijbrouwerij met zich meebracht was cruciaal voor de effectiviteit van de brandweerinzet aan de noordzijde van het rampterrein en van de hulpverleningsinzet in het algemeen. Angst voor en onduidelijkheid over de mogelijke effecten van explosie van in eerste instantie de methaanopslagballon van de biogasreactor en van later de CO₂-tanks en de ammoniakkoelinstallatie leiden tot ernstige vertraging van de inzet van bijstandseenheden van de brandweer, tot een massale inspanning van de politie die in tot ontruiming overgaat in een cirkel van 750 meter en tot de gehaaste verplaatsing van gewondennesten en opvanglocaties door de geneeskundige hulpverleners.

Twee oorzaken kunnen tenminste benoemd worden voor de onduidelijkheid over het explosiegevaar dat de brand in de Grolsch-brouwerij-brouwerij met zich meebracht. In de eerste plaats ontbrak het de brandweer gedurende de eerste uren aan voldoende parate kennis over de ongevalsbestrijding gevaarlijke stoffen op basis waarvan een verantwoorde inschatting van de effecten van een explosie kon worden gegeven. De Twentse invulling van het piket voor de regionaal officier gevaarlijke stoffen bleek de gewenste deskundigheid niet te kunnen leveren.

In de tweede plaats was er onvoldoende multidisciplinaire coördinatie waardoor er bij de verschillende hulpverleningsdiensten een volledig verschillende perceptie van het explosiegevaar kon groeien.

Urban search and rescue

Binnen de verschillende hulpverleningsdiensten bestaat onvoldoende kennis over de verschillende aspecten van het redden en bergen in verwoeste stedelijke omgeving. In die zin is er (preparatief) onvoldoende geleerd van de lessen die na de Bijlmerramp zijn getrokken. De discussie over de persoonlijke bescherming tijdens de bergingsfase (vanaf zondag) is hier een directe illustratie van.

Operationele aspecten van de brandweerinzet

De communicatie op het rampterrein was, zoals bij alle rampen, problematisch. Het is echter onjuist om de problematiek rond de coördinatie van de hulpverlening hier aan te wijten. Wel kan worden gesteld dat een effectiever gebruik van de beschikbare communicatiekanalen mogelijk was geweest.

Een aantal logistieke aspecten van de brandweerinzet hadden effectiever en efficiënter kunnen worden georganiseerd. Dit geldt bijvoorbeeld voor de organisatie van het grootwatertransport, de voorziening van eten, drinken en brandstof en aflossing. Van invloed op de daadwerkelijke hulpverlening is dit echter in dit specifieke geval niet of nauwelijks geweest.

Waarschuwen van de bevolking

De WVD-organisatie van de regionale brandweer, verantwoordelijk voor het in kaart brengen van de verspreiding van gevaarlijke stoffen en het waarschuwen van de bevolking daarvoor, is niet in de positie geweest om haar verantwoordelijkheid waar te maken. De WVD is niet gealarmeerd, had niet de beschikking over haar meetploegen en is niet actief betrokken bij de gevaarsinschatting omtrent het explosiegevaar tengevolge van de brand bij de Grolsch-brouwerij-brouwerij.

Positief is de relatief snelle alarmering en inzet van de milieuongevallendienst van het RIVM waardoor al zaterdagavond met grote zekerheid kon worden vastgesteld dat de volksgezondheid niet bedreigd werd.

Overigens waren coördinatieproblemen tussen de WVD en de gemeentelijke rampenstaf er mede voor verantwoordelijk dat op zondagochtend toch het onjuiste beeld naar buiten werd gebracht dat de volksgezondheid mogelijk werd bedreigd door asbest. De berichtgeving hierover naar het publiek tot kan als bijzonder onhelder worden gekenschetst.

8.4 Aanbevelingen

Opschaling

Er dient een helder opschalingsprotocol te komen voor de Nederlandse brandweer.

Dit protocol moet rekening houden met het feit dat in het eerste levensreddende uur vooral veel vrij instromende en zelfstandig opererende eenheden noodzakelijk zijn alsmede een instroom van voldoende leidinggevend en gedurende dat eerste uur een aanzet te kunnen geven tot het instellen van (multidisciplinaire) coördinatie. Tegelijkertijd zou men echter moeten starten met de alarmering van één of meerdere brandweercompagnieën om zo snel mogelijk na het gouden uur volgens een gestructureerde methodiek te werk te kunnen gaan. Zodra de gestructureerde eenheden (compagnieën) inzetbaar zijn, vervangen zij de los ingestroomde eenheden, die op dat moment dus worden teruggetrokken. Gezien het feit dat met name kleine regio's niet voldoende capaciteit hebben om tegelijkertijd veel losse eenheden in te zetten en tegelijkertijd een compagnie te formeren, kan bij die regio's al in de preparatiefase worden vastgelegd dat bij grote rampen voor de gestructureerde inzet direct om interregionale compagniesbijstand wordt verzocht.

Het bestaande landelijk opschalingsmodel moet in deze zin worden aangepast.

Het protocol moet verder rekening houden met een voorspelbaar gebrek aan goede communicatiemogelijkheden.

Het protocol moet bekend zijn bij en geoefend zijn door centralisten, (hoofd)officieren en bevelvoerders van eenheden.

Redding

Redding in het levensreddende gouden uur is voorbehouden aan de eerste vrij instromende eenheden. Opleiding en oefening van brandweereenheden moet hier rekening mee houden.

Brandbestrijding

Hoewel bij de grootschalige oppervlakte brandbestrijding in Enschede tekortkomingen op het gebied van kennis en oefening van eenheden is geconstateerd, verdient het geen aanbeveling om hier een zwaartepunt in het opleiden en oefenen voor de rampenbestrijding van te maken. Bij een adequate opschaling is het niet in redelijkheid te verwachten dat een dergelijke oppervlaktebrand zich kan ontwikkelen.

Coördinatie van de brandweerinzet

Om de coördinatie van de brandweerinzet te garanderen ook gedurende de eerste kostbare uren is de beschrijving van een incident coördinatie systematiek voor de brandweer (vergelijkbaar met het Engelse incident command system) wenselijk. Deze systematiek moet tenminste de wijze beschrijven waarop en door wie welke coördinerende verantwoordelijkheid wordt ingevuld gedurende de verschillende fasen van de incidentbestrijding. Opleiding en oefening is noodzakelijk om een dergelijke systematiek tot vaardigheid te maken. Verder dienen die hoofdofficieren van de brandweer die een operationele verantwoordelijkheid hebben, hiervoor geselecteerd en geoefend te zijn.

Multidisciplinaire coördinatie

Veel meer opleiding en oefening lijkt noodzakelijk om te garanderen dat de operationeel leidinggevendenden van de verschillende hulpverleningsdiensten op het rampterrein ook daadwerkelijk in de eerste uren overgaan tot multidisciplinaire coördinatie. Daarnaast zal diegene die met de operationele leiding is belast moeten kunnen garanderen dat er leidinggevende capaciteit beschikbaar is om die rol te kunnen invullen.

Operationele aspecten van de brandweerinzet

In aanvulling op de huidige waardevolle logistieke checklisten in de 'leidraad brandweercompagnie' zou een checklist voor logistieke ondersteuning op het rampterrein wenselijk zijn. In deze checklist zou dan bijvoorbeeld ook moeten worden aangegeven wat precies de taak van het regionaal operationeel team en het commando rampterrein is op het gebied van logistieke voorziening.

Urban search and rescue

De ervaringen die uit de verschillende Nederlandse en buitenlandse rampen kunnen worden geleerd als het gaat om de technieken van het redden en bergen in verwoeste stedelijke omgevingen zouden moeten worden samengebond in een landelijk inzetbaar 'urban search and rescue team' vergelijkbaar met het Amerikaanse voorbeeld.

Waarschuwen van de bevolking

Aangezien voorspeld kan worden dat bij een grotere calamiteit de alarmcentrale van de brandweer onvermijdelijk overbelast zal raken, verdient het aanbeveling de regionale meetplanorganisatie van de brandweer, verantwoordelijk voor het in kaart brengen van de verspreiding van gevaarlijke stoffen en het waarschuwen van de bevolking daarvoor, zo in te richten dat deze organisatie in een dergelijke situatie toch kan functioneren.

Bijlage 1 Verklaring voertuignummers

Nummer	Gemeente	Type
27632	Almelo	TS
27633	Almelo	TS
27634	Enter	TS
27636	Tubbergen	TS
27638	Vriezenveen	TS
27639	Holten	TS
27641	Rijssen	TS
27643	Wierden	TS
27644	Enter	TS
27645	Den Ham	TS
27647	Nijverdal	TS
28632	Vliegbasis Twenthe	TS
28641	Enschede	TS
28642	Boekelo (Enschede)	TS
28643	Haaksbergen	TS
28646	Enschede	TS
28648	Glanerbrug (Enschede)	TS
28661	Enschede	SPB
28662	Vliegbasis Twenthe	CT
28664	Vliegbasis Twenthe	CT
28744	Haaksbergen	TS
28746	Neede	TS
28822	Oldenzaal	TS
28842	Denekamp	TS
28843	Losser	TS
28844	Losser	TS
28847	Ootmarsum	TS
28848	Oldenzaal	TS
29541	Hengelo	TS
29701	Stad Delden	TS
29741	Stad Delden	TS
29744	Ambt Delden	TS
29801	Hengelo	TS
29842	Hengelo	TS
29846	Weerselo	TS
29847	Ootmarsum	TS
29848	Akzo Nobel	TS
	Vredesteijn	TS
	Grolsch	TS

Bijlage 2 Begrippen- en afkortingenlijst

Afkorting	Omschrijving
112-centrale	algemeen alarmnummer (zowel regionaal voor het normale telefoonnet als de landelijke 112 centrale voor mobiele telefonie te Driebergen)
AAD-Oost	Alarmerings- en Ambulancedienst Oost, gevestigd te Hengelo
AI(S)	Arbeidsinspectie van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
AL	Autoladder
AP	Aanvalsploeg
AS	Autospuit
BHV	Bedrijfs hulpverlening
BMD	Bouw & Milieudienst van de gemeente Enschede
BOT	Bedrijfsopvangteam
BRZO	Besluit Rampen en Zware Ongevallen
BT	Beleidsteam
BV	bevelvoerder
B(R)W	Brandweer
BZK	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CA	chauffeur autoladder
CC	Compagniescommandant (brandweer)
CCRB	College van Commandanten Regionale Brandweren
CdK	Commissaris der Koningin (zonder nadere aanduiding van de provincie Overijssel)
CGV	Coördinator Gewondenvervoer
Cie	Brandweercompagnie
COH	Commandohaakarmbak
CoRT	Commando Rampterrein
COT	Crisis Onderzoek Team
CP	chauffeur/pompbediener
CPA	Centrale Post Ambulancevervoer
CT	Crashtender
CTPI	Coördinatie Team Plaats Incident
CVD	commandant van dienst
DPU	Dompelpompunit
GCC	Gemeentelijk Coördinatie Centrum (onderdeel van de gemeentelijke rampenstaf)
GEN	gemeente Enschede (algemeen)
GGD	Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GHOR	Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen
GNK	Geneeskundige Combinatie
GPO	Grootschalig politie optreden
GRS	Gemeentelijke Rampenstaf
HA	Haakarmvoertuig
HOVD	Hoofdofficier van Dienst (brandweer)
HSGA	Hoofd Sectie Geneeskundige Aangelegenheden
HV	Hulpverleningsvoertuig
HW	Hoogwerker
IBBT	Integrale Brandweer Beroeps Trainingen
IGZ	Inspectie voor de Gezondheidszorg

Afkorting	Omschrijving
IMH	Inspectie voor de Milieuhygiëne
IP	Inspectie voor de Politie
KLPD	Korps Landelijke Politiediensten van het ministerie van BZK
Klu	Koninklijke Luchtmacht
Kmar	Koninklijke marechaussee
LCI	Logistiek Coördinatiecentrum Inspecties
LMNI	Landelijk Meetnet Nucleaire Incidenten
MCU	Mobiele Communicatie Unit van het Korps Landelijke Politiediensten
ME	Mobiele Eenheid
min. BZK	Minister van BZK
MLRT	Medisch Leider Rampterrein (functionaris GGD)
MMK	Medisch Milieukundige (2e lijn functie binnen de GGD)
MMT	Medisch Mobiel Team
MOD	Milieu Ongevallendienst
NATRES	Nationale Reserve van het ministerie van Defensie
NCC	Nationaal Coördinatiecentrum van het ministerie van BZK
Nibra	Nederlandse Instituut voor Brandweer en Rampenbestrijding
NRK	Nederlandse Rode Kruis
OGS	Ongevulsbestrijding gevaarlijke stoffen
OM	Openbaar Ministerie
OSP	Ondersteuningspeloton van de brandweercompagnie
OT	Operationeel Team (onderdeel van de gemeentelijke rampenstaf)
OV	Openbare Veiligheid
OVD	Officier Van Dienst brandweer (zonder verdere aanduiding de OVD van de gemeentelijke brandweer Enschede)
OvD-G	Officier van Dienst Geneeskundig (zonder verdere aanduiding een OvD-G van de AAD-Oost)
OvJ	Officier van Justitie
PBM	Persoonlijke Beschermingsmiddelen (tegen besmetting met gevaarlijke stoffen)
PC	Commandant brandweerpeloton
PCC	Provinciaal Coördinatie Centrum (zonder nadere aanduiding het PCC van de provincie Overijssel)
pCC	Plaatsvervangend commandant brandweercompagnie
RAC	Regionale Alarmcentrale (brandweer; zonder nadere aanduiding de Alarmcentrale van de Regionale Brandweer Twente te Hengelo)
RCC	Regionaal Coördinatie Centrum van de Regionale Brandweer Twente te Hengelo (ook ROC genoemd)
RCVD	Regionaal Commandant van Dienst (brandweer)
RGF	Regionaal Geneeskundig Functionaris
RIT	Rampen Identificatie Team (van het KLPD)
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
RMC	Regionaal Meldcentrum van de regiopolitie Twente, gevestigd te Enschede
ROC	Regionaal Operationeel Centrum (zie RCC)
ROGS	Regionaal Officier Gevaarlijke Stoffen (brandweer)
ROOS	Regionaal Overleg Operationele Samenwerking
ROT	Regionaal Operationeel Team
SEG	Schnelle Einsatzgruppe (Duitse geneeskundige ondersteuning)
Sigma	Snel inzetbare groep ter medische assistentie
Sitrap	Situatierapport

Afkorting	Omschrijving
SPB	Schuimpoederblusvoertuig
Staf GPO	Staf Grootschalig politieoptreden
T1, T2, T3	Categorisering naar aard van de slachtoffers
tMLRT	toegevoegd Medisch Leider Rampterrein
TNO	Nederlandse organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek
TS	Tankautospuut
UGS	Uitgangsstelling voor bijstandseenheden
VC	Verbindingscommandowagen
VC 2	Middelgroot Radioverbindingvoertuig brandweer
Vrije instroom	Individuele eenheden die - na alarmeren - rechtstreeks naar het incident uitrukken
VW	Vrachtwagen (brandweer)
WP	Waterploeg van brandweereenheid
WVD	Waarschuwing- en Verkenningdienst van de regionale brandweer
Zaustat	Ziekenautostation
48.17 e.a.	Roepnummers van (surveillance)eenheden van de regiopolitie Twente Alfa, Romeo en roepnummers van de mobiele eenheid X-ray

Samenstelling

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Inspectie Brandweerzorg en Rampenbestrijding
Nederlands Instituut voor Brandweer en Rampenbestrijding (NIBRA)

Productiebegeleiding

Directie Voorlichting en Communicatie
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Ontwerp omslag

Grafisch Buro van Erkelens, Den Haag

Zetwerk

Aeroset, Rijswijk

Druk

Drukkerij De Bink bv, Leiden

Bestelwijze

Deze publicatie is schriftelijk te bestellen bij het
Logistiek Centrum Brandweer
Chroomstraat 151
2718 RJ Zoetermeer
Fax 079 361 49 86
Bestelnummer 7610016054
Prijs fl. 10,- inclusief verzendkosten

Januari 2001
2013ig